

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

**POPÜLER ÇİZGİ FİLMLERİN SOSYAL
BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMINDA
YER ALAN DEĞERLER ÇERÇEVESİNDE
İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Şeyma ÜĞDÜL

Danışman

Doç. Dr. İhsan ÜNLÜ

Erzincan/2021

TEZ BİLDİRİMİ

“Popüler Çizgi Filmlerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerler Çerçevesinde İncelenmesi” isimli “**Yüksek Lisans**” tezim tarafımda intihal programı ile incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim.

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim. 02/07/2021

Şeyma ÜĞDÜL

**POPÜLER ÇİZGİ FİMLERİN SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM
PROGRAMINDA YER ALAN DEĞERLER ÇERÇEVESİNDE
İNCELENMESİ**

Şeyma ÜĞDÜL

**Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve
Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilimler Eğitimi Bilim Dalı**

Yüksek Lisans Tezi Temmuz 2021

Tez Danışmanı: Doç. Dr. İhsan ÜNLÜ

ÖZET

Günümüzde her kesimden ailenin evinde bulunan televizyonlar yetişkinler kadar çocuklarında ilgi odağı olmaktadır. Çocuklar, zamanlarının büyük bir kısmını televizyon karşısında dikkatlerini çeken çizgi filmlerin renkli dünyasında geçirmektedirler. İzledikleri çizgi filmlerin rengârenk yapısı, olay örgüsü ve karakterleri ile kendilerini özdeşleştiren çocuklar bir takım değer öğretimlerini ve istenmeyen durum ya da davranışları da yine çizgi filmler aracılığıyla içselleştirebilmektedirler. Durum böyle iken çocukların hangi çizgi filmleri izledikleri ve izledikleri çizgi filmlerde çocuklara neler aktarıldığı daha önemli hale gelmeye başlamıştır.

Araştırmanın amacı; 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında (SBÖP) bulunan değerlerden hangilerine popüler çizgi filmlerde yer verildiğine, bu çizgi filmlerde değer öğretimlerinin ne kadar tekrar edildiğini saptamak ve çizgi filmlerin

değer öğretiminde kullanılabilirliğini ortaya koymaktır. Bu kapsamda nitel yöntemin kullanıldığı araştırmamızda 2020-2021 eğitim öğretim yılında Erzurum ilinin merkez ilçesi olan Palandöken ilçesine ait bir özel okul ve bir devlet okulu olmak üzere toplamda 100 ortaokul öğrencisinden veri toplanmıştır. Veri toplama aracı olarak doküman analizi kullanılan bu çalışmada veri toplama öncesi öğrencilerin en çok izlemeyi tercih ettikleri çizgi filmleri belirlemek amacıyla öğrencilerle görüşme gerçekleştirilmiştir. Sonrasında en çok izlenen çizgi filmler sıraya konularak ilk on çizgi film belirlenmiştir. Belirlenen çizgi filmlerden rastgele seçilen bölümler izlenerek bu bölümlerde geçen değer öğretimine ve istenmeyen durumlara örnek teşkil edecek sahne ve replikler bölüm, dakika şeklinde detaylıca not edilip bunlar betimsel analiz yolu ile çözümlenmiştir.

Sonuç olarak; öğrencilerin en çok izledikleri çizgi filmlerin benzerlik gösterdiği görülmektedir. Bu çizgi filmlerin bazılarında değer öğretimleri daha ağır basmakta iken bazılarının da ise istenmeyen durum aktarımlarının ağır bastığı görülmektedir. Bazı çizgi filmlerde ise değer öğretimlerinin ve istenmeyen durumların hemen hemen eşit olarak verildiği dikkat çekmektedir. Bu çalışmada değer öğretimi ve istenmeyen durumların olduğu çizgi filmlerin ayrımı yapılarak eğitimde değer öğretimi konusunda hangi çizgi filmlerin ne yönde kullanılabileceği ve ailelerin / eğitimcilerin hangi çizgi filme dikkat etmeleri gerektiği tavsiye niteliğinde sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Değerler Eğitimi, Sosyal Bilgiler Öğretimi, Çizgi Film

**INVESTIGATION OF POPULAR CARTOONS IN THE FRAMEWORK
OF THE VALUES IN THE SOCIAL STUDIES TEACHING PROGRAM**

Seyma ÜĞDÜL

**ANALYSIS OF POPULAR COMIC FILMS WITHIN THE
FRAMEWORK OF SOCIAL KNOWLEDGE EDUCATION PROGRAM**

Master Thesis July 2021

Thesis Advisor: Associate Professor İhsan ÜNLÜ

ABSTRACT

Today, first of all, it has been the focus of attention from these days to the present. He spends his time mostly as colorful makers of smart cartoons on their computers. They can repeat their appraisals in children, who compare the movie lines they watch with line structure, pattern and development, and events related to events that can achieve exemplary situation or redevelopment results. That being the case, you started teaching without caring about which cartoons you conveyed.

Purpose of the research; The aim of this study is to guess which cartoon lines secondary school students watch and which accuracy rates are shown in these cartoons. He is a school student who was educated in a school school of Erzurum province, which was educated in a private school and a public school in this academic year. As a data collection tool, it is the applications prepared with traditional methods from the education program that is most preferred to watch. in the first very soon watched cartoons by being lined up in their cartoons. Some of the applications that can be applied from the determined examples were followed and these examples were analyzed with analyzes as examples, minutes and case studies.

as a result; Candidates can be seen when looking closely at the cartoons they watch the most. In the lights of these cartoons, while the increase in value outweighs, some negative / status shows seem to dominate. In some cartoons, value increases and situations do not attract attention almost equally. Detailed recommendations on which cartoon should be paid attention to evaluations / trainers in education, which can be designed in terms of this movie evaluation and classification of cartoons with situations.

Keywords: Values Education, Social Studies Teaching, Cartoon

TEŞEKKÜR

Tez sürecim boyunca fikirleriyle, bakış açısıyla bana yol gösteren saygı değer danışmanım Doç. Dr. İhsan Ünlü hocama teşekkürü borç bilirim.

Maddi ve manevi tüm desteklerini üzerimden esirgemeyen, beni her daim cesaretlendiren, sevgileriyle her zaman güç kaynağım olan ailem; annem Yasemin Uca, Kardeşim Aslıhan Ügdül, hayat arkadaşım Yavuz Pala' ya bana olan inançlarından dolayı teşekkür ediyorum.

İÇİNDEKİLER

TEZ BİLDİRİMİ.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	IV
TEŞEKKÜR.....	VI
İÇİNDEKİLER	VII
TABLolar LİSTESİ	X
1. BÖLÜM.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Alt Problemler	4
1.3. Araştırmanın Amacı	4
1.4. Araştırmanın Önemi	5
1.5. Varsayımlar	7
1.6. Kapsam ve Sınırlılıklar	7
2. BÖLÜM	8
KURAMSAL ÇERÇEVE.....	8
2.1. Değer.....	8
2.2. Değer Öğretim Yaklaşımları	12
2.2.1. Telkin Yaklaşımı	13
2.2.2. Değerlerin Açıklanması Yaklaşımı	14
2.2.3. Ahlaki Muhakeme Yaklaşımı	16
2.2.4. Değerler Analizi Yaklaşımı	17
2.3. Değer Kavramının Önemi	19

2.4.	Model Alarak Öğrenme	24
2.5.	Çizgi Film	30
2.6.	Çizgi Filmlerin Özellikleri	38
2.7.	Çizgi Filmlerin Eğitici Özellikleri	39
2.8.	Görsel Bir Anlatım Biçimi Olarak Çizgi Film	42
2.9.	Çizgi Filmlerin Evrensel Dili	43
2.10.	Çizgi Filmlerdeki Mesajlar	44
2.11.	Çizgi Film ve Değerler	45
2.12.	Çizgi Filmlerin Bilişsel ve Duyuşsal Etkileri/Zararları	47
3.	BÖLÜM	54
	YÖNTEM	54
3.1.	Araştırmanın Modeli	54
3.2.	Çalışma Grubu	54
3.3.	Veri Toplama Araçları	55
3.4.	Verilerin Toplanması	55
3.5.	Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliliği	57
3.6.	Verilerin Analizi	58
4.	BÖLÜM	59
	BULGULAR	59
4.1.	Birinci Alt probleme Ait Bulgular	59
4.2.	İkinci Alt Probleme Ait Bulgular	62
4.3.	Üçüncü Alt Probleme Ait Bulgular	66
4.4.	Dördüncü Alt Probleme Ait bulgular	69
4.5.	Beşinci Alt Probleme Ait Bulgular	72

4.6.	Altıncı Alt Probleme Ait Bulgular	76
4.7.	Yedinci Alt Probleme Ait Bulgular	79
4.8.	Sekizinci Alt Probleme Ait Bulgular	83
4.9.	Dokuzuncu Alt Probleme Ait Bulgular	86
4.10.	Onuncu Alt Probleme Ait Bulgular	88
5.	BÖLÜM	91
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....		91
5.1.	Sonuçlar	91
5.2.	Tartışma	95
5.3.	Öneriler	97
KAYNAKÇA.....		99
EKLER		112

TABLolar LİSTESİ

		Sayfa No
Tablo 4.1.1.	Kral Şakir” adlı çizgi filme ait değer ifadeleri ve istenmeyen durumlar	59
Tablo 4.2.1.	Rafadan Tayfa” adlı çizgi filme ait değer ifadeleri ve istenmeyen durumla	62
Tablo 4.3.1.	Mucize Uğur Böceği İle Kara Kedi” adlı çizgi filme ait değer ifadeleri ve istenmeyen durumlar	66
Tablo 4.4.1.	Esrarengiz Kasaba” adlı çizgi filme ait değer ifadeleri ve istenmeyen durumlar	69
Tablo 4.5.1.	Gumball” adlı çizgi filme ait değer ifadeleri ve istenmeyen durumlar	72
Tablo 4.6.1.	Kaptan Tsubasa” adlı çizgi filminde ki değer ifadeleri ve istenmeyen durumlar	76
Tablo 4.7.1.	İbi ile Tosi” adlı çizgi filminde ki değer ifadeleri ve istenmeyen durumlar	79
Tablo 4.8.1.	Maysa Ve Bulut” adlı çizgi filminde ki değer ifadeleri ve istenmeyen durumlar	83
Tablo 4.9.1.	Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu” adlı çizgi filminde ki değer ifadeleri ve istenmeyen durumlar	86
Şekil 4.10.1.	Keloğlan Masalları” adlı çizgi filminde ki değer ifadeleri ve istenmeyen durumlar	88

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Günümüzde hemen hemen her evde rahatlıkla bulunan televizyonlar çocuklar için en kolay ulaşılabilir kitle iletişim araçları olmaktadır. Çevresini anlamlandırmaya başlayan küçük yaştaki çocuklar özellikle televizyonda izledikleri olay örgülerine daha fazla odaklanmaktadır. Bu durumda televizyon çocukların vakit geçirme araçlarından biri haline gelmektedir.

Televizyonda yayımlanan özellikle çocukların dikkatini daha fazla çeken unsurlardan biri de çizgi filmlerdir. Çocuk izlediği çizgi filmdeki olay örgüsünü, karakterleri ve karakterlerin cümlelerini dinlerken farkında olmadan çizgi film karakterlerini kendine rol model almaktadır. Bu da aslında evlerde küçük çocuklar için çizgi filmi eğitim aracı yapmaktadır. Çizgi filmlerde verilen olumlu ya da olumsuz tüm mesajlar, çocuk tarafından içselleştirme aracı olabilmektedir. Bu hususta küçük yaş izleyici için çizgi filmler bazen eğitici oldukları kadar bazen de olumsuz yönde etkileyen kötü unsurlar da olabilmektedir. Araştırma, çocukların en çok izlemeyi tercih ettiği çizgi filmlerde geçen değer öğretileri ve istenmeyen durumları saptamaya yönelik yapılmış olup; elde edilen bilgilere literatür kısmında yer verilmiştir.

Bu bölümün devamında ise; tezin problemi, amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıklarına yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Çağımız her geçen gün daha hızlı gelişip değişime uğramaktadır. Bu hızlı değişim ve gelişim toplumların hayatındaki çoğu şeyi kolaylaştırıp daha hızlı bir hal almasına neden olabilmektedir. Bu etkileşim ve dönüşümler toplumları iyi yönde etkileyeceği gibi bazen de kötü yönde de etkileyebilmektedir. Özellikle toplumların mihver taşlarından biri olan özlerini etkileyeceği durumlarda toplumlar yozlaşıp köklerinden uzaklaşabilmektedir. Ancak bu değişimlere rağmen köklerini ve

değerlerini yeni nesle güzel ve kalıcı bir şekilde aktarabilen toplumlar bu yozlaşmanın etkisi altına girmemeyi başarabilmektedirler.

Ülkelerin devamlılığını sağlayacak en önemli etkenlerin başında toplumun sahip olduğu değerler gelmektedir. Değerler sistemi bulunduğu bölgeden farklı bir bölgeye veya kendi toplumunda zaman içinde değişkenlik gösterebilmektedir. Ancak ortak bir kanı olarak değer, bireyleri bulundukları ortamda istenilen ve beğenilen yönde davranışları benimseyip yapmasını sağlayan inançlardır.¹ Bu sisteme ayak uyduran birey, toplumda daha kabul edilir olduğu için psikolojik yönden daha tatmin olmuş olur ve bulunduğu toplum içerisinde daha huzurlu olur. Bu da aslında değer öğretim süreçlerinin birey için ne kadar önemli olduğunu anlatmaktadır.

Değerlerin yeni nesle öğretilmesinde bireyin ailesi, öğrenim gördüğü okulu ve arkadaş çevresi esastır. Birey bulunduğu sosyal çevrenin etkisiyle topluma ait inançlara dair ilk izlenimleri oluşturmaktadır. Bu izlenimlerle birey yoluna devam etmekte ve hangi davranış kalıplarıyla ilerlemesi gerektiğini git gide içselleştirebilmektedir.² Kişi topluma ait değerleri her ne kadar ilk önce ailesinden alsa da çağımızın gereği toplumlar arası olan hızlı etkileşimler ve her türlü teknolojik aletin çocuğun erişimine açık olması değer aktarımında aileyi pasif kılabilmektedir.

Geçmişten günümüze insanların ortaya çıkardığı ürünlere bakılınca hiçbir medya kadar insanları etkileyecek boyutta olmamıştır.³ Öyle ki artık insanlar evlerinde, iş yerlerinde, seyahat ederken kısacası hayatlarının her yerinde medyayı etkin biçimde kullanmaktadır. Evlerimizde bile medya vazgeçilmez bir unsur haline gelmiştir.

¹ Mehmet Zeki Aydın, “Okulda Değerler Eğitimi”, **Eğitime Bakış Dergisi**, Yıl 6, S.18, (Ekim 2010), s. 16-19.

² Nesrin Kale, “Nasıl bir değerler eğitimi?”, Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu (26–28 Kasım 2004), Değerler Eğitimi Merkezi, İstanbul, 2007, s. 316.

³ Müjdat, Avcı, “Çocuk Suçluluğunda Medyanın Rolü”, **Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 12 (1), 2010.

Hayatımıza bu denli medyanın girişine en büyük kanıt aslında televizyonlardır. Yapılan araştırmalarda Türkiye’de bulunan evlerin % 97’ sinde televizyonun var olduğu tespit edilmiştir.⁴ Evlerimizin vazgeçilmezi haline gelen televizyonları çeşitli amaçlarla gün içerisinde belki de hiç kapatmıyoruz. Eğlence programları, gündemi takip etmemizi sağlayan programlar, müzik kanalları, spor kanalları ve diziler yaşamımızın vazgeçilmez noktalarını oluşturmaktadır. Durum böyle iken küçük yaş izleyici kitlesini televizyonların ne boyutta ve ne şekilde etkilediği bir diğer önemli konu olmaktadır.⁵

Çocuklar televizyon karşısına oldukça küçük yaşta geçmektedir. Kimi zaman çocuğa yemeğini yedirmek kimi zaman annenin işi olduğunda çocuğun oyalanması kimi zaman da televizyon programları ile çocuğun vaktini geçirmek amacıyla televizyon bir araç olarak kullanılmaktadır.⁶ Televizyonun canlı ve görsel yapısı her yaşta çocuğun dikkatini çekmeyi başarmaktadır. Çocuklar televizyonda genellikle çocuk programları, çizgi filmler izlemekte ve izledikleri bu çizgi filmlerden kaçınılmaz bir şekilde etkilenmektedirler. Bu çizgi filmlere dikkat edildiğinde çocuklar için eğitici özelliklerinin olduğu görülmektedir. Çizgi filmlerin içerdikleri mesajlar ve çizgi filmlerdeki karakterlerin davranış şekilleri topluma ait değer kalıplarını ve istenmeyen durumları çocuğa iletebilmektedir. Bu durum çocukların izleyeceği çizgi filmlerde aile kontrolünü ön plana çıkarmaktadır.

Bu çalışma hangi çizgi filmlerde hangi değerlerin ve istenmeyen durumların verildiği ve hangi çizgi filmlerin çocuklar için daha masum olduğu konusunda aileye ve öğretmenlere fikir verebilmesi planlanmaktadır.

⁴ RÜTÜK; "İlköğretim Çağındaki Çocukların Televizyon İzleme Alışkanlıkları Araştırması", Ankara: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Kamuoyu, Yayın Araştırmaları ve Ölçme Dairesi, 2006.

⁵ Ebubekir, Çakmak, "Çocuk Hakları ve Medya Okuryazarlığı Eğitimi", Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10 (22), 2013: 210-224.

⁶ Gonca, Yılmaz, "Basın Yayının Çocuk Sağlığına Etkileri Derleme", Türk Pediatri Arşivi, 42 (1-5), 2007.

Bu çalışmanın temel problemi, SBÖP’de bulunan değerlerin ve istenmeyen durum örneklerinin popüler çizgi filmlerde bulunma durumu nedir? Sorusu oluşturmaktadır. Bu temel probleme bağlı olarak aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır.

1.2. Alt Problemler

1. Kral Şakir çizgi filminde çocuklara verilen değer öğretimleri ve istenmeyen durumlar nelerdir?
2. Rafadan Tayfa çizgi filminde çocuklara verilen değer öğretimleri ve istenmeyen durumlar nelerdir?
3. Mucize Uğur Böceği Ve Kara Kedi çizgi filminde çocuklara verilen değer öğretimleri ve istenmeyen durumlar nelerdir?
4. Esrarengiz Kasaba çizgi filminde çocuklara verilen değer öğretimleri ve istenmeyen durumlar nelerdir?
5. Gumball çizgi filminde çocuklara verilen değer öğretimleri ve istenmeyen durumlar nelerdir?
6. Kaptan Tsubasa çizgi filminde çocuklara verilen değer öğretimleri ve istenmeyen durumlar nelerdir?
7. İbi İle Tosi çizgi filminde çocuklara verilen değer öğretimleri ve istenmeyen durumlar nelerdir?
8. Maysa Ve Bulut çizgi filminde çocuklara verilen değer öğretimleri ve istenmeyen durumlar nelerdir?
9. Nasrettin Hoca Ve Zaman Yolcusu çizgi filminde çocuklara verilen değer öğretimleri ve istenmeyen durumlar nelerdir?
10. Keloğlan Masalları çizgi filminde çocuklara verilen değer öğretimleri ve istenmeyen durumlar nelerdir?

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı 2018 SBÖP’ de bulunan değerlerden hangilerine popüler çizgi filmlerde yer verildiğine, bu çizgi filmlerde değer öğretimlerinin ne sıklıkta tekrar edildiğini saptamak ve çizgi filmlerin değer öğretiminde

kullanılabilirliğini ortaya koymaktır. Çizgi filmlerin çocukların hayatının her alanında olduğu ve çizgi filmlerden çocukların etkilendiği dikkate alındığında, bu alanda yapılan çalışmaların yetersiz olduğu görülmektedir. Çizgi filmlerde yer alan değerlerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile karşılaştırılarak incelenmesinin literatüre katkı sağlayacağı düşüncesi ile bu çalışma yapılmıştır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Çağımızın dünyasında teknoloji oldukça önem arz etmektedir. Özellikle tarihsel süreçte evlerde en sık kullanılan teknolojik araç televizyon olarak önümüze çıkmaktadır. Televizyonun her bütçeye göre çeşitlilik göstermesi evlerde de sık bulunma nedenleri arasında yer almaktadır. Günümüzde de hemen hemen her evde bir televizyon olduğu tahmin edilmektedir.

Televizyonun renkli görsel yapısı her yaştan bireyin ilgisini çekmekte ve ilgi odağı haline gelmektedir. Bebeklikten yaşlılığa kadar evin içerisinde adeta arkadaşımız haline gelen televizyon her kesime hitap ettiği programlarla sabahdan akşama kadar açık kalmaktadır. Bunun farklı bir nedeni de tabi ki televizyona rahatlıkla erişilebilmedir.⁷

Çocukların algı seviyeleri gelişmeye başlamasından itibaren televizyon karşına geçtikleri aşikâr bir gerçektir. Ancak en çok televizyon izleme yaşının 10-14 yaş arasındaki grupta olduğu saptanmıştır.⁸

Çocukların vazgeçilmezi haline gelen televizyon, bünyesinde çocuklar için çeşitli programlar da bulundurmaktadır. Özellikle küçük yaş izleyiciyi ekrana bağlayan çizgi filmler çocukların ilgi odağı olabilmektedir. Çizgi filmlerdeki olay örgüsü, karakterlerin özellikleri ve çizgi filmin renkli dünyası çocukları kendi içine

⁷ Nazan Ünal ve Ender Durualp, “Televizyonun Okul Öncesi Çocuklara Etkisi”, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 3(2), 2012: 93-104.

⁸Özlem Gündüz Kalan, “Medya Okuryazarlığı Ve Okul Öncesi Çocuk: Ebeveynlerin Medya Okuryazarlığı Bilinci Üzerine Bir Araştırma”, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi, 1 (39), 2010: 59-73.

çekmektedir. Bu yönüyle çizgi filmlerin çocuklar için eğitici olarak kullanılabilir yapıları vardır. Özellikle çocuğun soyut dünyayı anlamlandıramadığı anlarda çizgi filmler görsel ve işitsel yapısıyla olay örgülerini çocuğun zihninde yer edinmesine olanak sağlayabilmektedir. Bu da çocuk için eğitim sürecini sıkıcılıktan kurtarmaktadır.⁹

Ancak inkâr edilmemeli ki televizyonun çocuk için olumlu yönleri olduğu kadar olumsuz yönleri de bulunmaktadır. Özellikle çizgi filmlerde izledikleri karakterleri kendilerine rol model alan çocuk, karakterin yaptığı davranışları iyi ya da kötü olarak nitelendirmeden benimsemektedir. Bu da çizgi film seçme konusunda başta aile olmak üzere, eğitimciler ve yapımcıların dikkat etmesi gereken bir unsur olmaktadır. Aile, çocuğunun izlediği çizgi filmde bulunan değer öğelerinin ve istenmeyen durumların farkında olup o bilinçle çizgi film izlemeleri konusunda çocuklarını kontrol etmeleri gerekmektedir.

Yapılan bu tez çalışması ortaokul öğrencilerinin en çok izlemeyi tercih ettikleri çizgi filmler belirlenerek bu çizgi filmlerin barındırdığı değer öğelerini ve istenmeyen durumları ortaya çıkararak ailelerin, eğitimcilerin hangi çizgi filmleri ne ölçüde çocuklara önermeleri konusunda bir ışık tutabilir. Şu an yapılan çalışmaların birçoğu tek bir çizgi film üzerinden yapılmıştır. Bunlardan farklı olarak bu çalışmada çocuklar arasında en popüler olan çizgi filmlerin hemen hemen hepsi incelenerek daha geniş bir perspektif sunmak amaçlanmıştır. Böylece araştırmanın sonucunda elde edilen veriler ailelere ve eğitimcilere çizgi filmlerle alakalı daha detaylı bir kaynak olabilir. Ayrıca Radyo Televizyon Üst Kurulunun (RTÜK) çizgi filmleri denetlemesine de yardımcı olabilir.

⁹Bilis, Özgökbek, Çizgi filmlerde temsil edilen toplumsal değerler sistemi. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, (2011).

1.5. Varsayımlar

Yapılmış olan çalışma üç ana öngörüyle ele alınmıştır;

1. Çizgi filmlerin çocukların değer öğrenimi üzerinde etkileri olduğu
2. Çalışma grubunun homojen topluma ait olduğu
3. Görüşme sorularını cevaplandıran çalışma grubunun sorulara doğru, tutarlı ve samimi cevaplar verdikleri varsayımları baz alınmıştır.

1.6. Kapsam ve Sınırlılıklar

- Yapılan bu araştırma ilköğretim öğrencilerinin izlediği en popüler çizgi filmler ile sınırlıdır.
- Araştırmanın çalışma grubunu Erzurum ilinin merkez ilçesi olan Palandöken ilçesine ait bir özel okul ve bir devlet okulu olmak üzere toplamda 100 ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır.
- Ayrıca araştırma öğrenci görüşleri ile sınırlı kalmış öğretmenler ve velilerin görüşlerine değinilememiştir.
- Son olarak araştırma yalnızca 2020 / 2021 eğitim-öğretim yılını esas almaktadır.

2. BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Değer

“Değer” sözcüğü birbirinden farklı biçimlerde tanımlanmaktadır, bunun nedeni “değer” sözcüğünün farklı alanlarda farklı anlamlara sahip olmasıdır. Değer, pek çok bilim sahasında kendisine yer edinmiştir. Ruh bilim, toplum bilim ve felsefe başta olmak üzere; ekonomi, matematik, ilahiyat ve tarih vb. bilim alanları “değer” kavramıyla ilgilenmiştir.¹⁰

“Değer” sözcüğünün manası, Türk Dil Kurumunun (TDK) çevrimiçi sözlüğünde farklı yönleriyle tanımlanmıştır:

- “Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet.
- Üstün nitelik, meziyet.
- Üstün, yararlı nitelikleri olan kimse.
- Kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey.
- Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü.”¹¹

¹⁰ Bülent Dilmaç ve Kadir Ulusoy, *Değerler Eğitimi*, Pegem Yay., Ankara, 2018, s. 13.

¹¹ TDK, Türk Dil Kurumu Çevrimiçi Sözlük, <https://sozluk.gov.tr> (Erişim tarihi: 02.02.2021)

Bilgin, değeri; inanılan, istenen ve davranışlar için bir ölçü olarak kullanılmakta olan olgu, şeklinde tanımlamaktadır. Değerden ilk kez söz eden ve bu kavramı toplumsal bilimlere dâhil eden Znaniecki, değerın Latince “valere” sözcüğünden geldiğini belirtmiştir. Latin dilinde değer, “kıymetli olmak” ya da “güçlü olmak” manalarında kullanılmaktadır.¹²

Değer, istenen şey, anlamına gelmektedir. Değer, ideal davranış şekilleri ya da yaşam amaçlarına ilişkin inançlarla davranışları yönlendiren kriterlerdir. Başka bir tanıma göre değer, bir nesne, varlık ya da faaliyete, kişisel ve sosyal açıdan tanınan önem veya üstünlüktür.¹³

Aydın, toplum bilim bakımından değeri “kişiyeye ve gruba yararlı, kişi ve grup için istenilir, kişi veya grup tarafından beğenilen her şey olarak”¹⁴ tanımlamaktadır. Kızılçelik ve Erjem ise değeri toplum bilim açısından şöyle tanımlamıştır:

*“Bir sosyal grubun veya toplumun kendi varlık, birlik, isleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen; onların ortak duygu, düşünce, amaç ve yararını yansıtan genelleştirilmiş temel ahlaki ilke ya da inançlardır.”*¹⁵

Bir başka tanıma göre “değer hükmü bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğunu belirten ifade olduğu hakkındaki inançtır.”¹⁶

¹² Nuri Bilgin, *Sosyal Psikolojide Yöntem ve Pratik Çalışmalar*, İstanbul, 1995, s. 83.

¹³ Mehmet Zeki Aydın, “Okulda Değerler Eğitimi”, *Eğitime Bakış Dergisi*, Yıl 6, S.18, Ekim 2010, s. 16-19.

¹⁴ Mustafa Aydın, “Değerler, İşlevleri ve Ahlak”, *Eğitime Bakış Dergisi*, Yıl 7, S.19, Ocak 2011, s. 39.

¹⁵ Sezgin Kızılçelik ve Yaşar Erjem, *Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü*, Konya, 1992, s. 99.

¹⁶ Erol Güngör, (2010). *Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar: Ahlak Psikolojisi, Ahlaki Değerler Ve Ahlaki Gelişme*. Ötüken Neş. İstanbul, 2010, s. 27.

Ulusoy ve Dilmaç “değer” kavramını iki şekilde tanımlamıştır. İlkinde, değer “bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet, yüksek ve yararlı nitelik” ikinci tanımında “kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey” şeklinde felsefeyle ilişkisi bağlamında tanımlamıştır.¹⁷

Değer, “genel olarak bir nesneye varlığa ya da faaliyete ruhsal, ahlaksal, toplumsal açıdan ya da estetik yönden tanınan önem derecesidir.”¹⁸ Modern ruh bilimde oldukça geniş bir yere sahip olan değerle ilgili tanımlar bulunmaktadır. Değerin anlaşılması için iki temel tanım vardır. İlki şu hipoteze dayanmaktadır: Değer, uyaran görevi gören bir nesnenin içerisinde bulunmaktadır. Uyaran nesne, içsel ya da mutlak bir değer taşımaktadır; yani, söz konusu nesnenin kullanıcısı olan insan ile alakalı olmayan bir değeri ya da önemi bulunmaktadır. İkinci tanımın hipotezi de şöyledir: Uyaran nesnelerin içsel bir değeri yoktur. Herhangi bir nesnenin değeri yalnızca bireylerin o nesneyi algılama şekillerinin bir işlevidir ve bunun için görecelidir. Buna göre, belirli bir uyaran nesnesi, bir kişi için belirli bir vakitte büyük bir değer taşımaktadır; bir başka zamandaysa, o nesneyi bir engel olarak algılamış olabilmektedir. Kişinin bir nesneye yüklediği değer, nesnenin o kişi için yani kişinin kendisi için değeridir.¹⁹

Değer, kişilerin herhangi bir bireye, varlığa, hadiseye, duruma karşı sergilediği hassasiyettir. Değer somut veya soyut kavramların önemini ortaya koymaya yarayan soyut ölçüt; canlı ya da cansız varlık, olay, olgu durum ve önemini anlatmaya yarayan bir sözcüktür.²⁰ Değeri pek çok yönü ile inceleyen ve değişik şekillerde tanımlayan Bolay değeri bireylerin önem verdiği, arkasından gittiği şeyler biçiminde

¹⁷ Dilmaç ve Ulusoy, 2018: 13.

¹⁸ Remzi Öncül, *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü*, MEB, İstanbul 2000, s. 281.

¹⁹ Cavit Ünal, *Genel Tutumların veya Değerlerin Psikolojisi Üzerine Bir Araştırma*, Ankara Üniversitesi Yay, Ankara, 1981, s. 2.

²⁰ Özcan Köknel, *Çatışan Değerlerimiz*, Altın Kitaplar, İstanbul, 2007, s.17.

açıklamıştır. Kötü davranışlara yönelmeyi önleyen zihin içerikleriyle inanç olarak da tanımlanan değeri sosyal açıdan şu şekilde açıklamıştır: “Toplumsal açıdan değerler, topluma manâ kazandıran ve önem verdiren ölçütlerdir. Sosyolojik açıdan değerler, toplumun fertlerince paylaşılmış ve bu konuda uzlaşmış davranış kalıplarıdır.”²¹ Merter ve Bozkurt “değer” kavramını sosyolojik bir bakış açısıyla açıklamıştır:

*“Değer, toplum tarafından kabul görmüş normlardır. Değerler insanların davranışlarını, ahlaki bakış açılarını kazandıran kavramlardır. Davranışlarımızı şekillendiren, bir konu hakkındaki kararlarımızı etkileyen, çeşitli inanç ve eylemlere ilişkin değerlendirmelerimize yön veren, dolayısıyla kişisel bütünlüğümüzü oluşturan ilke, inanç, fikir ve yaşam standartlarını ifade etmektedir.”*²²

Hökelekli ise “değer” kavramını davranışları yönlendiren, davranışlara kılavuzluk eden inançlarla kurallar, fiillerle davranışların yerindelik, etkililik, güzellik ve ahlaksallığını saptamaya yarayan prensipler şeklinde tanımlamıştır.²³

Tural ise “değer” sözcüğünü bir toplumsal sistemin varlığının, birliğinin, işleyişinin ve sürekliliğinin sebebi olarak benimsenen, özendirilen ve korunmaya gayret edilen, inanışlar biçiminde açıklamıştır.²⁴

Bütün bu tanımlardan yola çıkarak denilebilir ki değer, eylem ve tutumların ne şekilde gerçekleşeceğini belirleyen, ahlaksal ve töresel kurallardır.

²¹ Süleyman Hayri Bolay, “Değerlerimiz ve Günlük Hayat”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, Yıl 1, S.1, Temmuz 2007, s. 12.

²² Feridun Merter ve Eyüp Bozkurt, “Sınıf Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri”, *Electronic Turkish Studies*, Mayıs 2014, s. 441.

²³ Hayati Hökelekli, “Modern Eğitimde Yeni Bir Paradigma: Değerler Eğitimi”, *Eğitime Bakış Dergisi*, Yıl 6, S.12, Ekim 2020, s. 6.

²⁴ Sadık Kemal Tural, *Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler*, Kültür Bakanlığı, Ankara, 1998, s. 5.

2.2. Değer Öğretim Yaklaşımları

Belli amaçlar, davranışlar, inançlar ve deneyimler şeklinde kabul edilen değer, toplumlarda bireylerin ne şekilde yaşayacağına ve neyi kıymetli bulacağına karar verme konusunda bağlı oldukları bir sistemdir.²⁵ “Değer” kavramının öğretilmesinde pek çok farklı model kullanılmış ve benimsenmiştir. Bilhassa, son senelerdeki kimi çalışmalar ile bu modellerin muhtevası da zenginlik kazanmıştır. Değerlerin öğretim sürecindeki yaklaşımları ile varılmak istenilen ana hedef, kişilerde değerlere karşı farkındalık oluşturmaktır. Değerlerin kişilerde evvela bilişsel, sonra da duyuşsal seviyede anlamlı olması oldukça önemlidir. Son senelerde değer eğitiminin örtük program haricindeki bütün derslerin zeminine konması, değerlerin bütüncül bir anlayış ile işlenmesini ve değerlendirilmesini kolaylaştırmıştır. Bundan dolayı şu an eğitim kurumlarındaki değer öğretimi metodu daha önceki değer eğitimi faaliyetlerinden daha etkilidir.²⁶

Dış göçlerin neticesinde ABD’ye giden işçilerin müşterek bir kültür ekseninde yurttaşlık bilincine erişmesi ve toplumsallaşması gayesi çerçevesinde karakter eğitim programı biçiminde pratiğe dökülmüştür.

Sonraki yıllarda bilimsel, toplumsal, iktisadi ve kültürel gelişmeler çerçevesinde değerler eğitimindeki değişik modeller, eğitimde uygulanmıştır.²⁷

²⁵ Süleyman Yiğittir ve Adem Öcal, “Lise Tarih Öğretmenlerinin Değerler Ve Değerler Eğitimi Konusundaki Görüşleri”, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 13(20), 2011, s. 117.

²⁶ Nalan Balcı, “İlköğretim Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değer Eğitiminin Etkililiği”, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2008, s. 22.

²⁷ Howard Kirschenbaum, “100 Ways To Enhance Values And Morality In Schools And Youth Settings”, *Pearson Education*, Massachusetts: A Longwood Professional Book, 1995, s. 4-6.

Bunlar içerisinde en yaygını “değer telkini, değer açıklaması, değer analizi ve ahlaksal muhakemedir.”²⁸

2.2.1. Telkin Yaklaşımı

Bu yaklaşım, değerlerin öğretimiyle istenen davranışlara tutarlı desteklerin temin edilmesini amaçlamaktadır.²⁹ Telkin modelinin ana noktası, kalıcı ve sürekli değerlerin öğrencilere aşılmasıdır. Bu model ile öğrencilere; pekiştirmeye, buldurmayla, farkına varmayla, canlandırmayla istenen değerler ezberletilmek ve bu değerleri yaşamsal hale getirilmek amaçlanmaktadır. Bu modelde kişinin zihnine sürekli olarak öneri ve tekrarlar ile etkide bulunduğu zaman kişi, o telkinleri kabullenecek ve ona göre davranış gösterecektir görüşü egemendir.³⁰

Telkinle değer aşılama aşamasında birbirini takip eden ve uyulması gereken belirli işlem basamakları bulunmaktadır. Bunları Telkin yaklaşımının öncüsü Superka³¹ telkin yaklaşımı olabilecek değer, değer düzeylerinin, davranışsal amaçların tespit edilmesi, uygun metotların tercih edilmesi, tercih edilen metotların pratiğe dökülmesi ve neticelerin değerlendirilmesi şeklinde sıralamıştır. Bu işlem basamaklarına uyulması modelin etkili olabilmesi için gereklidir. Bu modelde, öğretmen, ebeveyn veya çevredeki diğer insanların çocukların yalan söylememesi, ödevlerini vaktinde yapması, büyüklerine karşı yüksek sesle konuşmaması gibi davranışları öğrencilere kazandırması esastır. Telkin yaklaşımında dikkat edilmesi gereken nokta, değer öğretimin ergenlikten önce yapılmasıdır. Çünkü ergenlik

²⁸ Wiel Veugelers, “Different Ways of Teaching Values”, *Educational Review*. 52(1), 2000, s. 37.

²⁹ Bernayn Kim Suh and Jerome Tragier, “Teaching Values Through Elementary Social Studies And Literature Curricula”, *Education*. 119(4), 1999, 723–727.

³⁰ Irys Bomar Whitney, “The Status Of Values Education In The Middle And Junior High Schools Of Tennessee”, Ph.D Thesis, Tennessee State University, USA, 1986, s. 66.

³¹ Bülent Dilmaç, “Bir Grup Fen Lisesi Öğrencisine Verilen İnsani Değerler Eğitiminin İnsani Değerler Ölçeği ile Sınanması”, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2007, s. 36.

döneminde genç, bundan sonra yetişkin sosyal düzeni içerisinde bulunmayı ve sorumluluklara sahip olmayı ister.³²

Öğrenciler telkin metodunu merkeze alan eğitimde edilgin bir şekilde ebeveynin veya öğretmenlerin yönlendirmelerini dikkate alan, onların sorularını yanıtlayan ve kendi davranışlarını bunlara göre biçimlendiren bireyler olarak kabul edilmektedir. Öğretmene sınıf etkinliklerini oluşturan, öğrenme süreçlerinde liderlik yapan, öğrencilerin sahip olduğu değerleri açıklayan ve sorgulayan konumdur.³³

Oktay Akbaş'ın "Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının 8. Sınıf Öğrencilerinde Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi" adlı çalışmasında öğrencinin edilgin olarak rol aldığı telkin yaklaşımıyla pratiğe dökülen değerler öğretiminin okullarda başarısız olduğunu ortaya koymuştur. Çünkü okullarda öğretmenler, öğrenciler ile sınırlı bir süre beraber zaman geçirmekte ve zaman yetersizliği nedeniyle değerler davranışlara dönüşmemektedir.³⁴

2.2.2. Değerlerin Açıklanması Yaklaşımı

Raths'ın 1966 yılında ortaya attığı bir modeldir. Bu model, öğrencilere sahip oldukları hisleri gözden geçirmesi ve akli düşünceleriyle kendilerine ait değerlerin farkında olmaları, kendi değerlerini karar verme yolu ile içselleştirmelerini temin etmektedir.³⁵ Bunun dışında bu modelde bireysel değerleri tespit etmede ve

³² Hasan Bacanlı, *Duyuşsal Davranış Eğitimi* (3 Baskı). Nobel Yay, Ankara, 2006, s. 51.

³³ İan Kupchenko and Jim Parsons, "Ways of teaching values, an outline of oix values approaches", 1987, s. 4.

³⁴ Oktay Akbaş, "Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının (değerlerinin) ilköğretim 8. Sınıf öğrencilerinde gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi", *Değerler ve Eğitimi Uluslar Arası Sempozyumu* (26-28 Kasım), DEM, İstanbul 2004, s. 673-695.

³⁵ Lydia Fernandes, "Value personalisation: a base for value education", 15 Ocak 2021, from ERIC database, Service No. ED 434 880, s. 4.

açıklamada öğrencilerin tavır, inanç ve değerlerini incelemeyi, öğrencilere yardımda bulunmayı ve öğrencilerin değerler üstüne düşünmelerini amaçlamaktadır.³⁶”

Telkin modelinin tersine bu yaklaşımda öğrencilere belli değerleri aktarmadan öğrencilerin kendilerinde bulunan değerleri ortaya çıkarması ve sahip oldukları değerlerin farkında olmaları hedeflenmektedir. Öğrencinin mevcut öteki şıkları ayrı ayrı sonuçları ile birlikte değerlendirip bağımsız bir şekilde kendi değerlerini belirlemesi esastır. Öğretmenin göreviyse öğrencinin değerlerle alakalı seçimini eleştirmek veya değiştirmek değil, öğrenciye değerleri açıkça söyleyebilmeleri için onlara olanaklar sunmak ve onları özendirmektedir. Bu yaklaşımın uygulanması için geliştirilen model;

- Öğrencinin öteki şıkları seçenekleri tanıma, inceleme ve alternatiflerden birisini tercih etmesine yardım etmek,
- Tüm seçeneklerin neticelerinin öğrenci tarafından mantıklı bir şekilde tartışılmasına yardım etmek,
- Tercihin öğrenci tarafından etki altında kalınmaksızın yapılması için öğrenciyi cesaretlendirmek,
- Öğrencinin kendine göre değerli olana ilişkin düşünmesine özendirmek,
- Öğrencinin değer seçimini içerisinde yaşanan topluma sunup tasdik etmesi için ona olanak tanımak,
- Öğrenciyi değerlerine göre yaşaması ve davranması için onu cesaretlendirmek,
- Öğrenciye değerlerine uygun olan davranışı sürekli hale getirmesi için yardım etmek.³⁷

³⁶ Bernayn Kim Suh and Jerome Traiger, “Teaching Values Through Elementary Social Studies And Literature Curricula”, *Education*. 119(4), 1999, s. 723–727.

³⁷ İan Kupchenko and Jim Parsons, “Ways of teaching values, an outline of oix values approaches” (ERİC Document Reproduction Service No: 288806), 1987, s. 13-14.

Öğretmenler, yaşı fark etmeksizin bütün öğrencilere bu metodu kolayca uygulayabilir. Öğretmenlerin dikkat etmesi gereken husus, bu basamakları etkili ve dikkatli bir şekilde uygulamaktır. Bu yaklaşım, Türkçe, Matematik, Kimya, Biyoloji, Fizik vb. pek çok derste uygulanabilmektedir. Öğretmen, bu yaklaşımı kullandığı zaman aktif dinleme, grup tartışması ve görüşme tekniklerinden yararlanabileceği gibi otobiyografi, düşünce kâğıtları ve değer kâğıdı³⁸ vb. yazılı tekniklerden de yararlanabilmektedir.

Değer edinme ve edindirme aktivitelerinde çocukların kendi hayatlarında karşılaşılabileceği durum veya olayların temel alınmasıyla karakter eğitimi uygulamalarının başarısı artırılabilir. Bundan dolayı temeli, insanların kendi yaşamlarında neyin önemli olduğunu ne şekilde tespit ettiklerine dayalı olan değer açıklama modeli³⁹ öğrencileri/çocukları kendi yaşamlarında karşılaşılabilecekleri durum veya olaylar ile karşı karşıya gelmesine imkân sağlaması bakımından önemlidir.

2.2.3. Ahlaki Muhakeme Yaklaşımı

Kohlberg'in ahlaki gelişimi açıklamak üzere tercih ettiği ahlaki muhakeme modeli ahlaksal değerlerin öğretilmesiyle örnek olayların tartışılmasına dayalıdır.⁴⁰ Bu modeldeki amaç ahlaksal ikilemlerin yaşandığı öyküleri kullanıp öğrencilerin ahlaksal yargılarını öne çıkarmaktır. Kohlberg çalışmalarında aynı öyküyü değişik yaş gruplarındaki kişilere okutmuştur ve bunların değişik yargılarda bulunduğunu görmüştür.⁴¹

³⁸ Bacanlı, 2006, s. 26.

³⁹ Ahmet Doğanay, “Değerler Eğitimi”, (Ed. C. Öztürk), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Yapılandırmacı Bir Yaklaşım*, Ankara: Pegem Akademi, 2006, s. 255-286.

⁴⁰ Mehmet Zeki Aydın ve Şebnem Gürlü Akyol, *Okulda Değerler Eğitimi Yöntemler, Etkinlikler, Kaynaklar*, Nobel Yay., Ankara 2014, s. 73

⁴¹ Ziya Selçuk, *Gelişim ve Öğrenme*. Nobel Yay. Ankara 2003, s. 112.

Kohlberg'in modelinde ahlaksal bulmacayı çözüme süreci, öğrenciden beklenirken öğretmenden ise ahlaksal bulmacanın, ikilemin çözümünde öğrenciye yardım etmesi beklenir ve böylece öğretmen öğrencinin ahlaksal gelişiminin üst basamaklara çıkmasına katkıda bulunur.⁴² Bu modelde öğretmen, içerisinde ahlaksal ikilemlerin yer aldığı örnekler sunup öğrencilerin kendi açmazlarını çözmesine yardımda ederken bir taraftan da tartışmanın yöneticisi olarak sınıf atmosferinde özgür fikirlerin rahat bir şekilde sunulmasına olanak sağlamaktadır. Öğretmen tartışmanın gerçekleştiği süreçte yansız olmalıdır ve öğrencilerin karşılıklı sorularla etkileşimde bulunmasını cesaretlendirmelidir. Onların etkileşime girmesine imkan tanıyan bir atmosfer yaratmalıdır.⁴³

Ahlaksal yargı kabiliyeti gelişen bireyler aynı zamanda akli müzakere kabiliyetine de sahiptir. Bu insanlar, kabul ettikleri düşüncelere uygun olmayan fikirlere karşı çıkmaktansa bunları dinlemek, eleştirmek suretiyle değerlendirebilmekte ve ihtiyaç durumunda kendi fikirlerini değiştirebilmekte, yenileyebilmekte ve erteleyebilmektedir. Öğretmenler de bu yaklaşımda başarısızlıklar ile karşılaşmamak için kendi düşüncelerine uymayan düşünceleri de değerlendirmeli, zıt düşüncelere karşı hemen savunmaya geçmemeli, yeni ve değişik düşüncelere açık olmalı, öğrencilere olumlu pekiştireçler vermeli ve hadiselerle değişik boyutlarla bakmalıdır.⁴⁴

2.2.4. Değerler Analizi Yaklaşımı

Bu model, ilk defa Amerika Birleşik Devletlerinde Sosyal Bilimler Ulusal Konseyi'nin 1971 yıllığında tam olarak tespit edilerek tanımlanmıştır. Bu modelde

⁴² James Leming, "Whither Goes Character Education? ;Objectives Pedagogy, and Research In Education Programs", *Journal Of Education*, 179(2), 1997, s. 14.

⁴³ Halil Ekşi ve Ahmet Katılmış, *Karakter Eğitimi El Kitabı*. Nobel Yay, Ankara 2014, s. 87.

⁴⁴ Nermin Çiftçi, "Kohlberg'in Bilişsel Ahlâk Gelişimi Teorisi: Ahlâk ve Demokrasi Eğitimi", *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1, 2003, s. 44.

öğrenciler, araştırma yapmaya ya da değer konularının doğruluklarıyla alakalı kanıtlanabilir gerçekler bulmaya özendirilmektedir.⁴⁵

Bu yaklaşımın ana gayesi öğrencilere, karşı karşıya geldikleri değerler ile alakalı problemlere ilişkin karar verebilmek üzere mantıki düşünme ve bilimsel araştırma sürecini doğru bir biçimde kullanabilmesine yardımcı olmaktır. Bu model, değer içeren problemleri, akıl yürütmeye dayalı olarak inceleyip ve duyguları bu sürece dâhil etmeksizin karar vermektir. Üst düzey bilişsel süreçler bu süreç içinde kullanılır.⁴⁶

Değer analiz metodunun değer öğretiminde kimi hedefleri vardır. Bunlar; öğrencilerin bir değer nesnesiyle alakalı en rasyonel yargıya ulaşmasına yardım etmek, öğrencilere bir değer nesnesini belli bir biçimde değerlendirmeyi öğretmek, onlara bazı değer nesneleriyle alakalı genel bir değer yargısını paylaşan bir topluluğa dâhil olunabileceğini öğretmek ve en rasyonel yargıya ulaşmayı öğretmektir.⁴⁷

Bu yaklaşım, öğrencileri mantıki ve nesnel araştırmalar ile tartışma ve çatışma durumlarını çözmesi konusunda özendirir. Bu amaç ile öğrencilere, çatışmaların çözümlenmesinde farklı kişilerin ve grupların farklı düşüncelerine saygıyla yaklaşmayı öğretmektedir.⁴⁸ Bu yaklaşım, bireysel ahlâkî ikilemlerden çok öncelikli olarak toplumsal değerler ile ilgilenmektedir. Bilhassa vatandaşlık eğitimi başta olmak üzere değerler eğitiminde seçilmesi gereken bir yaklaşım olan değerler analizinde genel olarak sınıf tartışması, kütüphane ve saha araştırması, toplumsal

⁴⁵ Iris Bomar Whitney, “The Status Of Values Education In The Middle And Junior High Schools Of Tennessee”, Ph.D Thesis, Tennessee State University, USA, 1986, s. 75.

⁴⁶ Ahmet Doğanay, “Değerler Eğitimi”, (Ed. C. Öztürk), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Yapılandırmacı Bir Yaklaşım*, Pegem Akademi, Ankara, 2006, s. 272.

⁴⁷ Bacanlı, 2006, s. 22.

⁴⁸ Whitney, 1986, s. 76.

değer problemleriyle konularının çalışılmasında ferdi ve grup ile yapılan öğretim yöntemleri kullanılmaktadır.⁴⁹

2.3. Değer Kavramının Önemi

Eğitim bireyin yer aldığı sosyal çevrede davranışlarını, yönelimlerini ve kabiliyetlerini içselleştirdiği süreçtir. Diğer bir ifadeyle kişinin bireysel gelişiminin ve toplumsal kabiliyetlerinin oluşturulması için kontrollü, seçkin bir çevreyi ve okul çalışmalarını içeren sosyal süreçlerin toplamıdır.⁵⁰ Söz konusu faaliyetlerinin meydana geldiği yer okullardır.

Demokrasiyle yönetilen ülkelerde eğitim kurumları yalnızca bilişsel amaçlara yönelik değil bununla birlikte insani bütün değerlerin öğrencilere aktarıldığı bir yapı olmak için çalışmaktadır. Eğitim için değerlerden uzaklaşıp tümüyle teknolojinin getirdiği gereksinimleri karşılamaya çalışmak ya da yalnızca alışlagelmiş ve geleneksel değerlere tutunmak, değerler karmaşasına yol açmaktadır. Eğitimin iyi bir birey, iyi bir yaşam, iyi bir toplumsal çevre ve iyi bir gelecek yaratmak çerçevesinde sarf edilen bir gayret şeklinde görülmesi gerekmektedir.⁵¹

Toplumların sahip olduğu değerleri, diğer nesillere nakletmek eğitimin gayelerinden birisidir.⁵² İyi bir insan yetiştirebilmek, iyi bir geleceğe sahip olmak ve

⁴⁹ Ian Wright, “Civic Education is Values Education”, *Social Studies*. 84(4), 1993, s. 149.

⁵⁰ Fatma Varış, *Eğitimde Program Geliştirme: Teori ve Teknikler*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 1978, s. 35.

⁵¹ Oktay Akbaş, “Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının (değerlerinin) ilköğretim 8. Sınıf öğrencilerinde gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi”, *Değerler ve Eğitimi Uluslar Arası Sempozyumu (26-28 Kasım)*, DEM, İstanbul, 2004, s. 673-695.

⁵² Sadegül Altun Akbaba, “Eğitim yönetimi ve değerler”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 2003, s. 10

iyi bir toplum yaratmak değerler eğitimiyle mümkündür. Bundan dolayı değerler eğitimi büyük önem arz etmektedir.⁵³

Değer, toplumların bireyi olarak kişiler tarafından takip ve kabul edilen genel amaçlar ya da bir fikrin ve davranışın önemine ya da kıymetine dikkat edilip gerçekleştirilen kişisel tercihler biçiminde düşünülmektedir.⁵⁴

Eğitimin değer aktarımlarını içermesinin ve kazanım olarak değerleri kapsamasının nedenlerinden birisi de bütün insanlar için daha iyi bir yaşam sahası yaratma arayışı olmasıdır. Bundan dolayı değerleri geliştirmek ya da öğretmek için verilen uğraşlara güncel alan yazında daha ziyade değerler eğitimi isminin verildiği görülmektedir. Bu yönde değerler eğitimi çocuklar ile gençlerin değerlerin farkına vararak onları geliştirmeleri ve sahip oldukları potansiyellere göre ilerlemesi için sürdürülen eğitimsel gayretler olarak belirtilmektedir. değerler eğitimiyle bireyin yeni değer üretmesi, mevcut değerlerinin bilincinde olması, bunları kabul etmesi ve şahsiyetini bu değerler çerçevesinde biçimlendirerek bunu davranışlarıyla yaşantılarında göstermesi durumu oluşur. Değerler eğitimi, değer kazandırma çalışmalarıdır. Daha ayrıntılı bir biçimde ele alındığında değerlerin somutlaştırılıp hayata nakledilmesi sürecine “değerler öğretimi” denmektedir.⁵⁵

Değerler eğitimi, eğitimin kalbi olan konuların kavramsallaştırılmasıdır. Değer verme, bütünleştirme gibi ifadeler özel hayatın ve okul hayatının önemli kavramlarıdır ve değer temelli eğitimin merkezindedir. Değer temelli eğitim

⁵³ Necmettin Tozlu ve Cem Topsakal, “Avrupa Birliği’ne uyum çerçevesinde değerler eğitimi”, *Toplum ve Değerler. Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*, DEM, İstanbul, 2007, s. 177.

⁵⁴ Yüksel Dede, “Matematik Öğretiminde Değerlerin Yeri”, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 2007, s. 13.

⁵⁵ Rüştü Yeşil ve Davut Aydın, “Demokratik Değerlerin Eğitiminde Yöntem ve Zamanlama”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(2), 2007, s. 71.

toplumlardaki olumlu münasebetleri beslemekte ve eğitimde kaliteyi desteklemektedir.⁵⁶

Değerler eğitiminin tabiatında öteki insanlara yardım etme davranışı bulunmaktadır. Kirschenbaum'e göre değer eğitiminin iki amacı bulunmaktadır: İlki, toplumdaki insanların daha kişilikli bir hayat sürdürerek yaşamlarından memnun kalmalarını sağlamaktır. Burada amaç insanların yaşadıkları deneyimler sonucunda başarı, tatmin gibi duygulara ulaşmasıdır. İkinci amaç ise toplumun iyiliğine katkı sağlayıp insanların kendisi için arzu ettiği özgürlüğü, yaşamı, mutluluğu diğer insanlar için de istemesidir.⁵⁷

Bunların yanında günümüzde yaşanan kültürel, sosyal, politik gelişmeler sonucunda kişilerin etkili ve verimli iletişim kurarak oluşan problemlere ahlaki kuralları doğrultusunda çözüm oluşturabilmeleri için değerler eğitimi oldukça gereklidir ve önem arz etmektedir.⁵⁸ Eğitim sistemi içerisinde değerler eğitimi çok önemlidir. Temel beşeri değerleri sahiplenmiş bireyler yetiştirmek okul, aile ve toplumun en önemli amacıdır.⁵⁹

Değerlerle ilgili eğitimin gayesi çocukların çevresine ve kendine karşı sorumluluklarının şuuruna varmasını sağlamaktır. Ayrıca bireyin diğer insanların fikirlerini önemsemesi, ilişki içerisinde olduğu bireyler ile işbirliği yapmayı

⁵⁶ Ruth Deakin Crick, “Farklı Kavramlar mı Madalyonun İki Değişik Yüzü mü?”, *Değerler Eğitimi Uluslararası Konferansı*, İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2010, s. 197.

⁵⁷ Howard Kirschenbaum, “100 Ways To Enhance Values And Morality In Schools And Youth Settings”, *Pearson Education, A Longwood Professional Book*, Massachusetts, 1995, s. 14.

⁵⁸ Nesrin Kale, “Nasıl bir değerler eğitimi?”, *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu (26–28 Kasım 2004)*, Değerler Eğitimi Merkezi, İstanbul, 2007, s. 316.

⁵⁹ Halil Ekşi, “Temel İnsani Değerlerin Kazanılmasında Bir Yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 2003, s. 79.

öğrenmesi, yasalara, düzene, ebeveyne, öğretmenlere, yaşlılara saygıyı geliştirmesi değerler eğitiminin önemli bir parçasıdır.⁶⁰

Kirschenbaum, değer eğitiminin bireylerin içinde yer aldığı her ortamda yapıldığını ve tüm yetişkinlerin öğrenci için iyi, kötü ya da belirsiz bir model olduğunu ifade etmektedir. Okul, servis aracı, oyun bahçesi gibi çocuğun bulunduğu tüm alanlar değer eğitiminin birer parçasıdır.⁶¹

Değerler eğitiminin kendine özgü nitelikleri vardır. Bunları şöylece sıralamak mümkündür:⁶²

- Kişileri kültürel ve global değerler ile alakalı şekillendirmek ve bunların önemiyle ilgili farkındalık sahibi olmalarını temin etmek,
- Çok kültürlülüğü, hoşgörü ve demokratik tavırlar ile ilişkilendirmek,
- İnsanın varlık imkânları ve koşullarını geliştirme ölçütüyle bütün değerleri değerlendirmek,
- Bilgiyi yaşama ya da yaşamı bilgiye ahlaki değerler ile alakalı somut problemlerden hareketle dönüştürmek.

Çağımız modern toplumlarında toplumsal hayata etki eden değerler eğitiminin gerekliliğiyle alakalı gittikçe artan bir farkındalık vardır.⁶³ Eğitimcilerle aileler eğitim sistemindeki global değer farkındalığını artıran programların pratiğe dökülmesini arzu etmektedir. Bu programlarla saygı ve sevgi eksikliği, eşitsizlik,

⁶⁰ Macid Yılmaz, “Ergenlerde Şiddetin Önlenmesinde Din Eğitiminin Rolü”, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2010, s. 66.

⁶¹ Kirschenbaum, 1995, s. 46.

⁶² Kale, 2007, s. 319.

⁶³ Elizabeth Ashton and Brenda Watson, “Values education: a fresh look at procedural neutrality”, *Educational Studies*, 24, 1998, s. 183.

şiddet ve bu durumlarla ilgili gruplarla bireylerin birbirini anlamaması gibi sosyal sorunların giderilmesinde etkili olacağı fikrine sahiptir.⁶⁴

Toplumsal sistemin biçimlenmesinde ve geniş halk kitlelerine ulaşma konusunda çok büyük tesiri bulunan medya kuruluşlarıyla bunların çalışmalarının neticesinde meydana gelen popüler kültür, değerler eğitiminde dikkat edilmesi gereken en önemli öğelerden biridir. Kitle iletişim araçlarının artmasıyla birlikte değerlerin oluşması ve yaşaması güçleşmiştir. Okulda verilmeye gayret edilen değerler eğitiminde de güçlükler, problemler oluşmuştur.⁶⁵

Değerler eğitimiyle ilgili faaliyetlerin devam ettirilmesi sırasında eğitim-öğretimde rastlanan sorunlar 2 maddede incelenebilmektedir:

- Bütün okullarda takdir edilen değerlerin belirlenmesi ve birbirleriyle tutarlı olan modellerin temin edilmesi güçtür. Çünkü bu eğitim kurumlarında öğretilen değerlerin çeşitliliği azımsanamayacak derecede fazladır. Eğitim kurumlarında genellikle sosyal, ahlaksal, dinsel, demokratik ve bireysel değerler öğretilmekle birlikte akademik, ekonomik, estetik değerler vb. öteki değer grupları ihmal edilebilmektedir.
- Çocuklar okullar haricinde öğrendikleri değerlerle okullarda edindikleri değerler arasında ayrılıklar ve uyuşmazlıklar yaşamaktadır.⁶⁶

Değerler eğitiminde karşı karşıya gelinen sorunları azaltmak üzere ilk önce yapılması gereken, etkili bir değerler eğitimi programları oluşturmaktır. Program

⁶⁴ Karma El Hassan and Rule Kahil, “The effect of “living values: an educational program” on behaviors and attitudes of elementary students in a private school in Lebanon”, *Early Childhood Education Journal*, 33, 2005, s. 81.

⁶⁵ Tony Sanchez, “Heroes, Values, and Transcending Time: Using Trade Books to Teach Values”, www.eric.ed.gov , ERIC Document No: ED 426 923, 1998, s. 2.

⁶⁶ Mark Halstead, “Values and values education in schools”, (Ed. J. M. Halstead ve M. J. Taylor). *Values in Education and Education in Values*, Routledge Falmer, Oxon, 1996, s. 9-10.

oluşturma surecine eğitim kurumları da dâhil edilmelidir. Okullarda öğretmenlerin; programın muhtevasına, değerler eğitiminde ailelerin nasıl bir rol alması gerektiğine, hangi değerlerin öğretilmesi gerektiğine, programın ne şekilde ve nasıl bir süreç ile takip edilmesi ve okullarda bu programın nasıl uygulanması gerektiğine karar verilmelidir. Bu çerçevede de program bu çerçevede hazırlanmalıdır.⁶⁷

Değerler eğitimi, ahlaksal ortam ve eğitim programlarıyla eğitimdeki değerlerin aktarımını kuvvetlendirmektedir. Ahlaksal gelişimle değer eğitimi arasında bazı farklı ve ortak özellikler vardır. Ortak özellikler ele alındığı zaman ahlaksal gelişim ve değer eğitimi öğrencilerdeki değer gelişimine yoğunlaşmaktadır fakat ahlaksal gelişim kavramsal sürece yoğunlaşırken, değerler eğitimi öğrenciler ,hayatın düzenli bir biçimde sürdürölmesi için sadece kanunlara uymak yetmez. Ortak değerlerin, insani değerlerin, geleneklerle göreneklerin bütünleştirici kuvvetine de gereksinim vardır. Toplumsal ilişkiler, kişileri hep beraber ve tek tek beşeri değerlere bağlılıkları oranında bütünleştirmektedir.⁶⁸

İçinde bulunduğumuz asırda teknolojik gelişmelerle beraber değerlerin gittikçe kaybolduğu, yaşanmadığı düşünölölölünde değerler eğitimi görmezden gelinmemelidir. Değerler eğitiminde öğretmenlerin ve ailelerinde için içerisinde yer alarak öğrencilere değerler eğitimini nasıl verileceği ve değerlerin nasıl hayata dâhil edileceği konusunda ortak hareket etmelidirler.

2.4. Model Alarak Öğrenme

Gözlemlemek suretiyle öğrenme etkinliğine “model alarak öğrenme” denmektedir.⁶⁹ Çocukların davranışlarının daha çok çevrelerindeki kişilerin davranışlarına benzemesi model alma yolu ile öğrenmenin mevcudiyetini

⁶⁷ Bishop, 1993, s. 7.

⁶⁸ Atalay Yörölkoğlu, *Çocuk Ruh Sağlığı*. Özgür, İstanbul, 2000, s. 167.

⁶⁹ Rod Plotnik, *Psikolojiye Giriş*. (Çev. T. Geniş). Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2009, s. 27

göstermektedir.⁷⁰ Model olarak öğrenmek bir davranışın ne şekilde yapılacağını göstermeyi veya sözel olarak ifade etmeyi içermektedir.⁷¹

Bandura'nın toplumsal öğrenme teorisinin eğitimde kullanılabilecek birçok prensibi vardır.⁷² Bilhassa çağımızda öğretmenlerden öğrencilerine becerileri kazandırma konusunda model olması beklenmektedir. Harden ve Crosby⁷³ bir öğretmenin bir eğitimciden daha fazlası olduğunu iddia ettiği araştırmasında iyi bir öğretmenin on iki rolünü altı grupta toplamıştır. İlki olan rol modelle öğretmenin; meslekte ve daha resmi ortamlarda model olabilmek olduğunu belirtmiştir.

Bandura'nın kuramına göre modeli gözlemleyen bireyin modelden 5 şeyi öğrenebileceğini ifade etmiştir. Bunları şöylece sıralamak mümkündür:

- Yeni bilişsel psiko-motor yetenekler
- Yeni değerlerle inançlar
- Hislerini açıklama şekli
- Çevreyle eşyanın ne şekilde kullanılacağı
- Daha önce öğrendiği yasakların kuvvetlenmesi veya zayıflamasıdır.⁷⁴

Bandura'nın⁷⁵ model olarak öğrenmeyi şu 4 temel süreci kapsamaktadır:

⁷⁰ Adem Sultan Turanlı, "Sosyal Bilişsel Öğrenme ve Yabancı Dil Öğretimi", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 23, 1, 2007, s. 15.

⁷¹ John Daniel, "Information and communication technologies in teacher education", *A Planning Guide*. UNESCO, 2002.

⁷² Nuray Senemoğlu, *Sosyal Bilişsel Kuram Albert Bandura. Gelişim ve Öğrenme*. Pegem Akademi, Ankara, 2012.

⁷³ R. M. Harden and Joy Crosby, "The Good Teacher is More Than a Lecturer – The Twelve Roles of The Teacher", *Medical Teacher*, 22(4), 2000, s. 334 347.

⁷⁴ Senemoğlu, 2012, s. 30.

⁷⁵ Albert Bandura, *Social Foundations of Thought and Action. A Social Cognitive Theory*. Prentice Hall, New Jersey, 1986.

- **Dikkat etme:** Gözlemle öğrenmenin ilk aşaması olan bu süreci gözleyen ve gözlenen özelliklere etkide bulunmaktadır. Bu aşamada gözlemci dikkatini toplamakta ve ortaya konan davranışı kavramaktadır. Modelin kabiliyeti, konumu ya da unvanı dikkati artırabilir.
- **Bellekte tutma:** Bilişsel olarak düzenleme, yineleme, kodlama ve model bilgiyi belleğe depolamak üzere dönüştürme anlamındadır. Sözel veya biçim/imağ şeklinde depolayabilir.
- **Üretme (Davranış üretme):** Model davranışlardan alınan görsel ya da simgesel algıların açık davranışlara dönüşmesidir. Pek çok basit davranış gözlem ile öğrenilebilmekte, davranışı üretmeleri öğrendiklerini ispatlamaktadır.
- **Motivasyon (Güdülenme):** Bireyler, yalnızca önemli gördükleri davranışa dikkat etmekte, bellekte tutmakta ve davranış haline getirmektedir. Bireyler, gözledikleri tüm becerileri sergileyemezler, sonunda ödüllendirilecekleri davranışları yaparak, zarara uğramaktan kaçınırlar.

Model olarak öğrenmenin ilk evresi olan dikkatin sağlanması için öğretmenler dikkate etkide bulunan etkenleri göz önünde bulundurup, model alınacak aktiviteyi öğrencinin zihni yapısına, yaşına, ilgisine, gayesine, davranışın öğrenciler için önemli neticeleri olmasına ve işlevsel olmasına dikkat etmelidir. Çünkü kişinin uyararı algılayabilecek bedeni ve ruhi yeterlikte olması lazımdır.⁷⁶ Gözlemenin ikinci evresi olan hatırdaki tutma da simgeleştirme kapasitesiyle alakalıdır ve öğretmenler öğrencilerin model alacakları aktiviteleri düzenler iken öğrencilerin sözel kabiliyetlerini, dili anlama ve kullanma yeteneklerini dikkate almalıdır. Üçüncü evre olan davranış oluşturmada öğrencinin zihni, fiziki nitelikleri ve öz-yeterlik seviyeleri uygun olmalıdır, öz-yeterliği az olan öğrencilerin öz-yeterliği yükseltilmeye gayret edilmelidir. Model almanın son evresi olan güdülenme için

⁷⁶ Turanlı, 2007, s. 15.

davranışın ardından pekiştirmenin yapılması gerekmektedir ve öğrenciye kendisinin de başaracağı fırsatlar sağlanmalıdır.⁷⁷

Bandura'nın toplumsal öğrenme teorisinin karşılıklı belirleyicilik prensibine göre öğrenmeyi; birey, çevre ve davranış olmak üzere 3 etken birlikte teşkil etmektedir.⁷⁸ Model alma üstüne davranış özellikleri, gözlemleyen ve gözlemci özellikleri ve çevrenin etkisi bulunmaktadır. Model almaya etkide bulunan etkenleri model alan- model olan bireyin özellikleri, model alınacak davranış ve öz-yeterlik açısından değerlendirmekte fayda olacaktır.

Model almayla alakalı araştırmalar incelendiğinde modelin cinsiyeti, ırkı, mesleği, kariyeri, güçlü olması gibi özelliklerin etkili olduğu görülmektedir. MacCallum ve Beltman⁷⁹ rol model almayı nelerin etkilediğini araştırdığı çalışmada kişilerin kendisine meşhur insanları, aile üyelerini, topluluk üyelerini, eşlerini, öğretmenlerini model alabileceklerini belirtmişlerdir. Clark, Osborne ve Dugdale (2009)⁸⁰ çalışmalarında çocukların okuma konusunda rol modelleri olup olmadığını ve eğer varsa bu kişilerin onların yalnızca sosyal yakın çevresinde mi olduklarını yoksa ünlüler gibi uzak çevreden olan kişileri de model alıp almadıklarını aratırmışlardır. Çocukların ve gençlerin % 78'inin rol modelleri olduğunu ve daha çok aile üyeleri, yakın toplumsal çevrelerinden olduğunu ve futbolcu, sporcular gibi

⁷⁷ Senemoğlu, 2012, s. 35.

⁷⁸ İsa Korkmaz, "Sosyal Öğrenme Kuramı", (Ed. B. Yeşilyaprak). *Eğitim Psikolojisi (Gelişim-Öğrenme-Öğretim)*. Pegem Akademi, Ankara, 2012, s. 327.

⁷⁹ Judith MacCallum and Susan Beltman, "Role Models For Young People. What Makes An Effective Role Model Program", A Report to the National Youth Affairs Research Scheme, 2002.

⁸⁰ Christina Clark, Sarah Osborne and George Dugdale, "Reaching Out With Role Models. Role Models and Young People's Reading." *National Literacy Trust*, 2009.

kişileri de model aldıkları görülmüştür. Karunanayake ve Nauta ⁸¹ çalışmasında öğrencilerin kendi ırkından olan kişileri model alma eğilimde olduğu sonucuna ulaşmıştır. Carrington ve Hutchings vd. ⁸² ise model alma üzerinde cinsiyetin etkisini incelemiştir. Bricheno ve Thornton ⁸³ erkek öğrencilerin daha çok futbolcuları, sporcuları model aldıklarını görmüşlerdir. Benzer olarak Biskup ve Pfister ⁸⁴ erkek çocukların daha ziyade sporcularla aksiyon yıldızlarını model alır iken kız çocuklarınsa film ve müzik dünyasından ünlülere hayran olduklarını tespit etmiştir. Vescio vd. ⁸⁵ yaptıkları araştırmada genç kızların spora katılımını artırmada rol modellerin önemli bir faktör olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Nauta ve Kokaly ⁸⁶ rol modellerin akademik ve meslek kararları üzerinde etkisi olduğunu bulmuşlardır. Azer ⁸⁷ yaptığı çalışmasında rol model öğretmenlerin öğrencilerin kariyer seçimlerini

⁸¹ Danesh Karunayake and Margaret Nauta, “The Relationship Between Race And Students' Identified Carrer Role Models and Perceived Role Model İnfluence”, *The Career Development Quarterly*, 52, 2004, s. 225-234.

⁸² Merryn Hutchings, Bruce Carrinton, Becky Francis, Christine Skelton, Barbara Read and Ion Hall, “Nice and Kind, Smart and Funny: What Children Like and Want to Emulate in Their Teachers”, *Oxford Review of Education*, 34(2), 2008, s. 135–157.

⁸³ Patricia Bricheno and Mary Thortnton, “Role model, hero orchampion? Children's views about role models.”, 2007. Web <http://uhra.herts.ac.uk/bitstream/handle/2299/3320/901984.pdf?sequence=1> (Erişim tarihi 30.01.2021).

⁸⁴ Claudia Biskup and Gertrud Pfister, “I Would Like To Be Like Her/Him: Are Athletes Role-Models For Boys and Girls?” *European Physical Education Review*, 5(3), 1999, s. 199–218.

⁸⁵ Johanna Vescio, Kerrie Wilde, and Jahice Crosswhite, “Profiling Sport Role Models To Enhance İnitiatives For Adoiescent Girls İn Phisical Education And Sport”, *European Physical Education Review*, 11(2), 2008, s. 153– 70.

⁸⁶ Margaret Nauta and Michelle Kokaly, “Assessing Role Model İnfluences On Students' Academic And Vocational Decisions”, *Journal of Career Assesment*, 9(1), 2001, s. 81-99.

⁸⁷ Samy Azer, “The qualities of a good teacher: How can they be acquired and sustained?”, *Journal of The Royal Society of Medicine*, 98, 2005, s. 67-69.

etkilediğini ve öğrencilerin potansiyellerine ulamalarına yardımcı oldukları sonucuna ulaşmıştır. Benzer olarak Zirkel ⁸⁸ akademik başarı ve hedef geliştirme üzerinde rol modellerin önemli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Gibson ⁸⁹ ise rol modellerin kariyer gelişimindeki etkisini araştırdığı çalışmasında, rol modellerin öğrenme konusunda güdülenme ve ilham verdiği benlik kavramını tanımlamasına yardımcı olduğunu belirtmiştir.

Kişilerin çevresinin kendi öz-yeterlikleri üstünde tesiri bulunmaktadır. Kişiler etraflarında bir performansı gerçekleştirebilen bireyleri gördüğü müddetçe kendilerinin de o performansı yapabilecekleri hususunda inançları güçlenmektedir. Asghari, Fard ve Atabaki ⁹⁰ tıp okuyan öğrencilerle gerçekleştirdiği çalışmada tıpta okuyan öğrencilerin üniversite eğitimleri süresince aldıkları eğitimin, pratik yaşamlarındaki davranışlarla tavırlarına yansıyacağını ifade etmiştir. Bu açıdan pratik yaşamda daha başarılı olmaları için tıp öğrencilerine fakültenin rol model olması gerektiğinin önemine değinerek, öğrencilerin edindikleri olumlu tecrübelerin pratik yaşamlarına yansıtılmasına katkı sağlayacaklarına değinmiştir. Öğretmen adaylarının açısından da düşünüldüğünde toplumsal yakın çevrelerinde öğretim elemanlarından BT kullanımı görmeleri kendilerinin de o performansı yerine getirebilecekleri inançlarını güçlendirecektir. Ayrıca Vygotsky yakınsak gelişim alanı kavramı ile bireylerin yakın çevresinden kişilerin etkisinde olduklarını belirtmiştir.

Model almayla öz-yeterlik arasında ilişki vardır. Sosyal bilişsel teorisinin savunduğu kişi, çevre, davranış arasındaki karşılıklı ilişki, öz-yeterliğin oluşumunda

⁸⁸ Sabrina Zirkel, "Is there a place for me? Role models and academic identity among white students and students of color", *Teachers College Record*, 104(2), 2002, s. 357-376.

⁸⁹ Donald Gibson, "Role Models İn Career Development: New Directions For Theory and Research", *Journal of Vocational Behavior*, 65, 2004, s. 134-156.

⁹⁰ Fariba Asghari, Nazila Nikravan Fard and Arash Atabaki, "Are we proper role models for students? Interns' perception of faculty and residents' Professional behaviour", *Postgrad Med J.*, 87, 2001, s. 519-523.

da belirleyici bir tesiri bulunmaktadır.⁹¹ Bunun dışında kişileri model almanın bir evresi olan davranışı oluşturmaları için de belli bir öz-yeterlik seviyesinde olmaları gerekmektedir. Buradan öz-yeterlik ile model almanın arasında çift yönlü bir etkileşim olduğu sonucuna ulaşılabilir. Pozitif rol modellerin öğretmen adaylarının öz-yeterliğini artırması beklenmektedir. İyi model almanın ve iyi planlanan pekiştireçlerin öğrencilerin öz-yeterliğini artıracakı düşünülmektedir.⁹² Aşkar ve Umay (2001)⁹³ yapılan çalışmaların öz-yeterlik algısının yaşıntılardan ve çevredeki modellerden etkilendiğini gösterdiğini belirtmişlerdir. Akkoyunlu ve Orhan (2003)⁹⁴ deneyimin öz-yeterlik üzerinde olumlu etkisi olduğunu belirtmişleridir. Ayrıca öz-yeterliğin geliştirilmesine mevcut eğitim programlarının öğretmen adaylarının deneyimlerini artırmaya yönelik gözden geçirilmesini tavsiye etmiştir.

2.5. Çizgi Film

Eskiden beri farklı çizgi film tanımları yapılmıştır. Bu tanımlar incelendiği zaman tercih edilen malzemenin çeşitliliği ve teknolojiyle beraber devamlı olarak geliştiği için, tam bir tanımın yapılamadığı fark edilmiştir. Buna karın, genellikle çizgi filmlere verilen anlamlarla gerçekleştirilen tanımlar şöyledir:

⁹¹ Cem Çuhadar ve Mukadder Yücel, “Yabancı Dil Öğretmeni Adaylarının Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Öğretim Amaçlı Kullanımına Yönelik Özyeterlik Algıları” *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 2010, s. 199-210.

⁹² Turanlı, 2007, s. 15.

⁹³ Petek Aşkar ve Aysun Umay, “İlköğretim matematik öğretmenliği öğrencilerinin bilgisayarla ilgili öz-yeterlik algısı”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 2001, s. 1-8.

⁹⁴ Buket Akkoyunlu, ve Feza Orhan, “Bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi bölümü öğrencilerinin bilgisayar kullanma öz-yeterlik inancı ile demografik özellikleri arasındaki ilişki”, *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 2(3), 2003, s. 86-93.

Türk Dil Kurumu'nun yayımladığı “Sinema ve Televizyon Terimleri Sözlüğü”nde⁹⁵ çizgi film “tek tek resimleri ya da devinimsiz nesneleri gösterim sırasında, devinim duygusu verebilecek biçimde düzenlemek ve filme aktarma işi” biçiminde tanımlanır.⁹⁶

“Bir konuyla ilgili olarak karakterlerinin hareketlerini belirtecek biçimde art arda çizilmiş resimlerden oluşan sinema filmi.”⁹⁷

“Çizgi film canlı ya da cansız nesneleri canlandırmak veya onlara yeni bir kimlik verme işlemidir.”⁹⁸

Belli bir hareket serisini teşkil eden statik görüntüler, tek tek filme alınarak saniyede 24 kare hız ile seyirciye sunulduğu zaman, her bir statik görüntü, gözlerin ışığa duyarlı tabakasında, beyinle bir süre duraklaşmaktadır. Bu görüntüler kendisinin ardından gelen kareyle optik olarak bağlanmaktadır ve bu da film içerisindeki bütün kareler için sürmektedir. Bu ana ilkeyle çizgi filmin gerçek filmlerden ayrılan tarafı, filmlerin kare kare oluşturulmasıyla köklerinin grafik veya plastik sanatlara bağlı olmasıdır. Hareket dizisini teşkil eden statik resimlerin el çizimi olması, renklerle hareketlerin sanatçılarca üretilip kontrol edilmesi bakımından da ayrım vardır.⁹⁹

⁹⁵ TDK, Türk Dil Kurumu Çevrimiçi Sözlük, <https://sozluk.gov.tr> (Erişim tarihi: 02.02.2021)

⁹⁶ Aytekin Can, “Okul Öncesi Çocuklara Yönelik Televizyon Programları İçinde Çizgi Filmlerin Çocukların Gelişimine ve İletişimine Yönelik Etkileri”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995, s. 3.

⁹⁷ Erkan Çelenk, “TV’de Gösterilen Çizgi Filmlerin İlkokul Çağı Çocukları Üzerindeki Etkileri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995, s. 21.

⁹⁸ Sevil Ilgaz, *Çizgi Film Temel İlkeleri Yapım Tekniği*. Leyla Yayınları, İstanbul, 1998, s. 9.

⁹⁹ Fethi Kaba, “Animasyonun Eğitim Amaçlı Kullanımı”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1992, s. 1.

Çizgi filmler, anlatım açısından karikatürle çizgi romanlara yakındır fakat bunlardan ayrı olarak kendisine has bir yaratma tekniği, anlatım diliyle yayımlama ortamı bulunmaktadır. “Çizgi filmlerin en önemli özelliği hareketliliği, anlatacağı konuyu hareketle anlatmasıdır. Bu şekilde etki yaratır. Bunun yanı sıra hızdan ve yinelemelerden de yararlanır.”¹⁰⁰ Ayrıca, çizgi filmlerin kesin olarak hareketli karikatür olmadığı bilinmektedir. Çizgi filmler, süregiden resimlerden oluşmaktadır. Bu resimlerin tümü filmlerde bir hareketin kısa anlarından birisini oluşturmaktadır, ardından çizilen resimler filme alınmakta ve sonuçta ekran üstüne yansıtılıp hareketli bir biçimde gösterilip resme dinamizm kazandırılmaktadır. Çizgi filmler; “çizim, karikatür, resim, kukla vb.” nesnelerin hareket halindeymiş gibi göstermek üzere sinema tekniğinin grafiklerle resimlere uygulanmasıdır. Canlandırma sineması, sonuca ulaşma konusunda birliktelik gerektiren bir sanattır.¹⁰¹

İlkçağlardaki Altamira mağaralarının duvarına çizilmiş olan resimlerden, sinemanın icadına kadarki süreç içinde sanatçılar, resimlerine, garip bir içgüdü ile, hareket intibai vermek istemiştir. Bu çerçevede, bilim insanlarının, sanatçıların ve filozofların yarattığı sistemler, sinemayı imkan dahiline sokmuştur. Fotoğrafla sinemanın toplum bilimsel perspektifine bakıldığında, bunun geçen asrın ortasında çağdaş resimde oluşan psikolojik ve teknik krizin tabii bir neticesi olduğu anlaşılmaktadır.¹⁰²

Canlandırma manasında ilk verilerse, XVII. asra aittir. XVII. asırda papazlık yapan Athanasius Kircher, “magic lantern” yani “sihirli fener” ismini verdiği projeksiyon cihazını icat etmiştir Işık almayan bir kutu, bir ayna ve bir mercekten oluşan bu cihazda ışık kaynağı olarak, güneşle mum ışığı kullanılmıştır. XIX. asrın başında resimlere hareketlilik katan kimi oyuncaklar da çizgi filme ilham verecek özellikte olduğu bilinir. İki resim birbirlerini peşi sıra gözlerinin önünden geçip

¹⁰⁰ Robert Stephenson, *The Animated Film*, B.1 New York, 1973, s. 16

¹⁰¹ Stephenson, 1973, s. 16.

¹⁰² Andre Bazin, *Sinema Nedir?*, (Çev. İbrahim Şener). İstanbul: Sistem Yayıncılık, İstanbul, 1993, s. 16.

“thaumatrope” ismi verilen oyuncak ile gözün hareket duygusu hissetmesi sağlanmıştır. Bu prensiplere dayanan “zoetrope” şeklinde isimlendirilen oyuncaklar geliştirilmiştir. Bunlar bir kaide üstünde dönen ve etrafında eşit aralıklar ile açılan göz delikleri olan silindir şeklindeki bir araçtır. Bant üzerine çizilen ve silindirin içerisine yerleştirilen resimler takip edilmiş ve silindir çapının büyüklüğüne uygun olarak, canlandırma süresi uzatılmıştır. Pierre Devignes’in geliştirdiği bu cihaz, farklı resimlerin bantlarını da kullanma olanağı sunmuştur. Emile Reynaud’un yarattığı “praxinacope” da “zoetrpe”un daha gelişmiş idi.¹⁰³

Emile Reynaud’un geliştirdiği “Praxinacope” daha evvelki gelişmeleri daha ileriye götürmüştür. Ötekilerden ayrı olarak Reynaud’un bu icadı, göz deliklerinin yerine, silindirin ortasına bir ayna konmasını ve böylece aynaya bakan izleyicinin hareket halindeki resimleri görebilmesini temin etmiştir. Reynaud, söz konusu icadını bir tür optik büyütücüyle birleştirir 1882 yılında dünyanın ilk sinema salonunu açmıştır ve bu gösterimlerini 1900 senesine dek devam ettirmiştir.¹⁰⁴ Bilinen manada görüntüyü ilk defa Hollandalı bilim adamı Picher Van Muschenbock’un çizdiği tahmin edilmektedir. Reynaud’sa, sinemanın icat edilmesinden evvel ilk canlandırma filmlerini yapmıştır. Bunların 1905 senesinde İspanyol Segundo De Chomon’un yaptığı “The Electric Hotel” olduğu tahmin edilmektedir. Canlı film araştırmaları Avrupa ve Amerika kıtasında birbirlerinden bağımsız olarak gelişmiştir.¹⁰⁵

Canlandırma filmindeki tek kareye dayalı çekimin birinci uygulamasını, Amerikalı James Stuart Blackton yapmıştır. Blackton, 1907’de yaptığı “The Perili Otel” filminin kimi sahnelerinde, seyirciyi her defasında bir görüntü alacak biçimde

¹⁰³ Selçuk Hünerli, *Canlandırma Sineması Üzerine*. Es Yayınları, İstanbul, 2005, s. 8.

¹⁰⁴ Uğur, “Animasyonun Kültür Aktarımındaki Yeri”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1995, s. 18.

¹⁰⁵ Erkan Çelenk, “TV’de Gösterilen Çizgi Filmlerin İlkokul Çağı Çocukları Üzerindeki Etkileri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995, s. 5-9.

çalıştırıp, hareketsiz nesneyi kendi kendine hareket ettirip tek kare çekimini yapmıştır.¹⁰⁶

James Stuart Blackton'un yaptığı bu uygulama, canlandırmaya dayalı filmin ilk büyük yapımcılarından olan Emile Cohl tarafından geliştirilip kullanılmıştır. Bu tekniklerden faydalanan Emile Cohl ilk çizgi film denemesini 1908 senesinde yapmıştır. Beyaz bir kâğıt üzerine siyah renkteki çöpten adamları filme alıp projeksiyonda negatif film kullanmak suretiyle siyah fon üzerinde hareket eden beyaz figürler elde etmiştir.¹⁰⁷

Amerikalı Windsor Mac Cay'sa, Cohl'un tekniğini geliştirip "Gertie the Dinosaur" çizgi filmiyle tiyatro sahnesinin ışık-ayna düzenli aletler ile gerçekleştirilen gösterimlerinden uzaklaşarak sinema dünyası içerisinde bulunmaya başlamıştır. Bu vakte dek çizgiler ile yaratılmış statik resimlerin ayna-ışık düzenli aletlerde perdeye yansıtılıp hareketlilik elde etmesi, hayret verici ve gizemli gösterimler olarak tiyatro sahnelerinde yerini almaktadır. Bu sayede insanoğlunun Altamira mağarasındaki resimlerden başlamak suretiyle gelen statik görüntüleri hareketlendirme isteği, teknolojiyle ancak 1900'lerde gerçekleşmiştir. Mac Cay'in filminden evvel Emile Cohl gibi sanatçıların araştırmaları daha çok ampirik öneme sahip olan küçük denemelerdir. "Gertie the Dinosaur"sa gerçekleştirilen ilk kısa metrajlı animasyon filmidir.¹⁰⁸

Bu senelerde pek çok çizgi film sanatçısıyla çizgi film yapılmıştır.1914 senesinde de Ear Hurd, saydam sayfalar kullanarak hareket eden resimleri geliştirmiştir. Hurd'un ardından, sesle rengin işe katılmasına kadar, hareket eden

¹⁰⁶ Sevil Ilgaz, *Çizgi Film Temel İlkeleri Yapım Tekniği*. Leyla Yayınları, İstanbul, 1998, s. 10.

¹⁰⁷ Ilgaz, 1998, s. 10.

¹⁰⁸ WILLIAMS Richard (2001). "The Animator's Survival Kit", Faber and Faber Limited, London, s. 16-17, <http://tr.wikipedia.org/wiki/Televizyon#Tarih.C3.A7> (Erişim tarihi 01.10.2021)

resim tekniğinde herhangi bir yenilik yapılmamıştır.¹⁰⁹ Sesli filmler ile çizgi filmlerde de büyük gelişimler söz konusu olmuştur. 1923 senesinde inşa edilen Walt Disney, 1928 senesinde ilk sesli “Miki Fare” filmini, ardından “Vakvaka Kardeş” ile “Saçma Senfoni” dizilerini ve daha sonra da ilk uzun çizgi film olan “Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler”i çekmiştir. Bu eserleri, pek çok ülkede gösterime konan ve önemli başarılar elde eden “Pinocchio, Fantasia, Dumbo, Bambi, Kül Kedisi, Peter Pan, 101 Dalmaçyalı, Leydi’nin Aşkı, Alice Harikalar Diyarında vb.” filmler takip etmiştir. Bu senelerde çizgi filmler önemli ilerlemeler kaydedip konu, müzik, renk ve desenleriyle çok sevilen bir sanat olmuştur. Walt Disney’in hayvanlara insani karakter verip gerçeğe uygun olarak hareketlendirmesine karşılık, aynı senelerde kimi sanatçılar daha stilize edilmiş tipler, realist olmayan hareketlendirmeler kullanıp farklı yorumlar getirmeye ve yeni teknikler aramaya yönelmiştir “Norman McLaren, Alex Alexieff, Claire Parker vb.” bunlardadır.

1950’li yıllardan sonra, TV, bu yeni animatörlerin yönlendiricisi olmuştur ve çizgi filmlerde çok büyük bir artma yaşanmıştır. Toplumun beğenisini alan çizgi filmler, özel TV’ler için yapılan reklam filmlerinden elde edilen maddî gelirler ile yapılmıştır. Bu da, 1970’li senelerin başlarında uzun metrajlı çizgi filmlerin yapılmasını sağlamış ve bu hususta yeni bir alan açılmıştır. Aşağıdaki yapımlar buna örnektir:

- Japonya’da Tezuka’nın “Bin Bir Gece Masalları”,
- Amerika’da Steve Krantz ve Ralph-Bukshy’nin “Fritz the Cat”,
- İngiliz-İtalyan ortak yapımı “Ünlü Silahşorlar” gibi.¹¹⁰

Ülkemizde çizgi filmler yapılmadan evvel eğlenmek için gölge oyunları oynatılmaktaydı. Bilhassa Karagöz ve Hacivat toplumdan ilgi görmüştür. “Türkiye’de ilk çizgi filmin ortaya çıkması karikatür sanatının gelişmesi ile

¹⁰⁹ Ilgaz, 1998, s. 12.

¹¹⁰ Ilgaz, 1998, s. 15.

olmuştur.”¹¹¹ 1930’dan sonra sinemayla çizgi film bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de pek çok sanatçı ve yapımcının ilgilendiği bir görsel sanat olarak gelişim kaydetmiştir. Ülkemizde bu sahada gerçekleştirilen ilk araştırmalar karikatür sanatçısı Cemal Nadir Gürel tarafından, “Amca Bey” tiptemesi ile 17 Eylül 1931’de Artist Dergisi’nde yayınlamıştır ama “Amca Bey Plajda” adlı bu ilk çizgi film girişimi tamamlanamamıştır. 1931 senesinde eğitime yönelik filmler üretmek üzere devlete ait çizgi film stüdyosu yapılmıştır. Hazırlanan filmlerin eğitime yönelik olmasının haricinde bu stüdyoya ilişkin fazlaca bir bilgi bulunmamaktadır. Aynı yıllarda, yurt dışında değişik sahalarda sanatsal eğitim alan bazı sanatçılarda çizgi filmlerle ilgilenmiştir.¹¹²

Ülkemizde ilk çizgi film Turgut Çeviker’in “Türk Canlandırma Sineması” belgeselindeki 1932’de Kadıköy Opera Sineması’nda yayımlanan “The Skeleton Dance (İskelet Dansı)”dır. 1930’dan önce de ülkemizde canlandırma sinemasıyla alakalı herhangi bir kaynak yoktur. “Eflatun Nuri Erkoç, 1942 yılında doğrudan film karelerinin üzerine çini mürekkebi ile çizerek ‘Dolmuş ve Şoförü’ adlı 37 kareden oluşan bir film yapmıştır. Bu film Türk canlandırma sineması ile ilgili en eski film şeridi özelliği taşır.”¹¹³

Ülkemizdeki çizgi filmlerin tarihi sürecine ilişkin bugüne dek gelen kaynaklarla o dönemleri yaşayan sanatçılarla yapılan röportajlar göstermektedir ki çizgi filmlerde, 1950’li senelere dek farklı denemelerin dışına çıkılamamıştır. Ülkemizde profesyonel manada yapılan ilk çizgi film, Yüksel Ünsal’ın yönettiği “Evvel Zaman İçinde (Nasrettin Hoca, Keloğlan ve Gülderen Sultan)” adlı yapımdır.¹¹⁴ Bu yapım uzun müddet Türk çizgi filmlerinin ilk yapımı şeklinde

¹¹¹ Çelenk, 1995, s. 13.

¹¹² Fethi Kaba, “Animasyonun Eğitim Amaçlı Kullanımı”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1992, s. 136.

¹¹³ Selçuk Hünerli, *Canlandırma Sineması Üzerine*. İstanbul: Es Yayınları, İstanbul, 2005, s. 58.

¹¹⁴ Hünerli, 2005, s. 58-59.

belirtilmiştir. Filmin çekimine başlanmıştır ama ülkemizdeki teknik imkanlardan dolayı eserin banyosu ülke dışında yapılmıştır. ABD'ye yollanan çizgi filmlerin, 7–8 senenin sonunda bitiş aşaması gelmiş ama kaybolduğu söylenmiştir. Bu çizgi filmlere ilişkin bazı iş kopyaları haricinde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Bu teşebbüs, araştırmacı Turgut Çeviker'e göre ülkemizdeki çizgi film sanatının gelişimini negatif olarak etkilemiştir.¹¹⁵

Ülkemizdeki çizgi filmler 1960'lı senelerde reklâmcılığın çizgi filme yönelmesi ile uzun süre devam edecek bir yükselişe geçmiştir.¹¹⁶ Reklamlara yönelik filmlerin yanı sıra, ilk bağımsız film yapımları 1960'ların sonlarında yapılmaya başlanmıştır. Bu dönemde farklı kısa film yarışmaları, film festivallerinde çizgi filmler kendisini göstermiştir. Çizgi filmlerin, sadece reklâmcılığa yönelik filmler şeklinde algılanmasının dışına çıkılarak, bir sinema sanatı şeklinde kabul edilmesi ve sanatçılara yönelik ayrı bir anlatım vasıtası olması bu gibi bir durum söz konusudur. İlk örnekler Tan Oral'ın “Sansür”, Cemal Erez'in “65 KV” yapımları da ilave edilebilir.¹¹⁷

Ülkemizdeki çizgi filmlerin bu gelişiminin neticesinde 1980'li senelere geldiği zaman Türk Radyo Televizyon Kurumu (TRT) Türklerin yaptığı çizgi filmlere yer vermeye başlamıştır. Derviş Pasin ve Ateş Benice'nin kurduğu “Pasin-Benice Film Stüdyosu” uzun müddet TRT'ye farklı çizgi filmler hazırlamıştır. Aynı sene Kültür Bakanlığı “Nasrettin Hoca”yı konu alan bir çizgi film yarışması düzenlemiştir. Ardından bakanlık, yarışmanın 1. ve 2.'lerine Nasrettin Hoca konulu bir çizgi film de yaptırmıştır. Bakanlığın başarı ödülleri alan Tonguç Yaşar 1985 yılında “Kaplumbağa ile Tavsan” 1986 yılında Nasrettin Hoca'nın fıkralarından hareketle “Cüppe” ve “Hırsız'ın Hiç mi Kabahati Yok” 1987 yılında Meral İmren'le beraber “Kuş ve Avcı” 1990 yılında TRT tarafından çocukların sağlığının

¹¹⁵ Fethi Kaba, “Türkiye’de Çizgi Film: Gelişimi ve Eğitimi”, *Eskişehir:Anadolu Sanat, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi*, Sayı:13, 2002, s. 136.

¹¹⁶ Can, 1995, s. 16.

¹¹⁷ Kaba, 2002, s. 137.

korunmasına yönelik “Sağlığımızı Koruyalım” 1992 senesinde Kültür Bakanlığı için Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın aynı isimli şiirinden “Balina ve Mandalina”, 1993 yılında yine Kültür Bakanlığı için, sigaranın zararını anlatmak için 3’er dakikalık, 5 filminden oluşan “Öhö, öhö, öhö” serisi çekilmiştir.¹¹⁸

2.6. Çizgi Filmlerin Özellikleri

Çizgi filmlerin tarihsel gelişimi ele alındığında karikatürle ve karikatürcülükle yakın ilişkisinin bulunduğu görülse de çizgi filmin hareketlendirilmiş karikatürler şeklinde değerlendirilmesi doğru olmaz. Çizgi filmlerin en önemli niteliği hareketli olmasıdır ama aynı zamanda çizgi filmler bütünüyle kendine has bir yaratım sahası olan ve senaryoya ihtiyaç duyan bir sanat dalıdır.¹¹⁹ Herhangi bir çizgi filmin yaratımında çizgiler temeldedir. Çizimin yapılabilmesi için bir yüzey gerekmektedir. Çizgiler yüze ile birleşmekte ve boyutlanıp görselleştirilmektedir. Nesnelerin çizgiyle beraber tekrardan tanımlanması da soyutlamayı beraberinde getirmektedir. Yer, renk, perspektif algısı reel dünyaya dayalı olarak değişse de özde oluşturulmak istenen, realiteyi değişik bir anlatım dili ile yakalamak ve sergilemektir. Çizgi filmler, belli bir senaryo çerçevesinde hareketlerin farklı çizim, fotoğraflama veya dijital tekniklerle canlandırılması ile yapılmaktadır. Sinemacılık manasında çizgilerle biçimler vasıtasıyla harekete dayalı yanılmanın oluşturulması şeklinde de izah edilebilir.¹²⁰ Harekete dayalı yanılma ve görselleştirme isteği ile birlikte araştırmacıların gerçekleştirdiği değişik çalışmalar ile sinema gibi çizgi filmler de gelişmiştir. Sinemanın bir çeşidi olan çizgi filmlerde teknolojik gelişmeler ile zamanla değişik türler üretilmiştir. Çizgi filmler, yapılması teknik altyapıya ihtiyaç

¹¹⁸ Nilüfer Özakçaoğlu, “Çizgi Filmlerin Eğitilebilir Zihinsel Engelli Öğrencilerin Resimlerine Anlatım, Biçim ve Renk Olarak Yansıması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2009, s. 77.

¹¹⁹ Zeynep Sevim, “Çizgi Filmlerin Değerler Eğitimi Bakımından Karşılaştırılması”, Yüksek Lisans Tezi. Uşak: Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013, s. 3.

¹²⁰ Sabahattin Çalışkan, “Canlandırma Sanatında Oyunculuk”, *Türk Sanatları Araştırmaları Dergisi*. 2.1, 2011, s. 184.

duymasından dolayı ferdi ve konvansiyonel bir sanat formu olarak görülmez. Tümüyle ayrıntılandırılarak dizayn edilen bir dünyanın oluşturulması çerçevesinde plastik sanatlar, gösteri sanatları ve ruh bilimden yararlanılarak orijinal, özgür ve değişik anlatım yapılarına sahip çizgi filmler üretilmiştir. Değişik sanatlardan beslenmesinin yanında üretimin güçlüğü ve dikkat ile işlenmesinin gerekmesinden dolayı yapım esnasında değişik uzmanlık sahalarındaki kişiler ile büyük bir ekip olarak çalışılması gerekmektedir.¹²¹ Görüntünün çizimlerle oluşması ve hareketlerin canlandırılması çizgi filmlerin temelidir, sinemanın ortaya çıkışı ile birlikte gelişimi de hızlanmıştır ve bugüne “canlandırma sineması” şeklindeki bir sektör olarak gelmiştir.

Çizgi film, anlatım şekli açısından karikatürle çizgi romanlara benzemektedir fakat bunlara göre daha farklı kendine has yaratım metotları, dil ve medya ortamına ihtiyaç duymaktadır. Stephenson’a göre “çizgi filmlerin en önemli özelliği hareketliliği ile anlatacağı konuyu hareketle anlatmasıdır ve bu farklı bir düzeyde etki yaratmaktadır.”¹²² Ayrıca, çizgi film, sürat (aksiyon) ve yinelemelerden faydalanmaktadır. Söz konusu özellikleri ile çizgi filmler, bilhassa çocuk izleyicilerin ilgisini çekmektedir. Tercih edilen karakterler, temsillerle hikayeler bazı iletiler içermekte ve seyircilere gerçek dünyanın dışında bir dünya sunmaktadır.

2.7. Çizgi Filmlerin Eğitici Özellikleri

Seyretme, iletişimdeki önemli öğelerden olan görmeyle işitmenin bir uzantısıdır. Kişinin tabii niteliklerinden biri olan görme duyusunun iç ve dış dünyadaki bilgileri almada ve biriktirmede öteki organlara oranla daha net ve süratli bir fonksiyonu bulunmaktadır. Bu sahada gerçekleştirilen çalışmalara göre insanların öğrenme sürecinin %80 oranında göz ile oluştuğu, duyma duyusunun da kişiler arası münasebetlerde ve dilin öğrenilmesinde önemli bir role sahip olduğu

¹²¹ Özlem Malatyalıoğlu, “Belirli Yaş Gruplarına Göre Çizgi Filmlerde Karakter Soyutlama İşlevi”, Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014, s. 1.

¹²² Sevim, 2013, s. 7.

belirlenmiştir.¹²³ İletişim sürecinde bu denli önemi bulunan seyretmenin en önemli niteliği öğreticiliğe ve eğlendirmeye dayanmasıdır.

Çizgi filmlerin eğitimdeki rolü, yapısındaki görsel öğeler ile devinim ilişkisine dayanmasıdır. Çizgi filmlerde konu, realist bir yaklaşım ile verildiği gibi karikatürleştirilerek veya güldürüyle de verilebilmektedir. Bu sayede eğitim süreci eğlendirici bir duruma dönüşmekte renkle sesin devreye girmesiyle şahsiyet bilgisinin de akılda kalma süresi artmaktadır. Eğitime yönelik çizgi filmler ilk defa 1910 senesinde Thomas Edison’la start almıştır. Edison, çizgi filmlerin çok geniş bir öğretim potansiyelinin bulunduğunu, eğitimde devrim yaratarak kitapların yerini alacağını iddia etmiştir.¹²⁴ Çizgiyle kukla animasyonlarına çok sık olarak başvuru olan “Susam Sokağı” isimli programdaki etkisi konusunda Ball ve Bogatz (1970) ve sonradan Look vd.’nce (1972) gerçekleştirilen incelemelere göre programı izleyen çocukların harf, sayı ve nesne ilişkileri becerilerini kazanmasına yardım ettiği anlaşılmıştır. Gözle kulağa yönelen oldukça etkili bir kitle iletişim aracı olan çizgi film; canlı ve renkli görüntülerle sesler, çocukların direkt ve endirekt olarak farklı bilgilerle iletileri almasını temin etmektedir. Çocukların daha fazla tüketmeye başlaması ile beraber çizgi filmlerin onların üstünde büyüsel tesiri ve kuvveti de fazlalaşmıştır. Çocukların duyuşal gelişimlerini yönlendiren çizgi film, onları hayatla topluma uymaya yönelten değerler bakımından da etkili bir role sahiptir.¹²⁵

Çizgi film, yalnızca eğitime yönelik kullanılmamaktadır, ayrıca eğitimi sıkıcı olmaktan da kurtarmaktadır. Çocukların eğlenceli yaşantılarla eğitilmesi ve vakit geçirmesi çizgi filmler ile mümkün olmaktadır. Çizgi filmler direkt olarak eğitim ya da öğretim sürecini zenginleştirmektedir, bilhassa küçük çocuklar, hayvanlar ile alakalı basit öyküleri, çizgi filmlerle basit komedileri seyretmekten memnuniyet

¹²³ Deniz Güler, “Eğitim İletişim Kurumu Olarak Çocuk Televizyonu ve Uygulamaları İle Bir Model Önerisi”, Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1990, s. 144.

¹²⁴ Eyüp Coşkun ve Mustafa Köroğlu, “Pepee ve Caillou Çizgi Filmlerinde Kavram Öğretimi”, *Milli Eğitim Dergisi*. 210, 2016, s. 604.

¹²⁵ Can, 1995, s. 84-90.

duymaktadır. Çocuklar ile hayvanların arkadaşlığını ele alan yapımları, güldürü filmleri, aile hayatını anlatan filmler takip etmektedir. Bunlar da çocukların ilgisini çeker. Çocukların seyrettiği çizgi filmlerin kahramanları çocuklara model olmaktadır. Bu kahramanların hareketleriyle konuşma biçimleri, çocuklar tarafından örnek alınmaktadır.¹²⁶

Çizgi film, resmi olarak da eğitim planlarına uygun olarak hazırlanabilir. Eğitici çizgi filmlerde toplumun belleğinde yer edinen Nasreddin Hoca, Evliya Çelebi vb. kişiler kullanılabilir. Bu tip çizgi filmlerin gayesi, ilkokuldaki çocuklara ders içi eğitimde destek olmak ve dersle ilgili konuları eğlenceli bir biçimde işlemekten ibarettir. Gerçekleştirilen çalışmalar bu girişimlerin pozitif neticeler verdiğini göstermiştir. İlkokul eğitimine başlayan öğrencilere harfleri tanıtmak ve sevdirmek için çizgi filmler hazırlanmıştır ya da bunun için çizgi film kahramanları tercih edilmiştir. Bu şekilde, çocukların dikkatlerini kitap üzerinde toplamak mümkün olmuştur. Mesela, Walt Disney ilkokuldaki çocukların kullanabileceği, içerisinde çizgi film karakterlerinin bulunduğu ansiklopediler yayımlamıştır. Bunun dışında internetle ve teknolojiyle beraber, çizgi filmlerle karakterlerinin medyaya aktarılması yeni eğitim yöntemleri geliştirilmesine katkıda bulunmuştur.¹²⁷ Eğitime yönelik çizgi filmlerle ilgili olarak, özellikle de bu yapımların görsel ve işitsel sunumunun eğitime katkısı bağlamında pek çok araştırmalar yapılmaktadır.

Öte yandan, çocuklar çizgi filmlerden yaşlarının üzerinde bilgiler de alabilmektedir. Denetimsiz televizyon seyretme alışkanlığıyla bilinçsiz şekilde ve rastgele kullanılan yanlış modeller, çocukların kişilik gelişiminin sağlıklı bir biçimde

¹²⁶ Haluk Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*. Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003, s. 234.

¹²⁷ Çelenk, 1995, s. 55.

seyretmemesine yol açmaktadır.¹²⁸ Çocuklukta temelleri atılarak şekillenmeye başlayan kişilikle ilgili özelliklerin yetişkinlik döneminde ve bütün hayatları boyunca etkisini sürdüreceği bilinmektedir.

2.8. Görsel Bir Anlatım Biçimi Olarak Çizgi Film

İletişim sürecinde “görme” konuşmaktan önce gelmektedir. Kişinin gelişim sürecinde de görme duyusu önemli bir iletişim aracıdır. İnsanlar hayatlarında pek çok şeyi görmek suretiyle öğrenmekte, algıladığı nesneleri tanımlamakta ve kodlamaktadır. Çocuklukla başlayan öğrenme süreci içerisinde, görme edimiyle çevredeki olaylar algılanmakta ve soyut kavramlar aracılığıyla somut değerlere ulaşılmaktadır. Görsel öğrenmede alıcıya gelen bilgi, alıcının hayat sürecinde devamlı şekilde yenilenmektedir. Her defasında gelen bilgiler bireyin gelişim sürecinde oldukça önemli olmaktadır.

Resim ya da fotoğraflar belleğe alınan betimlemelerin ortaklaşa tekrardan yapılandırılmasını kolaylaştırmaktadır. Görüntüler ile oynamak kesin bir neticeye ulaşılmasını sağlamaktadır. Albüm, izdüşümlü görüntü, animasyonlu filmler eğitimcilerin verdiği bilgileri destekleyebilmektedir. Görüntülerle değişik tipteki belgelerin keşfi ve kullanımı mümkün olmaktadır. Çocuklar için değişik türdeki görüntüler, onun bakışını tutmaya ve neler gördüğünü tespit etmesine yardım etmektedir.¹²⁹

Çizgi filmlerin içinde birçok görsel unsur sembolik olarak kullanılmaktadır. Çizgi filmde; kodlanan konuların muhtevası, sözlerle davranışlar, verilen mesaj, renklerin ve konunun sunulma şekli kişiyi etkiler. Çizgi filmlerde alıcıya görsel olarak iletilen göstergeler, anlamların tanımlanmasıyla ve çözümlenmesiyle oluşmaktadır. Çizgi filmlerde tüm resimler en küçük manayı taşıyan birimdir. Bütün

¹²⁸ Ali Arslan, “Bir Sosyolojik Olgu Olarak Televizyon”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1, (1), 2004, s. 4-5.

¹²⁹ Sevgi Coşkunserçe, *Medya Okuryazarlığı*, Nil Kitapevi, Ankara, 2007, s. 86.

resimler bir anlam bütünlüğü oluşturmaktadır. Bu da belli bir dizimle sunulduğu zaman anlamlı iletiler haline gelmektedir. Tek tek yaratılan resimler, kendine has nokta, şekil, renk vb. plastik unsurların görsel düzenlemesini içermektedir. Çizgi filmlerin görsel sistemi içerisinde birçok gösterge kullanılmaktadır ve sembolik bir anlatım seçilmektedir.¹³⁰

Çizgi filmde sanatsal prensip ve unsurların yoğun şekilde kullanıldığı bilinmektedir, bunun yanı sıra çizgi film, öğrencinin resimlerde tercih ettiği renkleri yansıtmaktadır ve renklerle ilgili bilgisi ve hazır bulunuşluğunu da arttırmaktadır. Çizgi filmlerde bir hikaye anlatılmakta, bu hikaye de bir kurguya dayanmaktadır. Diğer sinema çeşitleri gibi çizgi film de sadece kendi başına var olabilir, bir mesaj ulaştırmaya çalışması ve bir bildirisinin bulunması da istenebilir. Eğitim, öğretim amaçlı olabileceği gibi belgesel olarak da kullanılabilir.¹³¹ Çizgi filmde sık sık değişik tipteki göstergelere başvurulmaktadır. Hayal gücünün sınırsızlığıyla teknolojiyi ardına alan çizgi filmlerle animasyon anlatımlar metaforla düz değişmecelerin tümünü de kullanabilir. Kitleye etkide bulunmak için mitlerle olağanüstülü olaylara ve mizaha sık sık yer verilmektedir.

2.9. Çizgi Filmlerin Evrensel Dili

Çizgi filmlerdeki iletilerin evrensel olması bir pazarlama yöntemidir. Çizgi film içinde her zaman baş kahramanların başarılı olması gereken bir görevi vardır. Bu görev, birine yardıma bulunma, yanlış bir durumu düzeltme veya kötülükleri önlemektir. Öteki karakterlerse iyi veya kötü roller üstlenmektedir. Çizgi filmlerin merkezindeki bir çatışmanın hakkaniyetle çözümlenmesi söz konusudur ve esas olan iyilerin galip gelmesidir.¹³²

¹³⁰ Can, 1995, s. 92.

¹³¹ Uğur Bakır ve Murat Çelik, “Tüketim Toplumuna Eleştirel Bir Yaklaşım: Kültür Bozumu ve Yıkıcı Reklamlar”, *Selçuk İletişim Dergisi*. 7.4, 2013, s. 47.

¹³² Bilis Pınar Özgökbel, “Çizgi Filmlerde Temsil Edilen Toplumsal Değerler Sistemi”, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011,s. 121.

Çizgi filmlerdeki karakterlerin model olduğu bilinmektedir. Sembolik tasarımlar, bilimsel süreçler, akıl yürütme ve sorun çözme veya dünyayı tanıma yolu ile kahramanların alternatif eğitim yaşamları sergilenmektedir. Bunun dışında sıkça affetme, görmezlikten gelme, farklılıkları bulunanı kabul etme, hadiseleri anlayış ile karşılama vb. duygularla davranışları da desteklemektedir.¹³³

2.10. Çizgi Filmlerdeki Mesajlar

Medya kanalları, kitlelere etkide bulunan, insanların etraflarındaki olaylardan haberdar olmasını sağlayan, toplumdaki farklı yaş gruplarına farklı biçimlerde ve farklı mesajlar gönderen bir vasıta. Medyanın gücü yalnızca farklı konulardaki haberleri aktarma ve sunma kuvvetinde değil, değişik imajları yaratma, sunma, tekrarlama, bunlarla istediği her şeyi yapabilme esnekliğinde bulunmaktadır.¹³⁴ Televizyonun pahalı olmaması, pek çok TV kanalının olması ve 24 saat süresince televizyonların yayın yapması, tüm yaşlardan insanlara yönelik olması, seyircinin pasif olması ve rahatça seyredilebilmesinden dolayı kitle iletişim vasıtaları içinde en çok kullanılanıdır. Toplumdaki neredeyse tüm kesimlerin seyrettiği TV en çok çocuklar üstünde etkili olmaktadır. Sadece olumlu etkileri yoktur, aynı zamanda olumsuz etkileri de bulunmaktadır. TV'nin olumlu etkileri içinde bilgilendirme ve toplumsallaştırma vardır, dille zihinsel gelişimi teşvik etmekte ve bireyin günlük hayatında göremeyeceği şeyleri onun önüne getirip onun belleğini zenginleştirmektedir.¹³⁵

Çizgi film, kişileri sunulan konuların içeriğinin haricinde bu konuların sunulma şekliyle de etkilemektedir. Bundan dolayı, çizgi filmlerin yapısını teşkil eden

¹³³ Özgökbek, Bilis, 2011, s. 121.

¹³⁴ Nilüfer Pembecioğlu, “TRT Çocuk /Çocuklar İçin Eğitim Hedeflerinin Eğlenceli İçeriğe Dönüşmesi Sürecinin Araştırılması”, (Ed. H. Yavuzer, M.R. Şirin), *I. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi Bildiriler Kitabı-1*, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul, 2013, s. 478-479.

¹³⁵ Fahri Temizyürek ve Ümran Acar, “Çizgi Filmlerdeki Subliminal Mesajların Çocuklar Üzerindeki Etkisi”, *Cumhuriyet International Journal of Education CIJE*. 3.3, 2014, s. 27.

unsurlar arasında öykü oldukça önemli bir yere sahiptir. Çizgi filmin yapısı genel olarak iki dramatik hususa dayanır. İlki bozulmuş olan bir durumu ve bir yanlış düzeltme, araştırma ve geziyi; ikincisiyse, sembolik ve soyut gayeler ve sosyal bir durum ile alakalı sonuçları içermektedir. Kısa olan birinci türdeki çizgi filmlerin gayesi eğlencedir. İkinci türdeki çizgi filmlerdeyse fiil her zaman ortaklaşa olarak yapılmaktadır, ihtiyaçlar kişiye değil gruba hastır.¹³⁶

Çizgi filmlerdeki karakterler; insan, hayvan ya da düşsel varlıklardır. Hayvanların çizgi filmlerde kahraman olması tesadüfi değildir değildir. Böylece karmaşık ilişkiler daha kolay açıklanmaktadır ve “birliktelik, adalet, yakınlaşma, hoşgörü vb.” soyut kavramlar bu kahramanlar aracılığıyla iletilebilmektedir.¹³⁷

2.11. Çizgi Film ve Değerler

Çağımızda değişmekte olan hayatta ebeveynler için de evlatlarına değerleri aktarmak güçleşmiştir. Bunun nedeni, toplumdaki değerlerin süratli bir biçimde değişip gelişmesidir. Ebeveynlerin çocuk gelişimindeki etkisinin yerini televizyonun almasıyla televizyonlar ve çizgi filmler değer aktarmada büyük bir role sahip olmuştur. Televizyon ve çizgi filmler ile çocuklar, yeni insanlar, yeni hayat biçimleri, kendi ailesinden başka aileler, kendi milletinden başka milletler gibi kendi çevresinde karşılaşamayacağı olayları gözlemleme ve bu olaylar hakkında bilgi edinme imkânı kazanır. Çocukların çalışkanlık, adalet, yardımseverlik, alçak gönüllülük, sorumluluk gibi değerlerin neden önemli olduğunu bilip uygulamaya geçmesi de televizyon yoluyla sağlanabilir.¹³⁸

¹³⁶ Fatma Ekici Yaşar, “Çizgi Filmlerin Çocuklar Üzerindeki Etkilerine İlişkin Çok Boyutlu Bir Değerlendirme”, *Türk ve İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 2.5, 2015, s. 71.

¹³⁷ Temizyürek ve Acar, 2014, s. 128.

¹³⁸ Serap Erdoğan, “Erken Çocukluk Döneminde Televizyonun Sosyal Gelişime ve Değerler Eğitime Etkisi”, *International Conference on New Trends in Education and Their Implications*, 2010, s. 764-767.

Tüm evlerdeki televizyonlar aracılığıyla sosyal değerler, normlar, örf ve adetler sosyalleşme sürecinde olan çocuklara aktarılmaktadır. Ayrıca, çocuğun hayat deneyimini artırmasını sağlamak, çocuğa değerleri, şarkılar, oyunlar, hikayeler, kitaplar, çizgi filmler, şiirler gibi çocuğun dikkatini çekecek yöntemlerin de kullanılarak kazandırılması gerekmektedir.¹³⁹ İletişim araçları, çocukla direkt etkileşim halinde olmasına rağmen çocuğa ceza ya da ödül vermez, sevmez, hırpalamaz, azarlamaz ama çocukların ilgi odağı haline gelmesiyle yaşamını etkilemektedir. Çizgi filmlerde gördüğü durumları çocuk kendi hayatıyla özdeşleştirerek onu yaşam biçimi haline getirir. Bu durum da çocuğun toplumsallaşmasını etkilemektedir. Lemish'e göre (2007),¹⁴⁰ toplum tarafından desteklenen ve insanlarda olması istenen davranışların çoğuna, çocuk programlarında yer verilmektedir. Bu istendik davranışlar yardımlaşma, paylaşma, iş birliği, empati kurma, başkalarının duygularına ve içinde bulundukları duyguları anlama, duygularını ifade etme, sözünde durma, bazı istekleri ertelemeyi bilme, saldırgan davranışları kontrol altında tutma ve başkalarına zarar vermemektir.

Çocuklar genel olarak ebeveyn, öğretmen vb. yakın çevresindeki kişileri model almaktadırlar. Teknolojinin yaygınlaşmasıyla çizgi film kahramanları da model alınmaya başlanmıştır. Çocukların izlediği çizgi filmlerin çoğu yabancı yapımlardır. Dışarıdan alınan bu çizgi filmlerdeki şiddet içeren sahneler, yabancı kültürlerle has hayat şekilleri, cinsellik içeren iletiler vb. olumsuz bildirimler bulunabilir. Bu çizgi filmler, çocukların ahlaki gelişimlerini olumsuz yönde etkilemektedir.¹⁴¹ Buna ek olarak zamanın çoğunu çizgi filmler izleyerek geçirmeden kaynaklı olarak toplumsal

¹³⁹ Neslihan Karakuş, "Okul Öncesi Döneme Hitap Eden Tema İçerikli Çizgi Filmlerin Değerler Eğitime Katkısı Yönünden Yeğerlendirilmesi (Niloya Örneği)", *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12(30), 2015, s. 253.

¹⁴⁰ Dafna Lemish, *Children and Television: A Global Perspective*. Blackwell Publishing, Oxford, 2007.

¹⁴¹ Bilal Yorulmaz, "Din ve Değerler Eğitimi Açısından Caillou Çizgi Filminin Değerlendirilmesi", *Diyanet İlmi Dergi*, (3), 2013, s. 129.

katılımın sağlandığı paylaşma, işbirliğinde bulunma, diğer insanların da haklarının bulunduğunu öğrenip buna saygı duyma ve öteki insanlar ile birlikte yaşamayı öğrenme vb. değerlerin kazanıldığı oyunların çocukların yaşamındaki etkisinin azalmasına ve bunların çocuğun hayatında eksikliğine neden olmaktadır. Kitle iletişim araçları yoluyla yeni değerlerin ortaya çıkması ya da var olanın farklılaştırılması da kaçınılmazdır.¹⁴² Bu bağlamda çocukların var olan değerlerden kopmamasını ve toplumsal yapıyı bozacak davranışlar edinmemesini sağlamak için ailelerin bu konuda bilgi sahibi olması ile çocuklarının televizyon izleme sürelerini, televizyonda hangi yayınları izlediklerini kontrol etmeleri ve bu süreçte çocuğa doğru model olmaları gerekmektedir.

Çizgi filmlerin okul öncesi dönem çocukları üzerindeki etkisi düşünüldüğünde, değer edinimini çocuklara çizgi filmler yoluyla kazandırma işlemi daha hızlı ve kolay bir şekilde gerçekleşebilir. Burada önemli olan aile, öğretmen ve çevre iş birliğinin çocukların değer edinimi sürecinde etkili bir şekilde kullanılmasıdır.

2.12. Çizgi Filmlerin Bilişsel ve Duyuşsal Etkileri/Zararları

Çocukların heyecan ve merakla seyrettikleri çizgi filmler, onların bilişsel ve duyuşsal gelişimleriyle kişilikleri üzerinde bazı etkilerde bulunmaktadır. Çocuklar, çizgi film kahramanlarını örnek almakta, onların davranışlarını takip etmekte bu da onların zihinsel ve duyuşsal süreçlerini etkilemektedir.¹⁴³ Öğrenme sürecindeki çocukların çizgi filmlerden etkilenmesi oldukça doğaldır.

Eğlence aracı olan çizgi filmler, çocukların benlik duygusunu güçlendirmektedir. Ego tatmini yaşayan çocuklar, seyrettikleri çizgi filmlerle problemlerin üstesinden gelmek için çabalamakta, başarı duygularını harekete

¹⁴² Yakup Balantekin, “10-14 Yaş Arası Çocuklarda Televizyon Bağımlılığı Üzerine Bir Araştırma”, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2009.

¹⁴³ EARGED, Öğrencilerin Televizyon izleme Alışkanlıkları. MEB Eğitim Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı, Ankara, 2008.

geçirmektedir.¹⁴⁴ Çizgi filmler, çocukları duyuşsal olarak etkilenmekte, onlara sevgi, saygı, arkadaşlık ve dostluk vb. tamamı pozitif özellikleri olan duygular yaşatmaktadır. Mesela Pepe ve Pocoyo isimli çizgi filmler “özgüven, sevgi, saygı, doğruluk, sorumluluk, empati, yardımseverlik vb.” duyguların gelişmesini sağlamaktadır. Bu değerler, çocukların düşünce dünyalarının gelişmesini sağladığı gibi yeni ve evrensel değerler öğrenmelerine de katkıda bulunmaktadır.¹⁴⁵

Çocuklar, seyrettikleri çizgi filmlerden etkilenmekte ve bu çerçevede gelişimsel özelliklerinden dolayı gerçekte hayali, oyunla gerçeği birbirinden ayıramamaktadır. Bunun için çocuklar seyrettikleri çizgi filmlerdeki karakterleri örnek alıp onlar gibi uçmaya çalışmakta veya etrafındakilere zarar verebilecek davranışlar sergilemektedir.¹⁴⁶ Çocuk, zararlı davranışları öğrenerek bunları bilişsel dünyasında normalleştirmekte, kesici alet, silah kullanabilmektedir. Bu tür çizgi filmleri seyreden çocukların uyku düzenleri bozulmakta, korku ve endişe duygularını daha fazla yaşamaktadır.¹⁴⁷

Bilişsel gelişimin bir parçası olan dil gelişimi, çizgi filmlerle sağlanabilmektedir. Çocuklar, çizgi filmleri izlemek suretiyle, yeni kelimeler öğrenmekte ve bunları yaşamlarında kullanmaktadır. Ancak bu kelimeler, kimi zaman argo nitelikli de olmaktadır. Bir yandan dil öğrenimine destek olan çizgi filmler, çocukların argo sözler öğrenmesine, çevrelerindeki insanlarla kaba bir biçimde konuşmalarına da yol açmaktadır. İster istemez bu sözcüklerin zihniyet dünyası da çocukların bilişsel gelişiminde etkili olmaktadır. Özellikle yabancı çizgi filmler, bozuk bir Türkçeye sahiptir, o dilin mensup olduğu kültürün çocuk

¹⁴⁴ Emir Turan, Ekranaltı Çocukları. İrfan Yayıncılık, İstanbul, 1996.

¹⁴⁵ Osman Kara, Çizgi Filmlerin Çocukların Karakter Eğitimine Etkisi. Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019, s. 41.

¹⁴⁶ Adem Doğan ve Göksel Göker, Tematik Televizyon ve Çocuk: İlköğretim Öğrencilerinin Televizyon İzleme Alışkanlıkları, Milli Eğitim Dergisi, S. 194, 2012, s. 5-30

¹⁴⁷ Doğan ve Göker, 2012, s. 5-30.

tarafından edinilmesi gibi olumsuz bir sonuca neden olur. Bu da çocuğun zihniyet dünyasına etkide bulunmaktadır.¹⁴⁸

Çocukların aile ortamından çıkıp çevreyle etkileşimlerinin en üst seviyeye ulaştığı evre eğitim öğretim yaşamının başladığı evredir. Bu evre belleğin, dille ilgili ve mantıki becerilerin süratli bir gelişim sergilediği evredir. Bu dönemde çocukların televizyonda seyrettikleri yapımların eğitim amaçlı olması lazımdır. Mantıki ilişkiler kurmaya başlayan çocukların bu görüntülerden yetişkinler gibi etkilendikleri fark edilmektedir.¹⁴⁹ Çizgi filmler, çocukların en fazla seyrettiği yapımlardır. Çizgi filmlerin bu kadar fazla seyredilmesinin sebebi, kahramanların çocukların davranışsal, duygusal ve bilişsel dünyası ile paralelliklere sahip olmasıdır. Çizgi filmlerin seyredilmesi esnasında çocuklar bedenlen hareketsiz kalmaktadır fakat bilişsel olarak etkindirler. Fiziksel olarak aktif olmayan dinleme, benimseyeme eyleminin daha fazla yapılmasına neden olmaktadır. Görsel ve işitsel içeriklere sahip olan çizgi filmler kompleks durumları net, yalın ve anlaşılır kılıp aktif ve öz bir eğitim ortamı sağlayabilir.¹⁵⁰

Çizgi filmlerin çocuklar üzerinde olumlu ve olumsuz pek çok özellikleri vardır. Olumlu özellikleri şöylece sıralayabiliriz:

- Çocukların kavrama ve öğrenme kabiliyetini daha erken yaşta geliştirmeye başlar.
- Çocuklara taklitle iyilik ve yardımseverlik davranışlarını benimsetir.

¹⁴⁸ Belgüzar Aşkaroğlu, Şiddet İçeren Çizgi Filmlerin ilköğretim Dönemi Çocuklarının Resimleri Üzerine Etkileri, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006, s. 52.

¹⁴⁹ Önder Ebrn, Çizgi Filmlerde Sempatik Şiddet Olgusu TRT Çocuk Televizyonu Örneği. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2015, s. 32.

¹⁵⁰ Özakçaoğlu, 2009, s. 48.

- Çocukların dünyasını duygusal olarak geliştirdiği gibi estetik olarak da geliştirir.
- Çizgi filmlerin kitaplaştırılması, çocukların okuma alışkanlıklarını geliştirir.
- Çocukların yaşama yeni bakış açılarıyla bakmasını sağlar.
- Çizgi film seyrederken çocukların görsel ve işitsel algıları devreye girer ve öğrenme aktivitesi artar.
- Çocukları eğlendirmenin yanı sıra çocuğa milli ve evrensel değerleri aşılar.
- Çocukların bilişsel becerilerini geliştirip karşılaştırma ve düşünme kabiliyetini artırır.¹⁵¹
- Örtük öğrenme eyleminin gerçekleşmesini sağlar.
- Hayal dünyasının zenginleşmesini sağlar.
- Davranışlar üstünde olumlu etkilerde bulunur.
- Çocukların kendilerini tanımasına destek olur.¹⁵²
- Doğru olarak kullanılan çizgi filmler, bilgilendirici, kişiliği geliştirici, öğretici özellikleri bulunur.¹⁵³
- Çizgi filmler, çocukların etraflarını tanımasını ve çevresinde olup bitenlere anlam vermesini sağlar.¹⁵⁴

¹⁵¹ Ali Yağlı, Çocuğun Eğitiminde ve Sosyal Gelişiminde Çizgi Filmlerin Rolü: Caillou Ve Pepee Örneği. International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 2013, s. 707-719.

¹⁵² Tacettin Şimşek, Çocuk Edebiyatında Tür Kavramına Yönelik Dikkatler. II. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 2014, s. 21-27.

¹⁵³ Aytekin Can, “Okul Öncesi Çocuklara Yönelik Televizyon Programları İçinde Çizgi Filmlerin Çocukların Gelişimine ve İletişimine Yönelik Etkileri”, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995, s. 90.

¹⁵⁴ Güven Büyükbakkal, “Televizyonun Çocuklar Üzerinde Etkileri”, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 2007, s. 31-44.

- Eğitim içerikli çizgi filmlerle çocuklar, etraflarındaki olayları farklı şekillerde değerlendirebilmekte, hayal dünyaları zenginleşmektedir.¹⁵⁵
- Çizgi filmler, karmaşık sorunları çözümlemek, soyut olan şeyleri somutlaştırıp özlü bir öğretim süreci oluşturmakta, sembolleri sadeleştirip aktif bir öğrenme sağlamaktadır.¹⁵⁶

Çağımız şartlarında teknolojinin de gelişmesi ve yaygınlaşması ile çizgi filmler geniş bir etkiye sahip olmaya başlamıştır. Çizgi filmler, eğlendirerek eğitmektedir. Yapımların temaları, çocuğun gerçeklik algısına katkıda bulunduğu gibi hayal dünyalarını da geliştirmektedir. Ancak kimi çocuklarda fazla hayalci olma gibi olumsuz sonuçlara neden olmaktadır. Öğretim açısından çizgi filmler, oldukça olumlu özelliklere sahiptir. Bunun yanı sıra değişik duyu organlarını devreye sokmakta ve öğrenme sürecindeki kalıcılığı artırmaktadır.¹⁵⁷ Çocukların eğitimleri üstünde etkisi olan çizgi filmler, geleneksel kültürle birlikte popüler kültürü de aktarabilmektedir.

Çizgi filmler, çocuklar üzerinde olumsuz etkilerde de bulunabilir. Bunlardan birkaçını şöylece sıralayabiliriz:

- Çizgi filmlerin çocukların yorumlama ve düşünme kapasitesilerinin gelişiminde olumsuz etkileri olduğu düşünülmektedir.
- Bu yapımlar, öğrenme sürecini olumsuz olarak etkiler.

¹⁵⁵ Selin Elçin Hacıbektaşoğlu, “Kültürel Çalışmalar ve Çizgi Filmlerin Çocuk İzleyici Üzerindeki Etkileri”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2014, s. 40.

¹⁵⁶ Deniz Güler, “Soyutun somutlaştırılması: Çizgi Filmlerin Kültürel İşlevleri”, 1. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresinde Sunulmuş Bildiri, İstanbul, Kasım, 2013, s. 210.

¹⁵⁷ İnce 1991’den akt. Ezgi Aşçı, Televizyondaki çizgi ve animasyon karakterlerin farklı yerleşim yerlerinde yaşayan çocukların tüketici davranışlarına etkisinin incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2006, s. 12.

- Üst seviye düşünme yeteneklerinden olan analiz, sentez vb. becerilerin gelişmesiyle çocukların yaratıcılığına olumsuz etkide bulunur.¹⁵⁸
- Çizgi filmler, öğrenme konusunda zorluk, okul başarısında düşme, toplumsal normlara aykırı davranışlara da yol açmaktadır.¹⁵⁹
- Çizgi filmlerin yanlış kullanılması çocuğun sosyalleşmesini olumsuz olarak etkiler.¹⁶⁰
- Dikkat süresi çok kısa olan çocuklarda televizyonda süratli akan görüntülerden dolayı odaklanma problemi ve dikkat dağınıklığı vb. sorunlar söz konusu olabilmektedir.¹⁶¹
- Çizgi filmlerin bireylerde zihinsel tembelliğe yol açma, analiz ve sentez gücüyle yaratıcılığı azaltma vb. olumsuz etkileri bulunur.¹⁶²
- Çizgi film seyreden çocuklarda akademik olarak isteksizlik, okuma konusunda eksiklik, saldırganlık, duyguları ve fikirleri ifade edememe, hayal dünyasında yaşama, toplumsal ilişkilerde güçlük ve sağlık problemleri yaşama vb. olumsuzluklar görülebilir.¹⁶³

Televizyon karşısında çok zaman geçiren çocuk, pek çok mesajla karşı karşıya kalmaktadır. Bu da hareketsizlikle birlikte çocuğun bilişsel olarak uyuşmasına yol açmaktadır. Ekran başında vakit geçiren çocuklar, kişiliklerinin biçimlenmesi

¹⁵⁸ Doğan ve Göker, 2012, s. 5-30.

¹⁵⁹ Çamurdan, 2007, s. 25-30.

¹⁶⁰ Büyükbakkal, 2007, s. 31-44.

¹⁶¹ Büyükbakkal, 2007, s. 31-44

¹⁶² Doğan ve Göker, 2012, s. 5-30

¹⁶³ Büyükbakkal, 2007, s. 31-44

evresinde yanlış bilgi ve modellere maruz kaldıklarından kişilikleri olumsuz etkilenmektedir.¹⁶⁴

Çocuk eğitiminde dikkat süresi oldukça önemlidir. Belli bir süre boyunca bir konuya veya noktaya odaklanmak, öğrenme sürecinde önemlidir. Çocukların seyrettikleri çizgi filmlerin reklamlardan dolayı sıkça kesintiye uğraması onların dikkatlerini kısa süre içinde dağılmasına yol açmaktadır. Bu yüzden uzun bir müddet belli bir nokta üzerinde odaklanmak güçleşmektedir.¹⁶⁵

Aktif olmaksızın çizgi filmleri seyreden çocuklar televizyonda gördükleri şeylerin doğru olduğunu düşünmektedir. Bu da çocukların eleştirel düşünme kabiliyetinin gelişmesini engellemektedir. Seyretme süresinin fazlalaşması durumunda çocuk “okuma, spor, resim, müzik vb.” eğitsel ve sanatsal aktivitelerden yoksun kalabilir ve çocuk, çevresine karşı ilgisizleşebilir.¹⁶⁶

¹⁶⁴ Yeşim Eylev Araboğa, “Çizgi Filmler ve Tüketim Kültürü: Çizgi Filmlerde Tüketim Davranışlarının ve Tüketim Nesnelerinin İlkokul ve Ortaokul Çağındaki Çocuklara Etkisi”, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018.

¹⁶⁵ Aşkaroğlu, 2006.

¹⁶⁶ Doğan ve Göker, 2012, s. 5-30.

3. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, katılımcılar, veri toplama aracı, veri toplama süreci ve verilerin çözümlenmesine yönelik bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu tez çalışmasında öğrencilere yöneltilen görüşme sorularından yola çıkarak en çok izlenen çizgi filmlerin neler olduğu belirlenerek bu çizgi filmlerde hangi değerlerin ne ölçüde bulunduğunu bu çizgi filmler izlenerek detaylandırılıp sonuçlandırılması amaçlanmaktadır Bu çalışmada nitel yöntem ile çalışılmıştır. Nitel araştırma desenlerinden de durum çalışması deseni kullanılmıştır. Durum çalışmasını kullanmaktaki sebep konunun derinlemesine incelenmesi ve konuya geniş bir perspektiften bakarak birbirine benzer durumları anlamaktır.¹⁶⁷

Çalışmada çizgi filmlerde verilen değerler, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerler çerçevesinde betimlenmeye çalışılmıştır.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2020–2021 eğitim-öğretim yılında Erzurum ili bir özel ilköğretim okulunda ve bir devlet ilköğretim okulunda öğrenim gören beşinci, altıncı ve yedinci sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Tüm ilköğretim okullarına ulaşmanın oldukça zor olmasından dolayı örneklem alma yoluna gidilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Erzurum ili merkez ilçesi olan Palandöken ilçesinde bulunan (5. 6. ve 7. sınıf) öğrenim gören iki farklı ortaokuldan 100 öğrenci, oluşturmaktadır.

¹⁶⁷ Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2016, s.73.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmanın verileri, araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme soruları ile elde edilmiştir. Literatür incelemesi ve sosyal bilgiler öğretmeni olan iki uzman görüşü alınarak hazırlanan görüşme soruları, öğrencilerin en çok hangi çizgi filmleri izlediğine yönelik olan sorulardan oluşmaktadır. Çalışma grubuna uygulanan görüşme sorularında öğrencilerin hangi çizgi filmi izledikleri, çizgi filmlerden ne yönde etkilendikleri, çizgi filmde en çok dikkatlerini çeken replikler ve daha çok hangi çizgi film karakterini beğendiğine dair sorular yer almaktadır.

Öğrencilere uygulanan görüşme soruları ek 1 olarak çalışmanın sonunda sunulmuştur.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırma için hazırlanan sorular ile araştırma öncesi ilk önce pilot uygulama düzenlenmiştir. Pilot uygulamalardan yola çıkarak öğrencilere uygulanacak görüşme sorularına son halini vermek için sosyal bilgiler öğretmeni olan iki uzman görüşüne başvurulmuştur. Hazırlanan soruların nihai hali ile öğrencilerin hangi çizgi filmleri izlediğine dair sonuçlar elde etmek amacıyla görüşme soruları oluşturulmuştur.

Hazırlanan görüşme Erzurum ili merkez ilçesi olan Palandöken ilçesinde bulunan bir özel ve bir devlet ortaokulunda (5. 6. ve 7. sınıf) öğrenim gören iki farklı ortaokuldan 100 öğrenciye kendi sınıflarında rahat edecekleri bir şekilde uygulanmıştır. Yapılan uygulama ortalama 20-25 dakika sürmüştür. Elde edilen görüşme sonuçlarına göre en çok izlenen on çizgi film belirlenmiştir. Daha sonrasında doküman incelemesi kullanılarak internet üzerinden çizgi filmlere ulaşılmış ve bu çizgi filmler bilgisayar ortamında arşivlenmiştir. Arşivlenen bu çizgi filmlerden rastgele izlenen bölümlerde geçen değer yargıları ve istenmeyen durumlar saptanıp rapor haline getirilerek çalışma tamamlanmıştır.

Aşağıda öğrenci cevaplarına göre en çok izlenen on çizgi filmin sıralaması tablo 3.4.1’ de verilmiştir.

Tablo: 3.4.1. öğrenci cevaplarına göre çizgi filmlerin izleniş sıralaması

ÖĞRENCİ CEVAPLARINA GÖRE ÇİZGİ FİLM SİRALAMASI
Kral Şakir (80)
Rafadan Tayfa (50)
Mucize Uğur Böceği ve Kara Kedi (38)
Esrarengiz Kasaba (30)
Gumball (27)
Kaptan Tsubasa (26)
İbi ile Tosi (14)
Maysa ve Bulut (14)
Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu (13)
Keloğlan Masalları (11)

Tabloda verilen çizgi filmler reyting oranlarının tutarlı olup olmadığını kontrol etmek için yapılan araştırmada bu çizgi filmlerin kendi aralarında herhangi bir sıralama yapılmadığı ve bu çizgi filmlerin ek bir oran ile reyting ifadelerine rastlanılmamıştır. RTÜK reyting sıralamaları gün içerisinde yayınlanan akışın kendi içinde yapılan sıralamalar olduğu görülmüştür. Bundan dolayı öğrenci cevapları ve reyting oranları karşılaştırılamamıştır.

3.5. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliliği

Popüler çizgi filmlerde bulunan değer aktarımları ve istenmeyen durumları saptamak amacıyla yapılan araştırmada toplamda on çizgi film izlenmiştir. Bu on çizgi filminden her bir çizgi film için ayrı değerlendirmeler yapılmıştır. Her bir çizgi filminden rastgele bölümler seçilerek seçilen bölümün tamamı izlenip burada geçen değer aktarımları ve istenmeyen durumlar dakika, sahne ve replik olarak not alınmıştır. Alınan bu notlar belli kategoriler etrafında betimsel analiz yoluyla incelenmiştir. Çizgi filmlerin toplam bölüm sayısı ve izlenilen bölüm sayıları aşağıdaki tablo verilmiştir.

Çizgi Film	Toplam Bölüm sayısı	Rastgele Seçilerek İzlenen İzlenilen Bölüm Sayısı
Kral Şakir	149	38 (570 dk)
Rafadan Tayfa	120	30 (450 dk)
Mucize Uğur Böceği ve Kara Kedi	79	19 (399 dk)
Esrarengiz Kasaba	40	10 (220 dk)
Gumball	240	60 (900 dk)
Kaptan Tsubasa	128	32 (640 dk)
İbi ile Tosi	96	24 (312 dk)
Maysa ve Bulut	66	17 (170 dk)
Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu	32	8 (88 dk)
Keloğlan Masalları	107	27 (540 dk)

Yukarıda yapılan açıklamalardan da anlaşılıyor ki araştırmanın iç geçerliliği yüksektir.

3.6. Verilerin Analizi

Öğrencilerin görüşmede verdikleri cevaplar doğrultusunda en çok izlenen ilk on çizgi film belirlenerek doküman incelemesi yapılmıştır. Doküman incelemesi yoluyla elde edilen çizgi filmlerin bölüm sayılarına göre rastgele bölümler izlenilmiştir. İzlenen bölümlerde geçen değer yargılarının ve istenmeyen durumların geçtiği dakika ve replik not alınmıştır. Böylece Doküman incelemesi yoluyla elde edilen ham veriler, betimsel analiz tekniği kullanılarak çözümlenmiştir. Çizgi filmler incelenirken belli kategoriler etrafında yorumlandığından betimsel analiz yöntemine başvurduk. Betimsel analiz yaklaşımında amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır.¹⁶⁸ Böylelikle popüler çizgi filmlerdeki değer analizi yapılmaya çalışılmıştır.

¹⁶⁸ Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2011, s.114

4. BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Birinci Alt probleme Ait Bulgular

Tablo 4.1.1. “Kral Şakir” adlı çizgi filme ait değer öğretimi ve istenmeyen durum ifadeleri

KRAL ŞAKİR	
İSTENMEYEN DURUM	DEĞERLER
Saygısızlık f=2	Bağımsızlık f=2
Sorumsuzluk f=2	Bilimsellik f=4
Şiddet f=6	Dayanışma f=6
Yalancılık f=4	Çalışkanlık f=4
	Dürüstlük f=2
	Eşitlik f=2
	Özgürlük f=1
	Saygı f=1
	Sevgi f=5
	Sorumluluk f=1
	Tasarruf f=2
	Vatanseverlik f=1
	Yardımselik f=14

Yukarıdaki tablo incelendiğinde “Kral Şakir” adlı çizgi filminde en çok yardımselik değeri ön plana çıkmaktadır. Çizgi filmin izlenilen bölümlerinde dayanışma, çalışkanlık, sevgi ve bilimsellik değeri diğer değeri aktarımlarına göre

nispeten daha sık tekrar edilmektedir. Daha sonra dürüstlük ve tasarruf değerlerine ait izlenimler kendini göstermektedir. Tablo incelendiğinde duyarlılık, estetik, özgürlük, saygı, sorumluluk ve vatanseverlik değerlerine ait olumlu örnek teşkil edecek sahneler olmasına rağmen diğer değer aktarımları kadar sık tekrar edilmediği gözlenmektedir.

“Kral Şakir” adlı çizgi filminin izlenilen bölümlerinde genellikle şiddet ve yalancılık gibi istenmeyen durumları gösteren sahneler öne çıkmaktadır. Saygısızlık ve sorumsuzluk gibi istenmeyen durumlara örnek verilecek ifadeler de sık sık rastlanılmaktadır.

Tabloda belirtilen değer öğretimleri ve istenmeyen durumlara ilişkin sahnelerden bazı örnekler aşağıda verilmektedir.

- *Bölüm 25: dk: 10: Ev halkının düştüğü zor durumu çözmek için birbirine kenetlenmeleri = Aile birliğine önem verme*
- *Bölüm 32: dk: 4: Remzi “herkes istediği oyuncığa binebilir” = Bağımsızlık*
- *Bölüm 18: dk: 4.22: Şakir’in uyurgezer olduğunu anlayan anne, Şakir’i uyku uzmanına götürmek istemesi ve babasının ise bilim adamına götürerek yapılan icatla sorunu çözmek istemesi = bilimsellik*
- *Bölüm 62: dk: 5.37: Şakir, “her şeyin mantıklı bir açıklaması vardır.” = bilimsellik*
- *Bölüm 118: dk: 3.20: Şakir “çok çalışmam gerek. Bana çalışkan biri lazım.” = çalışkanlık*
- *Bölüm 138: dk 10: Aile bireylerinin tehlikeden kurtulmak için işbirliği yapmaları. = Dayanışma*
- *Bölüm 5: dk: 7.57: Tanju “kavurucu yaz sıcaklarında kapınızın önüne bir kap su koyun. Küçük dostlarımızı mutlu edin.” = duyarlılık*
- *Bölüm 69/ dk:11: Necati “yalan söylediğim için çok pişmanım. Bir daha yalan söylemeyeceğim.” = dürüstlük*
- *Bölüm 118: dk: 2.30: Öğretmen “her aday aynı koşullarda yeteneklerini sergileyecek” = eşitlik*

- Bölüm 85: dk: 5.29: Muhafız “pes etmeyeceksin, çok çalışacaksın, sabredeceksin.”= sabır
- Bölüm 148: dk: 1.20: Kadriye “ bence alınan evi tamamen para biriktirmek için kullanmalıyız” = tasarruf
- Bölüm 45: dk: 1.24: Necati “aa turist, hemen ülkemi en iyi şekilde tanıtmalıyım” = vatanseverlik
- Bölüm 1: dk.7.22: Şakir ve Necati’nin virüs dünyasını düzene sokmada Remzi’ye yardım etmeleri = yardımseverlik
- Bölüm 9: dk: 5.10: Başu derde giren Şakir ve Remzi’yi Tanju ve Necati’nin kurtarması. = yardımseverlik
- Bölüm 96: dk: 1.40: Remzi “otobüsü kaçırdık bizi de eve bırakır mısınız? Arabadakiler “tabi ki de” = yardımseverlik
- Bölüm 142: dk: 7: Remzi ve Şakir’in başu derde giren Necati’yi kurtarması.= yardımseverlik
- Bölüm 138/ dk: 3.40: Aile bireylerinin internet yüzünden birbirleriyle tartışması. =şiddet
- Bölüm 128: dk: 9.40: Robotların düzeni bozarak etrafa zarar vermesi = şiddet
- Bölüm 156: dk: 5: Necati ve Şakir’in oyun yüzünden tartışması = şiddet
- Bölüm 118: dk: 7: Başkan seçimi adayı akbabanın Şakir’e komplo kurması. yalancılık
- Bölüm 45: dk: 9.48: Kaşıkçı elmasını çalmaya çalışsan hırsızların olması ve bu hırsızların amacına ulaşmaları için yalanlar söylemeleri. = yalancılık
- Bölüm 5: dk: 3.40: Şakir, Tanju ve Remzi’nin alışveriş fişi almaması. = Sorumsuzluk
- Bölüm 85: dk: 2.10: Canan’ın Şakir ile dalga geçmesi = saygısızlık

Yukarıdaki tablo ve sahne replikleri incelendiğinde Kral Şakir çizgi filminde hem değer öğretimlerinin hem de istenmeyen durumların bulunduğu görülmektedir. Çocuklar Kral Şakir çizgi filmini izlerken örnek olabilecek durumlarla

karşılaşılabileceği gibi bunun tam zıttı olabilecek olumsuz durumlarla da karşılaşılabilmektedir. Sonuç olarak Kral Şakir çizgi filmini izlerken ebeveyn kontrolü altında olmaları gerektiğini göstermektedir.

4.2. İkinci Alt Probleme Ait Bulgular

Tablo 4.2.1. “Rafadan Tayfa” adlı çizgi filme ait değer öğretimi ve istenmeyen durum ifadeleri

RAFADAN TAYFA	
İSTENMEYEN DURUM	DEĞERLER
Saygısızlık f=1	Adalet f=2
	Bağımsızlık f=2
	Bilimsellik f=3
	Çalışkanlık f=3
	Dayanışma f=17
	Demokrasi f=2
	Dostluk f=7
	Duyarlılık f=4
	Eşitlik f=2
	Özgürlük f=1
	Saygı f=2
	Sevgi f=6
	Sorumluluk f=1
	Tasarruf f=5
	Vatanseverlik f=1
	Yardımseverlik f=11

Yukarıdaki tabloda “Rafadan Tayfa” adlı çizgi filmde yer alan değer öğretimlerini ve istenmeyen durumu görmekteyiz. Tablo incelendiğinde en çok değinilen değerın dayanışma olduğu görölmektedir. Tabloya göre çizgi filmin izlenilen bölümlerinde sıklıkla yardımseverlik, sabır ve dostluk değerlerine yer verildiği dikkat çekmektedir. Bu değer öğretimlerinden hemen sonra çizgi filmde sevgi, tasarruf, duyarlılık, çalışkanlık, paylaşım ve bilimsellik değerlerinin işlenildiği görölmektedir. İzleyici kitleye verilen adalet, demokrasi, eşitlik, saygı, estetik, sorumluluk ve vatanseverlik değerleri çizgi filmde yer alan diğeri değer öğretimleri arasındadır.

“Rafadan Tayfa” adlı çizgi filminin izlenilen bölümlerinde belirgin bir istenmeyen duruma rastlanılmamaktadır. Çizgi film karakterlerinin arasında geçen olaylarda karakterlerin birbirleriyle konuşmaları hemen hemen her bölümde yaş aralıklarının gerektirdiği diyaloglardır. Bu diyaloglar arasında izleyici kitleye olumsuz örnek teşkil edecek durum aktarımına belirgin şekilde rastlanılmamaktadır. Ancak tablodan da anlaşılacağı üzere çizgi filmin izlenilen bölümlerinde bazen oyunbozanlık olumsuz örnek olarak görölmektedir. Ancak olumsuz bu örnekten hemen sonra karakterlerin birbirinden özür dileyip birbirlerine sarılması ile bu olumsuz örnek son bulmaktadır.

Şekilde belirtilen değer öğretimlerine ve istenmeyen durumlara ilişkin sahnelerden bazı örnekler aşağıda verilmektedir.

- *Bölüm 1: dk: 5: çocukların iş birliği ile arabayı tamir etmesi = dayanışma*
- *Bölüm 43: dk: 5.40: domino taşları için rafadan tayfanın iş birliği yapması = dayanışma*
- *Bölüm 97: dk:5: Rafadan Tayfanın proje için iş birliği içinde çalışması = dayanışma*
- *Bölüm 5: dk: 14: Akın “ kardeş okulumuza kütüphane kuracağız.” = yardım severlik*

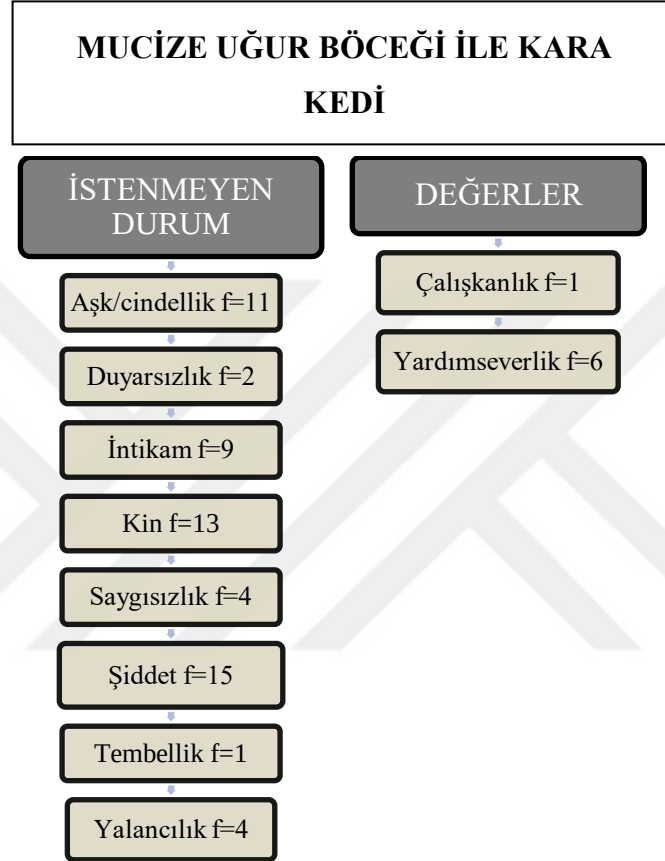
- Bölüm 14: dk: 11.30 Akın “ biz iyilikten vazgeçmeyiz” = yardım severlik
- Bölüm 50: dk:9: Basri amcanın Kamil ve Mert’e karşılık beklemeden zeybek öğretmesi= yardım severlik
- Bölüm 21: dk: 4.52: Akın’ın hiç vazgeçmeden ders çalışmaya devam etmesi= sabır
- Bölüm 62: dk: 6.20: Kamil “ sabredin, Sadettin usta bunu ilk kez yapıyor biraz bekleyin.”= sabır
- Bölüm 83: dk: 9.15: Akın ve Yumak’ın günlerce borudan gelen sesi bulmak için gözlem yapmaları = sabır
- Bölüm 26: dk: 5.20: Kamil ve Hayri’nin birbirlerine küs kalmaya dayanamayıp hemen barışmaları = dostluk
- Bölüm 55: dk: 7.30: Rafadan Tayfanın Mert’in hayali için çabalamaları = dostluk
- Bölüm 79: dk: 4.38: Akın’ın maddi durumu kötü olan mektup arkadaşı için üzülmesi = dostluk
- Bölüm 13: dk: 6.10: Sevim: “ bize izin verir tabi. Bizi çok seviyor.” = sevgi
- Bölüm 26: dk: 11.20: Akın’ın Rafadan Tayfaya “hiç ayrılmayalım. Hep beraber olalım” demesi = sevgi
- Bölüm 17: dk: 3.55: amil: “ elimizdekileri değerlendiriyoruz” = tasarruf
- Bölüm 79: dk: 3.38: nine: “ yavrum, kâğıtları gereksiz yere niye yırtıyorsun? Yırtma.” = tasarruf
- Bölüm 30: dk: 4.18: Mert’in günlerce maketi tamamlamak için uğraşması = çalışkanlık
- Bölüm 87: dk: 4: Aylin: “ münazara yapacağız. Hangi grup fikrini iyi savunursa o kazanacak” = adalet
- Bölüm 115: dk: 6.58: Mert “ Bayrağımız dalgalandıkça kimse ülkemize el koyamaz” = bağımsızlık

- Bölüm 109: dk: 8.50: Hayri: “Kamil bu masal mı ki birden bir şeyler kaybolsun?” = bilimsellik
- Bölüm 87: dk: 13.30: Kamil: “ hangi filmi izleyeceğimize oy ile karar veririz” = demokrasi
- Bölüm 97: dk: 4.51: Akın: “ geri dönüşümün önemi için proje hazırlıyoruz.” = duyarlılık
- Bölüm 55: dk: 5.50: Kamil: “çevre dostu yakıt bulduk” =duyarlılık
- Bölüm 13: dk: 8.10: Rafadan Tayfanın film çekmek için özenle sahne oluşturmaları = estetik
- Bölüm 87: dk: 7.55: münazarada iki grubun hakem karşısında eşit şartlarda yarışması = eşitlik
- Bölüm 115: dk: 6.15: Kamil: “ ülkemizde insanlar istediği gibi rahatça yaşıyor.” = özgürlük
- Bölüm 21: dk:7.30: Rüstem abi: “ çocuklar o kadar uğraşmış. Sessiz olun. Dinleyin.” = saygı
- Bölüm 71: dk: 4: Mert: “ herkes görevini yapacak.” = sorumluluk
- Bölüm 115: dk: 1.50: Akın: “ İstiklal Marşı’nın anlamını öğrenmek istiyorum. Sadece ezberleyerek geçmek istemiyorum. Anlayıp yaşamak istiyorum” = vatanseverlik
- Bölüm 21: dk: 4.51: Mert ve Hayri’nin topaç oyunu yüzünden birbirine küsmesi. Ancak birbirine küsen Mert ve Hayri’nin dayanamayıp bir dakika sonra birbirlerine sarılıp barışması olumsuz örneğin izleyiciye olumlu düzeltmesi ile son bulmaktadır.

Tablodan ve repliklerden anlaşılacağı üzere 80’li yıllarda İstanbul’da mahalle yaşamını, çocukların sokaklarda birbirleriyle oynadığı yılları konu alan çizgi film çocuklar için ebeveynlerinin gönül rahatlığıyla izletebileceği bir çizgi film olduğu görülmektedir.

4.3. Üçüncü Alt Probleme Ait Bulgular

Tablo 4.3.2. “Mucize Uğur Böceği İle Kara Kedi” adlı çizgi filme ait değer öğretimleri ve istenmeyen durumlar

Yukarıdaki tabloda “Mucize Uğur Böceği ile Kara Kedi” çizgi filminde çok fazla değer öğretimine yer verilmediği görülmektedir. Çizgi filmin izlenilen bölümlerinde genellikle yardımseverlik değeri ön plana çıkmaktadır. Çalışkanlık değeri ise çok fazla olmamakla beraber izleyiciye sunulduğu görülmektedir.

“Mucize Uğur Böceği Ve Kara Kedi” çizgi filminde istenmeyen durum örneklerinin fazla olduğu görülmektedir. Çizgi filmin izlenilen bölümlerinde en çok tekrar eden istenmeyen durum öğeleri şiddet, kin, cinsellik ve kıskançlık olduğu göze çarpmaktadır. Duyarsızlık, intikam, saygısızlık, tembellik ve yalancılık çizgi filmde istenmeyen durum öğeleri olarak izleyicinin karşısına çıkmaktadır.

Tabloda belirtilen değer öğretimlerine ve istenmeyen durumlara ilişkin sahnelerden bazı örnekler aşağıda verilmektedir.

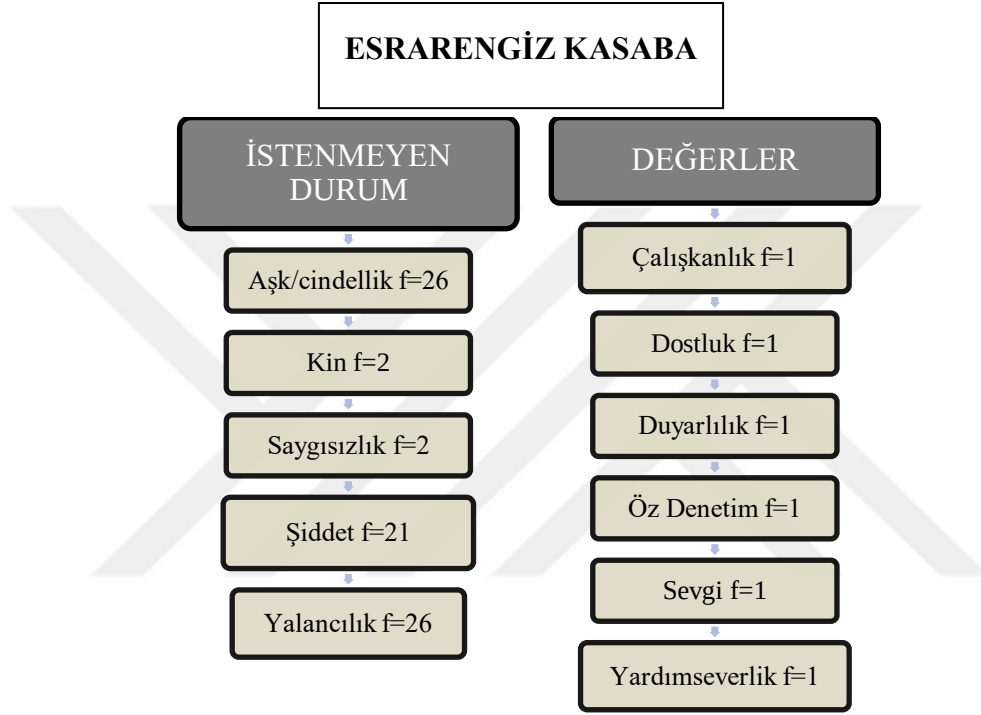
- *Bölüm 1: dk: 4.45: Marinette'nin Manon'u kurtarması = yardımseverlik*
- *Bölüm (sezon 2 /11) dk: 11.50: Marinette: " Adrian'ın bana ihtiyacı var. Yardıma gitmeliyim." = yardımseverlik*
- *Bölüm 12: dk: 1.08: Tikki: "bir işe yeterince inanırsan başarırırsın. abalala. Hiç abalalamamaktansa çabalarken başarısız ol." = alışkanlık*
- *Bölüm 1/ dk: 12.20: Marinette (uğur böceği) ve Adrian'ın (kara kedi) pşmesi = aşk ve cinsellik*
- *Bölüm 20/ dk:7.40: Chloe'nin Adrian ile sarılarak onunla yakınlaşmak istemesi = aşk/ cinsellik*
- *Bölüm (sezon 3/ 10) dk:5.20: Lila'nın zorla Adrian'ı öpmesi = aşk/ cinsellik*
- *Bölüm (sezon 3/ 15) dk: 2.50: Luka ve Marinette'nin öpüşmesi = aşk/ cinsellik*
- *Bölüm 4/ dk: 4.50: Marinette'nin söz verdiği halde zamanında pastayı teslim etmemesi = duyarsızlık*
- *Bölüm 8/ dk: 7: Hawk Matah: " sana yapılan haksızlığın intikamını alacaksın" = intikam*
- *Bölüm 1/ dk: 4.45: Yarışmayı kaybeden kişinin bunu kabullenemeyerek "yarışmayı ben kazanmalıydım. Ben daha yetenekli ve daha güzelim." = kıskançlık*
- *Bölüm (sezon 2/16) dk: 11: Cloe'nin Marinette'yi kıskandığı için klip çekimini iptal ettirmesi = kıskançlık*
- *Bölüm (sezon 3/1) dk: 2.50: Marinette ve Lila'nın birbirlerini kıskandıkları için devamlı birbirlerine laf sokmaları = kıskançlık*
- *Bölüm 4/ dk: 8.35: Howk Moth'un kadına "hepsinden nefret ediyorsun bunun öcünü al." = kin*
- *Bölüm 16/ dk: 11.48: Howk Moth'un hayvan bakıcısına nefret ve kin aşılması = kin*

- Bölüm 24/ dk: 7.55: Lila: "uğu böceğinden nefret ediyorum." = kin
- Bölüm (sezon 2/7) dk: 9: Baykuşun uğur böceği ve kara kediyi yok etmek istemesi. = kin
- Bölüm (sezon 2/20) dk: 1.25 : Odri'nin herkesle dalga geçmesi = saygısızlık
- Bölüm (sezon 3/20) dk:4.22: Burjuva çiftinin birbirlerine kötü sözler söylemesi = saygısızlık
- Bölüm 8/ dk. 4.40: Akuma'nın etkisinde olan polis memurunun tüm Paris halkına zarar vermesi = şiddet
- Bölüm 12/ dk: 43: Cloue'nin başkanlık seçimi için herkesi tehdit etmesi = şiddet
- Bölüm (sezon 2/11) dk:18: Akuma'nın etkisinde olan gorilin herkese zarar vermesi = şiddet
- Bölüm (sezon 2/16) dk: 14.20: Howk Month : " saldır onlara Franklin." = şiddet
- Bölüm (sezon 3/19) dk. 13.10: Howk Month : "Partiyi çökert herkesi hapset." = şiddet
- Bölüm 4/ dk: 1.30: Marinette'nin kendisine verilen okul ödülünü sevmeyerek ve istemeyerek yapması = tembellik
- Bölüm 12/ dk: 20: Cloue'nin arkadaşı Sabrina'ya iftira atması = yalancılık
- Bölüm (sezon 3/10) dk: 1: Lila'nın Nino'yu kandırması = yalancılık
- Bölüm (sezon 3/19) dk: 3.20: Tüm arkadaşların birbirlerine bahaneler uydurması = yalancılık

İlk başlarda hedef kitlesi çocuklar olmayan ancak zamanla çocukların ilgi odağı olan "Mucize Uğur Böceği Ve Kara Kedi" çizgi filminin rastgele seçilerek izlenen bölümlerinde oldukça fazla olumsuz örneklerinin olduğu dikkat çekmektedir. "Mucize Uğur Böceği İle Kara Kedi" çizgi filminin küçük yaş grubu izleyici için uygun nitelikte bir çizgi film olmadığı öngörülmektedir.

4.4. Dördüncü Alt Probleme Ait bulgular

Tablo 4.4.1. “Esrarengiz Kasaba” adlı çizgi filme ait değer öğretimleri ve istenmeyen durumlar

Yukarıda ki tablo incelendiğinde “Esrarengiz Kasaba” adlı çizgi filmlerde değer öğretim sahnelerinin çok az olduğu görülmektedir. Çizgi filmde rastlanan çalışkanlık, dostluk, duyarlılık, öz denetim, yardımseverlik ve sevgi değerleri izleyiciye oldukça az sunulmaktadır.

“Esrarengiz Kasaba” adlı çizgi filmde aşk ve cinsellik gibi istenmeyen durum aktarımlarına oldukça sık rastlanmaktadır. Çizgi filmin hitap ettiği yaş itibarıyla bu sahnelerin küçük izleyicilere uygun olmaması aşikârdır. Yukarıdaki tablo incelendiğinde çizgi filmin izlenen bölümlerinin çoğunda şiddet öğesinin yer aldığı görülmektedir. Ayrıca “Esrarengiz Kasaba” adlı çizgi filmde yalancılık, kin ve saygısızlık içeren sahnelerinde olduğu da görülmektedir.

Tabloda belirtilen değer öğretimlerine ve istenmeyen durumlara ilişkin sahnelerden bazı örnekler aşağıda verilmektedir.

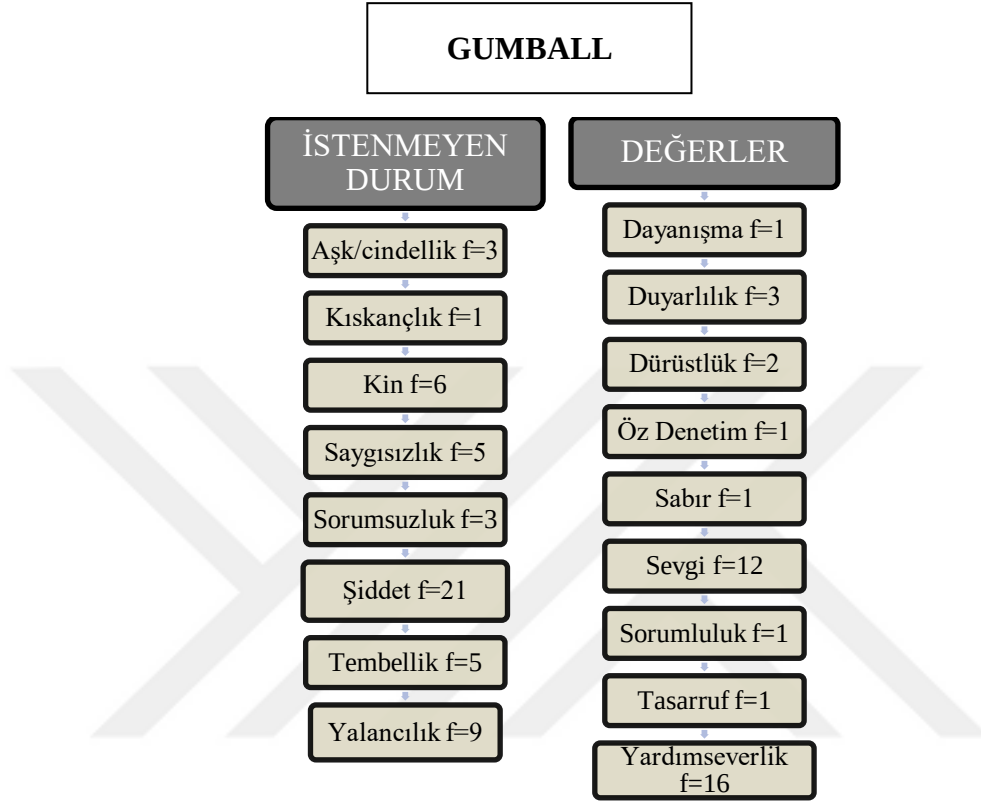
- Bölüm (sezon 1/1) dk: 1.58: Mabel'in her şeye güler yüzle ve sevgi ile yaklaşması = sevgi
- Bölüm (sezon 1/1) dk: 2.05: Dipper'ın kendi eksik yönlerini fark edip ve bunu söylemesi = öz denetim
- Bölüm (sezon 1/1) dk:12.50: Dipper: “ bekle beni Mabel! Kurtaracağım seni.) = yardımseverlik
- Bölüm (sezon 1/7) dk. 21.20: Cande ve Grenda'nın Mabel'i yalnız bırakmaması ve “biz bize yeteri” diyerek sarılmaları = dostluk
- Bölüm (sezon 2/17) dk: 10.12: Dipper'ın lise hayali (“ liseyi yüksek bir ortalama ile bitirip iyi bir üniversiteyi kazanmak istiyorum.) = çalışkanlık
- Bölüm (sezon 2/9) dk: 3.25: Mabel “birinin üzgün olduğunu biliyorken ben nasıl mutlu olabilirim?” =duyarlılık
- Bölüm (sezon 1/4) dk: 7: Gideon'un Mabel'e dokunmak istemesi ve zorla Mabel'in saçlarını koklaması = aşk – cinsellik
- Bölüm (sezon 1/7) dk: 3.40: Mabel: “ evet Wendy tüm gece öpüşebiliriz.” = aşk- cinsellik
- Bölüm (sezon 1/17) dk:3.08: Wendy ve Robby'nin öpüşmesi = aşk – cinsellik
- Bölüm (sezon 1/20) dk: 14.58: Stan ve Soos'un anneannesinin öpüşmesi = aşk – cinsellik
- Bölüm (sezon 2/1) dk: 8.26: şişman çocuğun herkesin içinde soyunması = cinsellik
- Bölüm (sezon 2/5) dk: 10.34: Mabel: “haydi kızlar aşk zamanı! Flört flört flört” = aşk – cinsellik
- Bölüm (sezon 2/9) dk: 9.34: garson kızın ve müşterinin öpüşmesi = aşk – cinsellik
- Bölüm (sezon 1/1) dk: 15.40: cücelerin Dipper'ı dövmeleleri = şiddet
- Bölüm (sezon 1/11) dk: 15.02: Gideon: “Düşmanımı ailesiyle birlikte yok etmeye gidiyorum.” = şiddet

- Bölüm (sezon 1/14) dk: 10.46: Dipper'ın telefonda kandırdığı adam ve arkadaşlarının Dipper' dövmek için peşinden koşmaları = şiddet
- Bölüm (sezon 2/1) dk: 4.23: Stan: “ Yaşlıları bile hortumla kovalamaktan çekinmem.” = şiddet
- Bölüm (sezon 2/1) dk: 15.50: zombilerin tüm kasabaya zarar vermesi ve herkese vurmaları = şiddet
- Bölüm (sezon 1/1) dk: 6.50: Dipper bulduğu gizemli kitabı okuduğu halde amcasına “ Hayır okumadım.” Demesi = yalancılık
- Bölüm (sezon 1/20) dk: 5.15: Stan'ın Dipper ve Mabel'in annelerine yalan söylemesi (evde yiyecek olmamasına rağmen ve otelde kalmamalarına rağmen “ Merak etmeyin onları dört yıldızlı bir otele yerleştirdim ve bir sürü yiyeceğimiz var.” demesi)
- Bölüm (sezon 2/5) dk: 3.54: Stan: “Ya zengin olacaksın ya da zenginim diye yalan söyleyeceksin.” = yalancılık
- Bölüm (sezon 1/11) dk: 12.07: Gideo'nun “Beni asla gıdıklama dedim sana” diye bağırarak elindekiler duvara fırlatması = saygısızlık
- Bölüm (sezon1/4) dk: 14: Gideo'nun Dipper'dan intikam alabilmek için planlar kurması = kin

Yukarıdaki tablodan anlaşılaçağı üzere “Esrarengiz Kasaba” adlı çizgi filmde istenmeyen durum aktarımlarının değır aktarımlarına kıyasla oldukça çok olduğı görölmektedir. Bundan dolayı “Esrarengiz Kasaba” çocukların izleyebileceğı bir çizgi film olarak ele alınmaktadır.

4.5. Beşinci Alt Probleme Ait Bulgular

Tablo 4.5.1 “Gumball” adlı çizgi filme ait değer öğretimleri ve istenmeyen durumlar

“Gumball” adlı çizgi filme ait tablo incelendiğinde çizgi filmde yardımseverlik ve sevgi değerlerine sık sık rastlanılmaktadır. “Gumball” adlı çizgi filmin rastgele seçilerek izlenen bölümlerinde bilimsellik, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, özgürlük, öz denetim, sabır, sorumluluk ve tasarruf değerleri de göze çarpmaktadır. Ancak bu değerler çizgi filmde oldukça sık yer almamaktadır.

Tablodan da anlaşılacağı üzere “Gumball” adlı çizgi filmde en sık tekrar eden istenmeyen durum aktarımı şiddet olarak görülmektedir. Daha sonra çizgi filmde yalancılık, kin, tembellik ve saygısızlık olumsuz örnekleri ön plana çıkmaktadır. “Gumball” adlı Çizgi filmde rastgele seçilerek izlenen bölümlerde sorumsuzluk, kıskançlık, aşk ve cinsellik olumsuz örnekleri seyirciye sunulmaktadır.

Tabloda belirtilen değer öğretimlerine ve istenmeyen durumlara ilişkin sahnelerden bazı örnekler aşağıda verilmektedir.

- Bölüm (sezon 1/ 4): Gumball'ın bölüm boyunca Bay Robinson'a yardım etmek istemesi = yardımseverlik
- Bölüm (sezon 2/ 32): dk: 3.40: Darwin: “ haydi iyi tarafına teslim ol. İyi ol ve güçsüzlere yardım et.” = yardımseverlik
- Bölüm (sezon 3/ 5): dk: 6.38: Anais: “ mahalleyi kurtarmak için plan yapmamız gerekiyor.” = yardımseverlik
- Bölüm (sezon 4/ 6): dk: 1.48: Darwin: “ ben paramla hayır işleri yapmak istiyorum.” = yardımseverlik
- Bölüm (sezon 5/24): dk: 2.36: Gumball: “ Darwin'le beraber perhizini düzgün yapabilmen için sana yardım edeceğiz.” = yardımseverlik
- Bölüm (sezon 6/ 35): dk: 4.56: Darwin: “ sen iyi olana kadar sana yardım edebiliriz.” = yardımseverlik
- Bölüm (sezon 1/ 1): dk: 10.18: Nicola: “ ah gelin buraya hiçbir şey sizi sevmeme engel değil.” = sevgi
- Bölüm (sezon 3/ 22): dk: 10.24: Gumball'ın Darwin'i bir ömür boyu sevip onu hep koruyacağına dair söz vermesi = sevgi
- Bölüm (sezon 5/ 6) dk: 9: Nicola: “ eskiye dönsem hiçbir şeyi değiştirmek istemezdim. Yine benim ailem siz olun isterdim.” = sevgi
- Bölüm (sezon 6/ 6) dk: 9.07: Richard: “çocuklar seni iyi baba yapar. Ben çocuklarım için her şeyi yaparım. = sevgi
- Bölüm (sezon 1/ 20) dk: 2.48: Gumball: “ özgürlüğün tadını çıkar.” = özgürlük
- Bölüm (sezon 1/ 32): dk: 4.07: Anais: “ çocuklar şans tılsımı ya da gökten bilet düşmesi gibi şeyler gerçek değil. Gumball'a olanların bilimsel bir açıklaması olmalı. Her şeyin bilimsel bir açıklaması vardır. ” = bilimsellik
- Bölüm (sezon 4.24): dk: Richard: “ olamaz bir asi genç çiti kirletmiş. Neyse ki ben buradayım. Hemen temizleyip düzeltiyim.” = duyarlılık
- Bölüm (sezon 3(11) dk: 3: okul müdürünüm tehditlerine rağmen Darwin ve Gumball'ın yasa dışı şeyler kabul etmemesi = dürüstlük

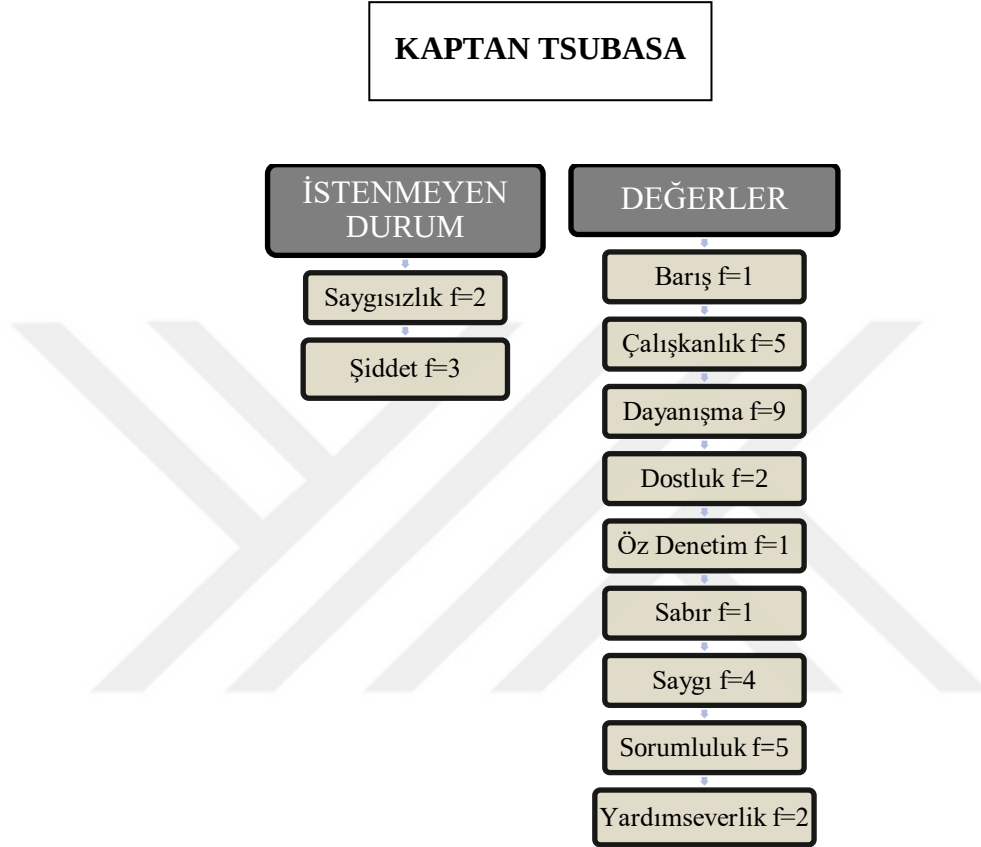
- Bölüm (sezon 3/ 15): dk: 1.18: polis memuru: “ suç dediğin kaygan bir yoldur. En küçük hataya bile göz yumarsam bütün toplum paramparça olabilir.” Diyerek görevini dikkatlice yapması = sorumluluk
- Bölüm (sezon 3/ 17): dk: 2.07: Richard: “anneniz indirimli ürünleri arıyor. Annenizin para biriktirme becerisi gerçekten müthiş” = tasarruf
- Bölüm (sezon 4/ 3): dk: 10: Darwin: “ biz zaten bir ekibe dahiliz. Ona bu dünyanın insanları deniyor. Ve dünya bizim. Umarım siz de dünyanın en iyi ekibe olan topluma katılırsınız.” = dayanışma
- Bölüm (sezon 4/ 15): dk: 2: Darwin: “ Gumball kendini kontrol et. Zamanını bilgisayarda harcama. İnternet yerine yaşamayı seç. Fareyi bırak.” = öz denetim
- Bölüm (sezon 5/ 2) Darwin ve Gumball’ın. Meri’nin hikâyelerini sır o üzülmesin diye saatlerce seslerini çıkarmadan dinlemeleri = sabır .
- Bölüm (sezon 1/ 25): dk: 3.15: Robinson’un Gumbalların bahçe duvarına şezlonglara ve Richard’ın kıravatına zarar vermesi amacıyla vurması = şiddet
- Bölüm (sezon 1/ 36) : dk: 3.20: Gumball’ın arkadaşları: “Tina onu çiğ çiğ yer.” , “Bu güzel bir dövüş olacak”= şiddet
- Bölüm (sezon 3/ 30): dk: 1: Anais’in Gumball ve Darwin’e zarar vermesi = şiddet
- Bölüm (sezon 4 / 30): dk: 10: Bobert: “ Gumball parçalanmaya hazır ol” = şiddet
- Bölüm (sezon 5/20): dk: 7.10: Joanna’nın etraftaki herkese vurması = şiddet
- Bölüm (sezon 6/22): dk: 1.30: Gumball “Anlaşmazlığı çözmede üç teknik vardır. Saldırı, agresif sözler, son saldırı”= şiddet
- Bölüm (sezon 3/26): dk: 4.04: Darwin : “ cızırtı gününü sen uydurdun ve herkesi sen kandırıyorsun” = yalancılık
- Bölüm (sezon 4/19): dk: 2.08: Gumball: “bana annem hasta dedi ama annesiyle yemeğe gitmiş yalan söylüyor” = yalancılık

- Bölüm (sezon 5/26): dk: 6.20: Cadı: “Seni eğitiyorum Gumball diyerek sana ev işleri yaptırdım sana yalan söyledim”= yalancılık
- Bölüm (sezon 2/11): dk: 3.45: Öğretmen Simion’un Gumball ve Darwin’i sevmediği için onlara “ serseriler budalalar” gibi sözler söyleyerek onlara kötü davranmaları = kin
- Bölüm (sezon 4/30): dk: 8: Bobert: “ Gumball çünkü senden nefret ediyorum”=kin
- Bölüm (sezon 4/40): dk: 1.59: Bobert: “seni ve tüm aileni yok edeceğim”= kin
- Bölüm (sezon 3/1): dk: 1.10: Gumball ve Darwin’in babalarının fiziksel görünümü ve yaşıyla dalga geçmeleri =saygısızlık
- Bölüm (sezon 1/11): dk:1: Richard: “benim tembellik adında bir hastalığım var. Bu kasabadaki en tembel benim” = tembellik
- Bölüm (sezon 6/4): dk: 1.10: Gumball: “bugün miskinlik günü tüm gün hiçbir şey yapmayacağız”= tembellik
- Bölüm (sezon 3/35): dk: 1.30: Gumball’ın okul vakti gelmesine rağmen alarmı erteleyip uyumaya devam etmesi= sorumsuzluk
- Bölüm (sezon 3/22): dk: 2: Darwin’ in Gumball’u Carrie’ den kıskandığı için “kirli çamaşırlarını ortaya çıkarıp nasıl da kardeş hırsızı olduğunu ortaya çıkaracağım”= kıskançlık
- Bölüm (sezon 4/12): dk: 3/53: Robot : “Büyük anneye çıplak fotoğraflarını göndereceğim” = cinsellik
- Bölüm (sezon 3/ 22): dk: 9.58: Gumball: “ Aşk söz konusuysa yaş sorun olmamalı.” = aşk

Tablodan da anlaşılacağı üzere “Gumball” adlı çizgi filmde değer öğretimlerinin olduğu gibi istenmeyen durumlar da yer almaktadır. Çocuklar “Gumball” adlı çizgi filmini izlerken örnek olabilecek durumlarla karşılaşabileceği gibi bunun tam zıttı olabilecek olumsuz durumlarla da karşılaşabilmektedir. Sonuç olarak tablolar çocukların Gumball çizgi filmini izlerken ebeveyn kontrolü altında olmaları gerektiğini göstermektedir.

4.6. Altıncı Alt Probleme Ait Bulgular

Tablo: 4.6.2. “Kaptan Tsubasa” adlı çizgi filminde ki değer öğretimleri ve istenmeyen durumlar

Yukarıda “Kaptan Tsubasa” adlı çizgi filmi ait tablo incelendiğinde en çok tekrar eden değer öğretiminin dayanışma olduğu görülmektedir. Çizgi filmde çalışkanlık, sorumluluk ve saygı değerlerine de sık rastlandığı dikkat çekmektedir. “Kaptan Tsubasa” adlı çizgi filmde yer alan dostluk, yardımseverlik, sabır, eşitlik, özgürlük, öz denetim ve barış değerlerinin de çizgi filmde yer aldığı ancak diğer değer öğretimlerine göre daha az tekrar edildiği görülmektedir.

“Kaptan Tsubasa” adlı çizgi filmde rastgele izlenen bölümlerinde bölüm sayısına kıyasla rastlanan istenmeyen durum aktarımı az bulunmaktadır. “Kaptan Tsubasa” çizgi filminde çok olmamakla beraber şiddet ve saygısızlık gibi istenmeyen durum aktarımı ile karşılaşılmaktadır.

Tabloda belirtilen değer öğretimlerine ve istenmeyen durumlara ilişkin sahnelerden bazı örnekler aşağıda verilmektedir.

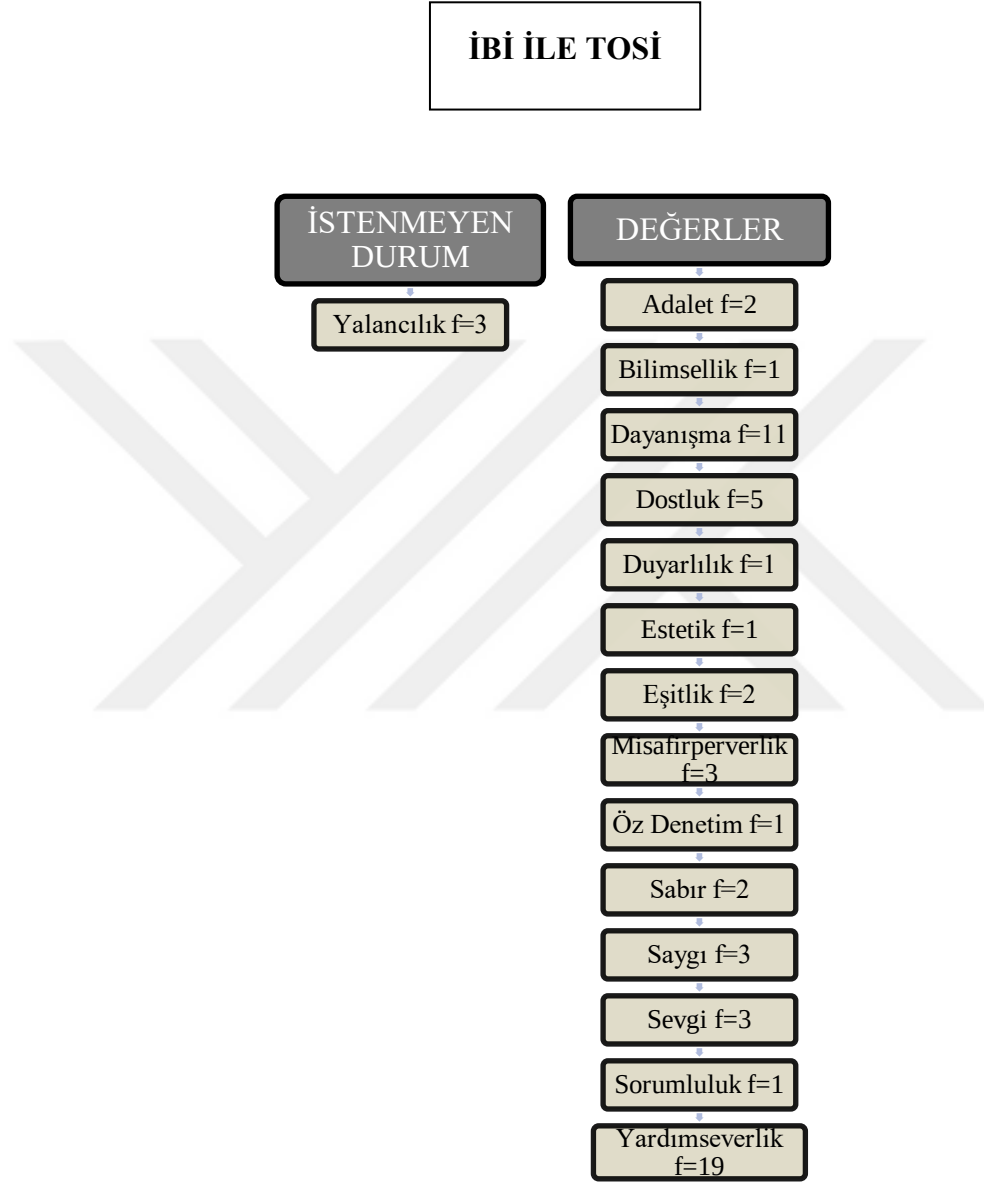
- *Bölüm 10: dk: 11.14: Tsubasa: “ savunma işini Wakabayashi halledecek. Biz burada kalacak ve bir fırsat bekleyeceğiz.” = dayanışma*
- *Bölüm 19: dk: 0.10: Tsubasa: “ yalnız değilim. Takım arkadaşlarım yanımda.” = dayanışma*
- *Bölüm 30: dk: 3.03: Tsubasa: “ ikili taktikleri çok iyi kullanıp ani hücumlarla gol atacağız. Bunu hep beraber başaracağız.” = dayanışma*
- *Bölüm 26: dk: 5.10: Nankatsu Takımı Fransız maçı öncesi kendi aralarında görev dağılımı yapmaları = dayanışma*
- *Bölüm 16: dk: 3.05: Wakabayashi: “ Avrupa’da ki rakiplerim çok güçlü onlarla aynı seviyede olabilmek için çok çalışıyorum.” = alışkanlık*
- *Bölüm 43: dk: 0.37: Tsubasa: “ ok iyi çalışıp maa iyi bir şekilde hazırlanmamız gerekiyor.” = alışkanlık*
- *Bölüm 47: dk: 6.04: Hyuga: “ hayallerimin peşinden gidip hayallerime kavuşabilmek için çok çalışacağım.” = alışkanlık*
- *Bölüm 5: dk: 17.55: Bay Mikami: “ Tsubasa Wakabayashi’nin yokluğunda takımın tüm sorumluluklarını kendisi sırtladı.” = sorumluluk*
- *Bölüm 24: dk: 1.10: Taro Misaki: “ elimden geleni yapacağım arkadaşları. Görevin hakkını vereceğim.” = sorumluluk*
- *Bölüm 40: dk:10.30: Katagiri: “ ben onlara güveniyorum. Onlar iyi oyuncular. Aksi olursa bütün sorumluluğu alıyorum merak etmeyin.” = sorumluluk*
- *Bölüm 19: dk: 18.30: iki rakip takımın oyuncusu olan Tsubasa ve Hyuga ma sonunda birbirlerini tebrik edip “ seninle yarışmak güzel. İyi bir rakipsin.” “tebrikler” gibi cümleler kurmaları = saygı*
- *Bölüm 26: dk: 3.40: Tsubasa ve rakip takım kaptanı ma öncesi birbirlerine başarı dilemesi = saygı*
- *Bölüm 43: dk: 13.17: Antrenör: Hyuga, sebebi ne olursa olsun şiddete başvurmamalısın.” = barış*

- Bölüm 40: dk: 11.07: Katagiri: “ yeni nesil her şeyin üstesinden nasıl gelebileceğini bilmeli.” = öz denetim
- Bölüm 34: dk: 10.38: Leo: “ Santana senin kölen değil. Onu zorla tutamazsın. O istediği gibi yaşar.” = özgürlük
- Bölüm 34: dk: 10.30: Leo: “ biz aynı takımdayız Santana’ya farklı davranmaman gerekir aynı davranmalısın. O da bizim gibi okula gelmeli.” = eşitlik
- Bölüm 16: dk: 1.56: Wakabayashi: “ tsubasa yaralı olduğun halde oynamak isteyeceğini bildiğimden seni kendi takımımın doktoruna götüreceğim. Takım doktorundan seni muayene etmesini istedim.” = yardımseverlik
- Bölüm 1: dk: 1.13: Kaptan tsubasa: “ şu an elde ettiğim başarıyı o zamanlarda tanıştığım arkadaşlarıma borçluyum.” = dostluk
- Bölüm 10: dk: 4.06: Bay Mikami: “ zafer için sonuna kadar mücadele etmelisin Tsubasa. Futbol böyledir asla pes edemezsin” = sabır
- Bölüm 1: dk: 4.52: Genzo Wakabayashi: “ onlar futbol oynamayı bile hak emiyor. Onlar için hazırlanmaya bile değmez.” = saygısızlık
- Bölüm 24: dk: 15.15: Fransız takım oyuncusu Napolyon’un kendi takım koçlarına karşı çıkarak ona vurmaya çalışması= şiddet
- Bölüm 26: dk:13.21: Makoto Soda ve Napolyon’un maç esnasında birbirine saldırmaları = şiddet

“Kaptan Tsubasa” adlı çizgi filme ait değer öğretimleri ve istenmeyen durumlar karşılaştırıldığı da anlaşılaçağı üzere “Kaptan Tsubasa” çocuklar için izlenilebilir bir çizgi film grubunda yer almaktadır. Ancak çizgi filmde futbol maçlarında bazen oyuncuların sinirlenerek verdikleri tepkiler küçük izleyiciler için olumsuz örnek teşkil etmektedir. Bu durumların aileleri tarafından küçük izleyiciye doğru örnek ile aktarılması gerekmektedir.

4.7. Yedinci Alt Probleme Ait Bulgular

Tablo: 4.7.1. “İbi ile Tosi” adlı çizgi filminde ki değer öğretimleri ve istenmeyen durumlar

Yukarıda ki tabloda da görüldüğü gibi “İbi İle Tosi” adlı çizgi filmde örnek teşkil edecek birçok değer öğretimine yer verilmektedir. Çizgi filmde en sık tekrar eden değer öğretimi yardıms severlik ve dayanışma değeri olarak görülmektedir. “İbi İle Tosi” adlı çizgi filmde karşımıza daha çok çıkan değer öğretimi dostluk değeri olarak önümüze çıkmaktadır. Çizgi filmin rastgele seçilerek izlenen bölümlerinde izleyiciye eşitlik, saygı, misafirperverlik, duyarlılık, dayanışma, sevgi, sabır,

dürüstlük, adalet, bilimsellik estetik, öz denetim ve sorumluluk değerleri sunulmaktadır. Bu değer öğretimlerine hemen hemen aynı miktarda rastlanılmaktadır. Ancak diğer değer aktarımlarına oranla daha az yer verilmektedir.

“İbi İle Tosi” adlı çizgi filme ait yukarıdaki tablodan da anlaşıldığı üzere çizgi filmde rastgele izlenen bölümlerinde bölüm sayısına kıyasla rastlanan istenmeyen durum aktarımı az bulunmaktadır. “İbi İle Tosi” çizgi filminde çok olmamakla beraber ve yalancılık olumsuz istenmeyen durum aktarımı ile karşılaşmaktadır.

Tabloda belirtilen değer aktarımlarına ilişkin sahnelerden bazı örnekler aşağıda verilmektedir.

- *Bölüm 15: (sezon 2/ 2): dk: 2.30: Pumba: “ amacımız İbi ile Tosi’ ye yardım etmek” = yardımseverlik*
- *Bölüm 19: (sezon 2/6) dk: 7.10: İbi: “ Tosi’ ye yardım etmemiz gerekiyor.” = yardımseverlik*
- *Bölüm 31: (sezon 3/ 5): dk: 5.10: kaptan: “ dönünce iskeleyi onarıp size yardım edeceğiz.” = yardımseverlik*
- *Bölüm 41: (sezon 4/ 2): dk: 4.30: İbi, Tosi, Pumba ve Hoppa’ nın Hükümdar Horat’ ın iyileşmesi için yardım etmeleri = yardımseverlik*
- *Bölüm 63: (sezon 5/ 11): dk: 5.34: İbi: “ keşke bunları bize daha önceden anlatsaydın o zaman sana yardım ederdik Una.” = yardımseverlik*
- *Bölüm 67: (sezon 6/ 2): dk: 7.45: İbi: “ bazen işler gözümüzü korkutabilir. Ancak birbirimize yardım edersek en zor işleri bile rahatlıkla halledebiliriz.” = yardımseverlik*
- *Bölüm 12: (sezon 1/ 12): dk: 7.11: İbi, Tosi ve limonatacının iş birliği yaparak yelkenliyi yapmaları ve Tosi’nin “ ekip çalışması diye işte ben buna derim” demesi = dayanışma*
- *Bölüm 31: (sezon 3/ 5): dk: 9.16: İbi, Tosi ve kaptanın iş birliği yaparak bilmeceyi bulmaları = dayanışma*
- *Bölüm 44: (sezon 4/5): dk: 3.50: İbi, Tosi; Hoppa, Pumba ve Dodo’nun iş birliği yaparak yiyecek aramaları = dayanışma*

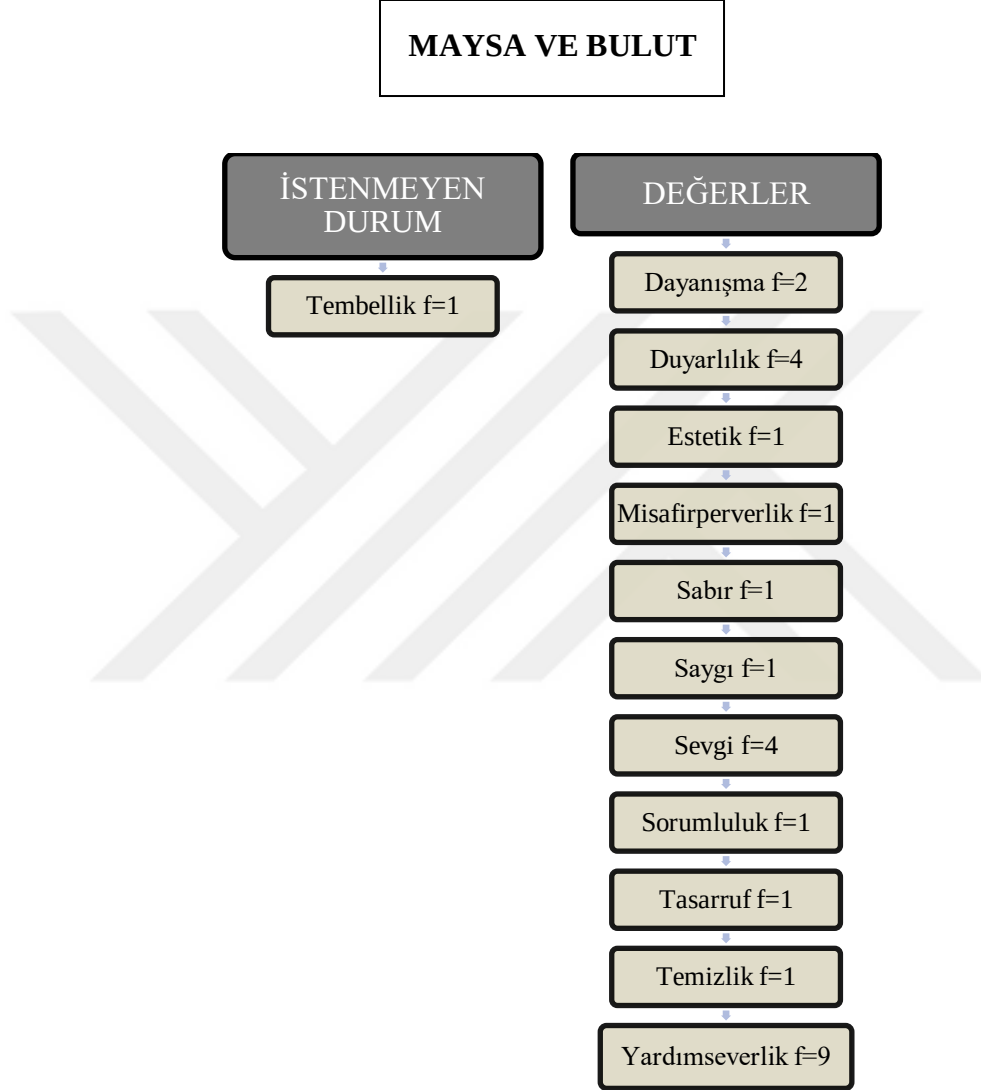
- Bölüm 87: (sezon 8/ 1): dk: 9.30: Hoppa: “ biz birbirine çok iyi bağlı bir ekibiz.” = dayanışma
- Bölüm 25: (sezon 4/ 13): dk: 8.11: Pumba: “biz haksızlığa gelmeyiz. Hemen çözeriz.” = adalet
- Bölüm 1 (sezon 1/ 1): dk: 2.18: Hoppa: “ leblebileri paylaşalım.” , Pumba: “ tamam. Ama bu defa eşit paylaşalım.” = eşitlik
- Bölüm 5 (sezon 1/ 5): dk: 6.40: Bekçi: “ Sobo 'da düzen ve görünüş çok önemlidir.” = estetik
- Bölüm 12: (sezon 1/ 12): dk: 1.37: Pumba: “ ben hayvanlara asla zarar vermem.” = duyarlılık
- Bölüm 12: (sezon 1/ 12): dk: 12.04: limonatacı:” size teşekkür etmek i.in sizi evimde en iyi şekilde misafir etmek istiyorum.” = misafirperverlik
- Bölüm 23: (sezon 2/ 10): dk: 11.28: Dodo: “ biraz sabretmeyi öğrenmeniz lazım” = sabır
- Bölüm 28: (sezon 3/ 2): dk: 6.40: İbi, Tosi, Pumba, Hoppa ve Bopa 'nın deney yapmaları = bilimsellik
- Bölüm 28: (sezon 3/ 2): dk: 9.53: pumba' nın Hoppa' ya “sana ait olmayan şeyleri almamayı öğrenemedin mi*” demesi = dürüstlük
- Bölüm 36: (sezon 3/ 10): dk: 1.20: Hoppa: “ Pumba sen çok iyi bir arkadaşsın.” = dostluk
- Bölüm 44: (sezon 4/5): dk: 4.37: Pumba: “ Hoppa neredesin canım arkadaşım” = dostluk
- Bölüm 76: (sezon 6/11): dk: 1.51: Gubba: “ sizi çok seviyorum. Sizden ayrılacağım için çok üzgünüm.” = sevgi
- Bölüm 76: (sezon 6/11): dk: 10.30: Gubba: “ Başımı hep derde sokuyorum. Bu benim eksik yönüm. Bu konu üzerinde düşünmeliyim ve düzeltmeliyim.” = öz denetim
- Bölüm 96: (sezon 8/ 5): dk: 1.09: Pumba: önemli bir şey olmadıkça buluşmalara asla geç kalmamalısın.” = sorumluluk

- *Bölüm 1 (sezon 1/ 1): dk: 5.10: Hoppa 'nın Pumba ile ne konuştuğunu soran Tosi'ye yalan söylemeleri= yalancılık*
- *Bölüm 5 (sezon 1/ 5): dk:4.30: Hoppa' nın bekçiye “biz bilim adamıyız.” Diye yalan söylemesi = yalancılık*

Yukarıda “İbi İle Tosi” adlı çizgi filme ait değer öğretimleri ve istenmeyen durumların verildiği frekanslar karşılaştırıldığında anlaşıldığı üzere çizgi filmde değer öğretimi, istenmeyen durum aktarımına oranla daha fazla yer almaktadır. Hemen hemen her bölümünde izleyiciye farklı bilgiler sunan çizgi film ailelerin çocuklarına rahatlıkla izletebileceği çizgi film grubunda yer almaktadır.

4.8. Sekizinci Alt Probleme Ait Bulgular

Tablo: 4.8.1. “Maysa Ve Bulut” adlı çizgi filmde ki değer öğretimleri ve istenmeyen durum aktarımları

Yukarıda “Maysa Ve Bulut” adlı çizgi filme ait olan tablodan anlaşıldığı gibi çizgi filmde yardımseverlik değeri sıklıkla seyirciye sunulmaktadır. Sevgi ve duyarlılık değerleri ise çizgi filmde diğer değer öğretimlerine kıyasla daha sık görülmektedir. “Maysa Ve Bulut” adlı çizgi filminden rastgele seçilerek izlenen bölümlerinde değer öğretimlerinin sıklığı hemen hemen aynıdır. Çizgi filmde geçen diğer değer öğretimleri; dayanışma, estetik, misafirperverlik, sabır, saygı, sorumluluk, tasarruf ve temizlik olumlu değerleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Maysa ve Bulut” adlı çizgi filminin rastgele seçilerek izlenilen bölümlerinde tembellik istenilmeyen durumu dışında belirgin bir şekilde izleyiciye yanlış örnek teşkil edebilecek istenmeyen durum aktarımı ile karşılaşmamaktadır.

Tabloda belirtilen değer öğretimlerine ve istenmeyen durumlara ilişkin sahnelerden bazı örnekler aşağıda verilmektedir.

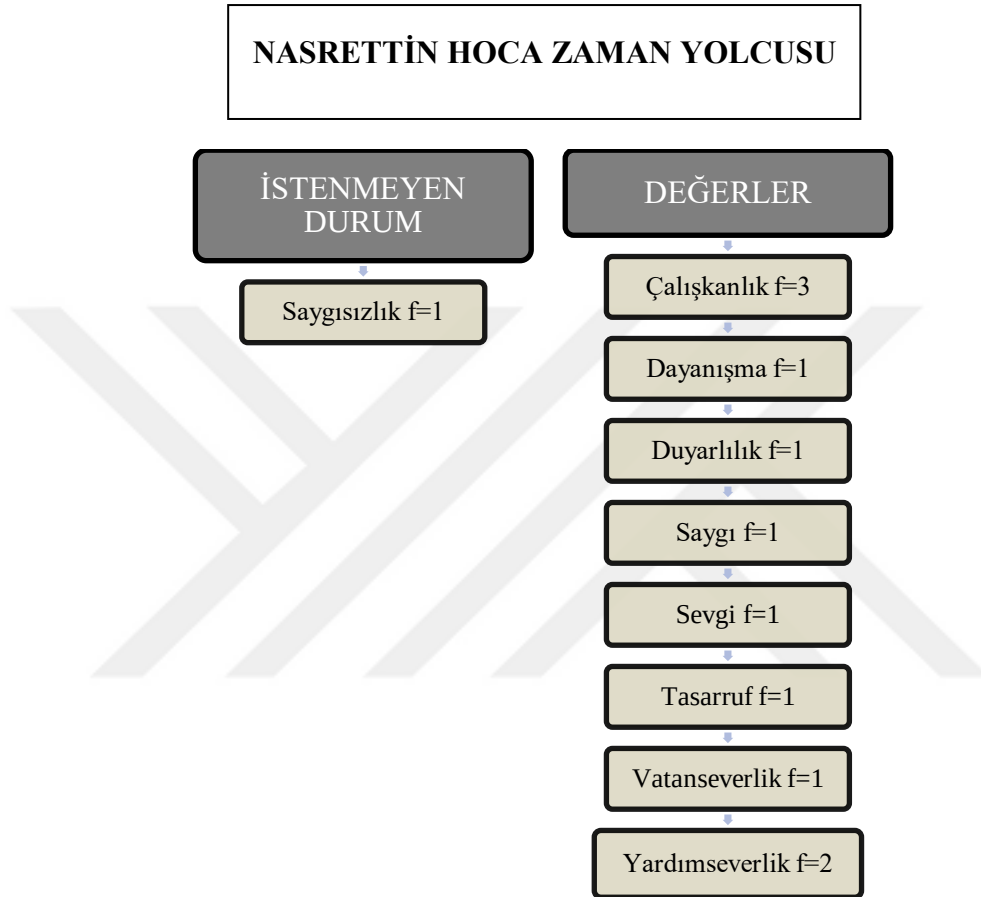
- Bölüm 5: dk: 2.38: Bulut: “babama daha çok yardım etmek istiyorum.” = yardımseverlik
- Bölüm 40: dk: 4.25: Perçem: “ yaralı kuşu da alalım. Yarasını iyileştirelim. Sonra salıveririz.” = yardımseverlik
- Bölüm 18: dk: 2.20: ayağına diken batan Kınalı’ nın tüm dikenlerini çocukların temizlemesi =yardımseverlik
- Bölüm 35: dk: 6.20: Maysa: “ sana yardım etmemi ister misin Bulut?” Bulut: “ gerçekten yardım eder misin?” Maysa: “ evet.” Yardımseverlik
- Bölüm 31: dk: 5.55: Maysa’ nın dedesi: “ marul tohumu ekelim de tavşanlar aç kalmasınlar. Yesinler.” = duyarlılık
- Bölüm 40: dk: 7.30: Maysa’ nın dedesi: “ bu hasarlı köprüyü böyle bırakıp yolumuza devam edemeyiz. Onu onarıp öyle yolumuza gidelim.” = duyarlılık
- Bölüm 49: dk: 2.40: dede: “ ya Maysa ne olursa olsun ister insan ister hayvan anneler çocuklarını sevip korurlar.” = sevgi
- Bölüm 22: dk: 3.38: Bora: “biz çok güzel bir aileyiz iyi ki varsınız.” = sevgi
- Bölüm 5: dk: 4.10: Maysa’ nın dedesi: “ cevizleri temizliyorum. Kabuklarını atmıyorum. Nenen boya yapar. Değerlendirir.” = tasarruf
- Bölüm 5: dk: 7.10: Maysa:” ellerim tombik tombik. Kirlenince çok komik. Hadi ellerimizi yıkayalım.” = temizlik
- Bölüm 10: dk: 2.14: Maysa’ nın babası: “ biraz sabretmeyi öğren” = sabır
- Bölüm 10: dk: 2.48: çocukların iş birliğiyle büyük bir kardan adam yapmaları = dayanışma

- Bölüm 66: dk: 9.50: dede: “ her ritim kendi içimde uyumlu olmaları ki müzik aletlerinden çıkan ses kulağa hoş gelsin.” = estetik
- Bölüm 59: dk: Dede: “ ustanın maharetini çırağa aktarması lazım eksiksiz ki öğrenme olabilsin.” = sorumluluk
- Bölüm 49: dk: 2.40: dede: “ ya Maysa ne olursa olsun ister insan ister hayvan anneler çocuklarını sevip korurlar.” = sevgi
- Bölüm 49: dk: 3.13: dede: “annelerin hakkı ödenmez. Bir dedikleri iki edilmez.” = saygı
- Bölüm 27: dk: Bulut: gelecek sene bu gül toplamadan bir yol bulup kaçmamız lazım.” = tembellik

“Maysa Ve Bulut” adlı çizgi filmde geçen değer öğretimleri ve istenmeyen durumlar ele alındığında çizgi filmde değer öğretimi istenilmeyen durum aktarımına oranla daha fazla yer almaktadır. Çizgi film küçük yaş izleyici grubu için olumlu örnek teşkil edecek çizgi filmler arasında yer alabileceği öngörülmektedir.

4.9. Dokuzuncu Alt Probleme Ait Bulgular

Tablo 4.9.1. “Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu” adlı çizgi filminde ki değer öğretimleri ve istenilmeyen durumlar

“Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu” adlı çizgi filme ait tablo incelendiğinde en çok tekrar eden değer öğretiminin çalışkanlık olduğu görülmektedir. Diğer değer öğretimlerinin tekrar etme sıklığı hemen hemen birbirleriyle aynı olduğu anlaşılmaktadır. Dayanışma, duyarlılık, saygı, sevgi, tasarruf, vatanseverlik ve yardımseverlik değerleri “Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu” adlı çizgi filmde karşımıza çıkan değer öğretimleridir.

“Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu” adlı çizgi filmin bölümlerinden rastgele seçilerek izlenen bölümlerde saygısızlık istenmeyen durumu dışında belirgin bir şekilde izleyiciye yanlış örnek teşkil edebilecek olumsuz örnek aktarımı ile karşılaşmamaktadır.

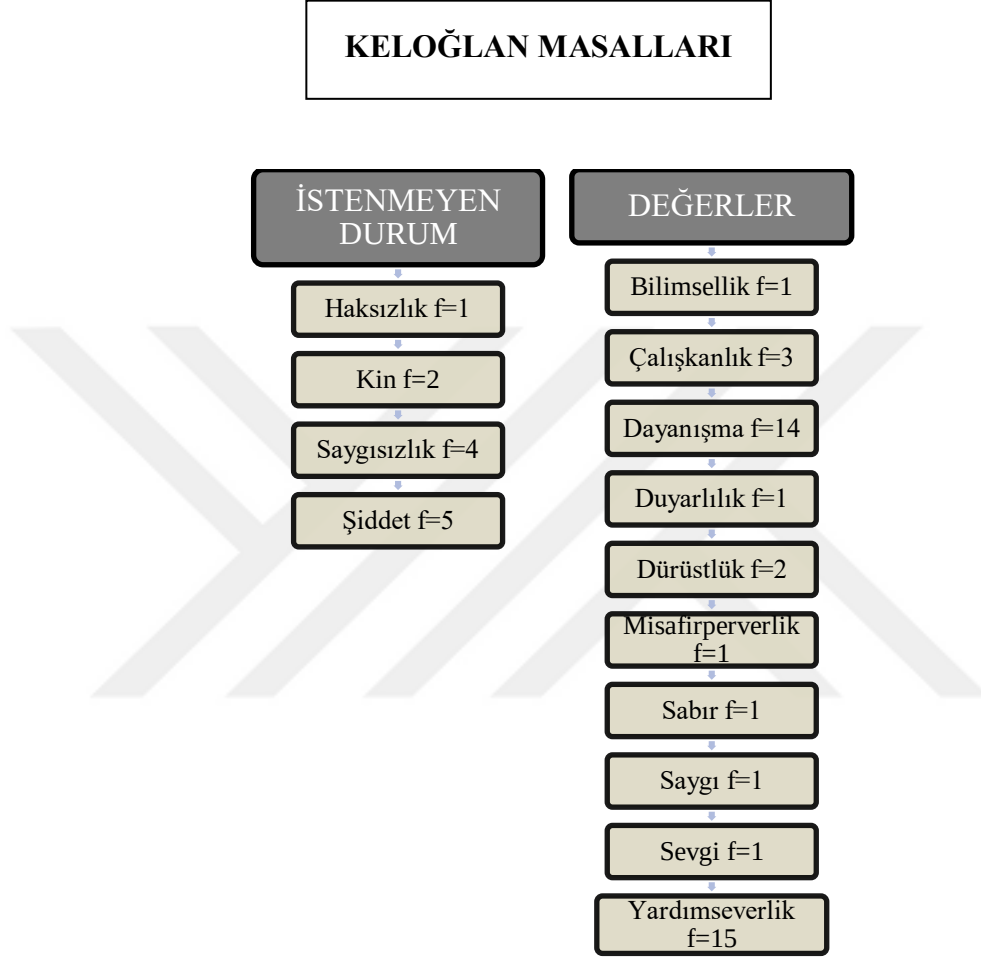
Tabloda belirtilen değer öğretimlerine ve istenmeyen durumlara ilişkin sahnelerden bazı örnekler aşağıda verilmektedir.

- Bölüm 5: dk: 4.25: Nasreddin Hoca: “ evladım çok okumam lazım. O kadar yıl ne olmuş öğrenmem lazım okuyarak.” = çalışkanlık
- Bölüm 15: dk: 2.29: Nasreddin Hoca: “ önce ödevini bitiririz. Sonra oyun oynarız.” = çalışkanlık
- Bölüm 5: dk: 7.18: Nasreddin Hoca: “ keşke bir yardım eden olsa” Cemil amca: “ ben kazayım öyleyse. Yardım edeyim.” = yardımseverlik
- Bölüm 10: dk: 4.40: Kaybolan Küheylanı birlik olup her yerde aramaları = dayanışma
- Bölüm 10: dk: 7.50: Küheylanın mamaları sahipsiz hayvanlara dağıtması = duyarlılık
- Bölüm 10: dk: 10.12: Nasreddin hoca ve küheylanın birbirlerine sarılarak sevgi göstermeler, Nasreddin Hoca: “ o benim her şeyim. Biz asla ayrılmayız.”= sevgi
- Bölüm 20: dk: 1.43: Nasreddin Hoca: “devlet hazinesinden çalınmaz. Zarar verilmez.” = vatanseverlik
- Bölüm 24: dk: 8.55: Nasreddin Hoca’ nın konuşmasını yapmadan önce dinleyicilere: “ öncelikle buraya kadar geldiğiniz için teşekkür ederim. Hoş geldiniz.” Diyerek başlaması = saygı
- Bölüm 28: dk: 1.12 Zehra: “ babam ailenizden izin aldı. Yatana kadar hep ders çalışabiliriz.” = çalışkanlık
- Bölüm 1: dk: 1.10: Kerim’ in gizlice Cemil amca’yı izlemesi = saygısızlık

“Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu” adlı çizgi film yeni bir çizgi film olduğundan bölüm sayıları diğer çizgi filmler gibi çok değildi. Ayrıca çizgi filmin gösterim süresi de kısa olduğundan değer öğretim oranları nispeten diğer çizgi filmlere oranda daha azdır. Ancak çizgi filmde değer öğretimi, istenmeyen durum aktarımına oranla daha fazla yer almaktadır. Çizgi film küçük yaş izleyici grubu için olumlu örnek teşkil edecek çizgi filmler arasında yer alabileceği öngörülmektedir.

4.10. Onuncu Alt Probleme Ait Bulgular

Şekil: 4.10.1. “Keloğlan Masalları” adlı çizgi filminde ki değer öğretimleri ve istenilmeyen durumlar

“Keloğlan Masalları” adlı çizgi filmde en fazla yardımseverlik değeri yer almaktadır. Tablo incelendiğinde çizgi filmde dayanışma ve çalışkanlık değeri sıklıkla seyirciye sunulmaktadır. Bilimsellik, dostluk, duyarlılık, misafirperverlik, dürüstlük, sabır ve saygı değerleri “Keloğlan Masalları” adlı çizgi filmde tekrar etme sıklığı bakımından hemen hemen aynı oranda bulunmaktadır.

“Keloğlan Masalları” adlı çizgi filmde saygısızlık ve şiddet olumsuz örnekleri ile seyirci daha fazla karşılaşmaktadır. Haksızlık ve kin olumsuzluk örneklerine de çizgi filmde rastlanılmaktadır

Tabloda belirtilen değer öğretimlerine ve istenmeyen durumlara ilişkin sahnelerden bazı örnekler aşağıda verilmektedir.

- *Bölüm 1: dk: 16.08: Keloğlan: “ arkadaşlarımızın başı belada koş Balkız kurtaralım onları.” = yardımseverlik*
- *Bölüm 6: dk: 3.29: Keloğlan ve arkadaşlarının Bilgecan Dede’yi kurtarmaya çalışmaları = yardımseverlik*
- *Bölüm 31: dk: 2.50: Keloğlan: “ Bilgecan Dede içerde onu yalnız bırakıp gidemeyiz. Onu kurtarmamız lazım.” = yardımseverlik*
- *Bölüm 55: dk: 8.20: Keloğlan: “ sizi yalnız bırakmaya iimiz el vermedi. Size yardıma geldik.” = yardımseverlik*
- *Bölüm: 7.35: Kara: “ herkese haber verelim. Takımlar halinde arayalım. Böylece daha çabuk buluruz.” = dayanışma*
- *Bölüm 36: dk: 12.35: Bilgecan: “ köydeki çocuklara uçurtma yapabilmem için sizlere ihtiyacım var keloğlan.” = dayanışma*
- *Bölüm 60: dk: 7.32: Bilgecan Dede: “ sorunlarımızı hep beraber çözeriz” = dayanışma*
- *Bölüm: 60: dk: 9.31: “ haydi beklemek olmaz. Hemen işe koyulalım.” = alışkanlık*
- *Bölüm 65: dk: 3.03: Keloğlan’ ın annesi: “ Keloğlan hemen bir işe bul. Tembel bir şekilde oturmak olmaz.” = alışkanlık*
- *Bölüm 1: dk: 3.17: Sivri: “ ver arkadaşım testiye ben taşırım. Sana kıyamam.” = dostluk*
- *Bölüm 1: dk: 9.15: Bal kız: “ sevgi en büyük hazine. Başka bir şey istemem. Sevgisiz bir dünyada yaşamak istemem.” = sevgi*
- *Bölüm 11: dk: 2.40: Keloğlan ve arkadaşlarının nesli tükenmekte olan kuşun yumurtasını kurtarmaya alışmaları= duyarlılık*
- *Bölüm 25: dk: 18.18: Uzun’ un Keloğlan’ a söz verdiği için Huysuz ile birlikte gitmemesi = drstlik*
- *Bölüm 36: dk: 7.25: Keloğlan: “ hemen pes etmemek lazım uzun biraz sabret.” = sabır*

- Bölüm 45: dk: 6.55: Keloğlan: “Dünya’ da yer çekimi vardır. Cisimleri havada uçmamasını sağlıyor.” = bilimsellik
- Bölüm 49: dk: 9.34: Bilgecan Dede’ye misafir gelen çocuklara ve Uzun ile Huysuz’ a çeşit çeşit yemek ikram etmesi = misafirperverlik.
- Bölüm 15: dk: 7.11: Kara Vezir’ in Huysuz ve Uzun’a, “ anlattıklarımı bir kerede anlamazsanız sizi kulaklarınızdan sarayın tavanına asarım.” Demesi = şiddet
- Bölüm 22: dk: 15.15: Huysuz: “ bak Uzun zaten beni sinirlendirdin. Seni burada da döverim şimdi” = şiddet
- Bölüm 40: dk: 4.30: halkın Uzun’ un giydiği pelerinle dalga geçmeleri = saygısızlık
- Bölüm 15: dk: 1.20: Kara Vezir: “ gevelemeyi kes be kadın. Nerede şu balon?” Cadı: “ patlama sende al işte burada balon” = saygısızlık
- Bölüm 11: dk: 2.25: Kara Vezir: “ bu büyüü yaptırırsam halktan daha fazla vergi alırım. Ve onları gereğinden fazla çalıştırırım.” = haksızlık
- Bölüm 18: dk: 2.20: Cadı: “ hazırladığım kötülük iksiri sayesinde köyü birbirine düşüreceğiz.” = kin

“Keloğlan Masalları” adlı çizgi filminin değer öğretimleri ve istenmeyen durum aktarımları karşılaştırıldığında çizgi filmde değer öğretimlerinin daha fazla yer aldığı görülmektedir. Çizgi filmde ki kötü karakterlerin sergilediği istenmeyen durum aktarım örnekleri hemen iyi karakterler tarafından düzeltildiği görülmektedir. Bunun kıyasını yapamayacak yaştaki küçük seyircilere ebeveyni tarafından bu ayırım yapılmalıdır. Sonuç olarak “Keloğlan Masalları” adlı çizgi çocuklar için olumlu örnek teşkil edecek çizgi filmler arasında yer alabileceği öngörülmektedir.

5. BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmada ilköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerlerin popüler çizgi filmlerde ne düzeyde bulunduğu, bu çizgi filmlerde değer aktarımlarının ve istenilmeyen durumların ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu amaçla on çizgi film değer aktarımları ve istenilmeyen durumlar bakımından incelenmiştir. Araştırmanın bu bölümünde, bulgular doğrultusunda ulaşılan sonuçlar ve ilgili literatürdeki benzer araştırmalar ile karşılaştırmalarına yer verilmiştir. Ayrıca araştırma sonuçları doğrultusunda önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuçlar

Araştırma bulguları doğrultusunda ulaşılan sonuçlar şunlardır;

5.1.1. 1. Alt Probleme Ait Sonuçlar

Kral Şakir çizgi filminde öğrencilere aktarılan değerler arasında yardımseverlik, dayanışma, sevgi, bilimsellik ve çalışkanlık değerleri sıklıkla vurgulanmaktadır. Ancak çizgi filmde istenmeyen durumlara da yer almaktadır. Bu istenmeyen durumlar yalancılık, şiddet saygısızlık ve sorumsuzluk olarak ortaya çıkmıştır. Bu çizgi filmde değer öğretimi için örnek teşkil edecek sahneler ve istenmeyen durumların verildiği sahneler hemen hemen aynı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kral Şakir adlı çizgi film çocuk tarafından ebeveyn ve eğitimci kontrolü olarak izlenilmesi gereken bir çizgi film olduğu öne çıkmaktadır.

5.1.2. 2. Alt Probleme Ait Sonuçlar

Rafadan Tayfa çizgi filminde çocukların karşılaştığı değerler arasında dayanışma, dostluk, yardımseverlik, sabır, sevgi ve tasarruf değerleri sıklıkla vurgulanmaktadır. Buna karşılık çizgi filmde istenmeyen durum örneklerinin yok denecek kadar az olduğu görülmektedir. Yani çizgi filmin geneline bakıldığında değer öğretimini destekleyen sahnelerin fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

5.1.3. 3. Alt Probleme Ait Sonuçlar

Mucize Uğur Böceği İle Kara Kedi izgi filminde çocukların karşılaştığı değerler yardımseverlik ve alışkanlık olarak vurgulanmaktadır. Buna karşılık çizgi filmde yalancılık, kıskançlık, aç/cinsellik, şiddet, intikam, kin ve duyarsızlık gibi istenmeyen durumlar da aktarılmaktadır. izgi filmdeki değerler ve istenmeyen durumlar karşılaştırıldığında istenmeyen durumların yüksek düzeyde vurgulandığından Mucize Uğur Böceği İle Kara Kedi izgi filmi çocuklar için olumsuz bir çizgi film olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

5.1.4. 4. Alt Probleme Ait Sonuçlar

Esrarengiz Kasaba izgi filminde çocuklara öğretilmesi amaçlanan değerler dostluk, alışkanlık, yardımseverlik, özdenetim, sevgi ve duyarlılık olarak vurgulanmaktadır. Ancak bu değerlerin vurgulanmak düzeyi oldukça düşük iken, aşk/cinsellik şiddet, yalancılık, saygısızlık ve kin gibi istenmeyen durumlar daha fazla vurgulanmaktadır. Durum böyle iken Esrarengiz Kasaba izgi filmi çocuklar için olumsuz bir çizgi film olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

5.1.5. 5. Alt Probleme Ait Sonuçlar

Gumball izgi filminde çocuklara öğretilmesi amaçlanan ve sıklıkla vurgulanan değerler yardımseverlik, sevgi, duyarlılık ve dürüstlük olarak ortaya çıkmıştır. Bu değerlere karşılık çizgi filmde şiddet, yalancılık, saygısızlık sorumsuzluk, kin ve aşk/cinsellik gibi istenmeyen durumlar da vurgulanmaktadır. Ancak değer ğretim ve istenmeyen durum sahnelerinin hemen hemen eşit olduğu grlmektedir. Bu da Gumball adlı çizgi filmi ocuk tarafından ebeveyn ve eğitimci kontrolü olarak izlenilmesi gereken bir çizgi film olarak öne çıkarmaktadır.

5.1.6. 6. Alt Probleme Ait Sonuçlar

Kaptan Tsubasa izgi filminde çocuklara öğretilmesi amaçlanan ve sıklıkla vurgulanan değerler dayanışma, sorumluluk, saygı, alışkanlık ve dostluk şeklinde-dir. Buna karşılık çizgi filmde şiddet ve saygısızlık gibi istenmeyen durumlar da vurgulanmaktadır. izgi filmdeki değer ğretim sahneleri ve istenmeyen

durumların verildiği sahneler incelendiğinde değer öğretim sahnelerinin istenemeyen durum sahnelerine göre yüksek düzeyde gerçekleştiği sonucuna ulaşılmıştır.

5.1.7. 7. Alt Probleme Ait Sonuçlar

İbi ve Tosi çizgi filminde çocuklara aktarılan değerler arasında yardımseverlik, dayanışma, saygı, adalet misafirperverlik ve dürüstlük değerlerinin sıklıkla vurgulandığı görülmektedir. Bu değerlere karşılık yalancılık değerinin de vurgulandığı görülmüştür. Çizgi filmde aktarılmaya çalışılan olumlu ve olumsuz değerler karşılaştırıldığında olumlu değerlerin yüksek düzeyde aktarılmaya çalışıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

5.1.8. 8. Alt Probleme Ait Bulgular

Maysa ve Bulut çizgi filminde çocuklara öğretilmesi amaçlanan değerler arasında yardımseverlik, duyarlılık, sevgi ve dayanışma değerlerinin sıklıkla vurgulandığı tespit edilmiştir. Buna karşılık tembellik gibi istenmeyen bir durum da vurgulandığı görülmektedir. Değer öğretimlerinin geçtiği sahneler ve istenmeyen durumların geçtiği sahneler karşılaştırıldığında olumlu değerlerin yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

5.1.9. 9. Alt Probleme Ait Sonuçlar

Nasrettin Hoca Zaman Yolcusu çizgi filminde çocuklara öğretilmesi amaçlanan değerler çalışkanlık, yardımseverlik, duyarlılık, tasarruf, sevgi, saygı ve dayanışma şeklinde ortaya çıkmıştır. Buna karşılık çizgi filmde saygısızlık gibi istenmeyen bir durum da vurgulanmaktadır. Değer öğretimlerinin geçtiği sahneler ve istenmeyen durumların geçtiği sahneler karşılaştırıldığında olumlu değerlerin yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

5.1.10. 10. Alt Probleme Ait Sonuçlar

Keloğlan Masalları çizgi filminde çocuklara öğretilmesi amaçlanan değerler yardımseverlik, çalışkanlık, dayanışma, dostluk, dürüstlük, sevgi ve misafirperverlik şekilde ortaya çıkmıştır. Buna karşılık çizgi filmde saygısızlık, şiddet, kin ve haksızlık gibi istenmeyen durumlar da vurgulanmaktadır. Çizgi filmdeki değer

öğretimlerinin geçtiği sahneler ve istenmeyen durumların geçtiği sahneler karşılaştırıldığında olumlu değerlerin yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çizgi filmlerle ilgili genle bir sonuç değerlendirmesi olarak yaptığımız çalışmada çocukların izlediği en popüler çizgi filmleri belirledik. Çocuklar günün büyük bir kısmını belirlenen bu çizgi filmlerin karşısında geçirmektedirler. Durum böyle iken çocukların hangi çizgi filmleri izledikleri ve bu izledikleri çizgi filmlerden hangi mesajı aldıkları daha da önemli hale gelmektedir. Bu doğrultuda çocukların verdikleri cevaplardan yola çıkarak en çok izlenen on çizgi film detaylı olarak bu çalışmada incelendi. Belirlenen on çizgi filmde her bir çizgi filmin rastgele bölümleri izlenerek bu bölümlerde olumlu ve olumsuz kategoriler oluşturuldu. Bunların neticesinde belirlenen çizgi filmler için bazı veriler elde edildi.

Öğrencilerden elde edilen sonuçlara göre belirlenen popüler çizgi filmler arasında “Rafadan Tayfa” “Kaptan Tsubasa” “İbi İle Tosi” “Maysa Ve Bulut” “Nasrettin Hoca Zaman Yolcusu” ve “Keloğlan Masalları” içerikleri bakımından olumlu örneklerin olduğu çizgi filmlerdir. Bu çizgi filmlerde, değer aktarımlarının çocuklara verilebileceği birçok örnek (en çok tekrar eden değer aktarımları: yardım severlik, dayanışma, sevgi) bulunmaktadır. Öğretmenler bu olumlu örnek teşkil edecek çizgi filmleri sınıf ortamına taşıyarak eğitim aracı olarak kullanabilir. Ayrıca çizgi filmler dijital ortamda sunulduğu için sınıf ortamına taşımakta kolay olacaktır.

“Kral Şakir” ve “Gumball” adlı çizgi filmler çocuklar için hem değer aktarımlarının hem de istenmeyen durumların hemen hemen aynı oranda verildiği çizgi filmlerdir. Çocuklar bu çizgi filmleri izlerken ebeveynler ve eğitimciler bu ayrımı göz önünde bulundurarak çocuklarına bu bilinci oluşturmada dikkat etmeleri gerekmektedir.

“Mucize Uğur Böceği ve Kara Kedi” ve Esrarengiz Kasaba adlı çizgi filmlerin rastgele seçilerek izlenilen bölümlerinden elde edilen sonuca göre bu çizgi filmler içerdikleri olumsuz örnek ve istenmeyen durumların (şiddet, yalancılık ve cinsellik gibi) fazla olmasından dolayı çocuklar için izlenebilir çizgi film kategorisinde yer almamalıdır. İstenmeyen durumların fazla olduğu bu çizgi filmlerin çocuklar tarafından kontrolsüzce izlenmeleri olumsuz sonuç doğurabilir. Ancak ebeveynler ve

eğitimciler çocuklar arasında popüler olan bu olumsuz çizgi filmleri kontrollü ve bilinçli bir şekilde avantaja dönüştürebilir. Şöyle ki bu çizgi filmlerde geçen istenmeyen durumları, çocuklara bu sahnenin toplum için yanlış olduğunu ve bu tür davranışlarda bulunursa karşılaşacağı olumsuzlukları örneklendirerek bunları yapmaması konusunda çocuğa telkinde bulunması gerekir. Böylelikle olumsuz olan çizgi film, eğitim için nispeten avantaj haline dönüştürülebilir.

Sonuç olarak çocukların eğitici yönü için değil de bilinçsizce eğlenme amacıyla izledikleri çizgi filmleri belli bir program ve plan dahilinde sınıf ortamına taşınarak belli bir amaç ve kazanım yönü ile çocuklara izletilmesi çizgi filmleri bir ders materyali haline dönüştürebilir. O halde “Rafadan Tayfa” “Kaptan Tsubasa” “İbi İle Tosi” “Maysa Ve Bulut” “Nasrettin Hoca Zaman Yolcusu” ve “Keloğlan Masalları” adlı çizgi filmler hem çocukların tek başlarına izleyebilecekleri hem de akademik ortamda öğrenme amaçlı izlemelerine katkı sağlayabilecek kategori arasında yer almaktadır. Ancak “Mucize Uğur Böceği ve Kara Kedi” ve Esrarengiz Kasaba adlı çizgi filmler için aynı şey söz konusu değildir. Bu çizgi filmlerde olumsuz örnekler daha fazla yer almaktadır. Bu çizgi filmler de ki istenmeyen durum sahneleri ve replikleri de çocuklara zıt örnek göstermek amacı ile kullanılabilir.

5.2. Tartışma

Araştırmada incelenen çizgi filmlerde çalışkanlık, dayanışma, yardımseverlik, dostluk, sevgi ve saygı gibi değerlerin yüksek düzeyde aktarılmaya çalışıldığı ancak bazı çizgi filmlerde şiddet, aşk/cinsellik, saygısızlık ve yalancılık gibi istenmeyen özelliklerin vurgulandığı sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Özdemir¹⁶⁹ 2020 yılında yaptığı çalışmada çizgi filmlerin değerler eğitimi ve ders içerisinde akademik

¹⁶⁹ Zülal Turp Özdemir, “Türkiye’de Çocuk Kanallarında Yayınlanan Çizgi Filmlerin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi Ve Bu Çizgi Filmlerin Türkçe Öğretimine Katkısı” , Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2020.

anlamda eğitim düzeylerine etki edebileceğini vurgulamıştır. Karakuş¹⁷⁰ okul öncesi dönem çocuklarında çizgi filmleri değer eğitime katkısını incelediği araştırmada saygı, sorumluluk, dayanışma, yardımseverlik ve çalışkanlık gibi değerlerin çocuklara kazandırılmaya çalışıldığı belirtilmiştir. Benzer şekilde Yaman ve diğerleri¹⁷¹ Dede Korkut çizgi filmindeki değerler ile ilgili gerçekleştirdikleri araştırmada, çizgi filmde çocukların bedensel ve ruhsal gelişimlerini destekleyici değerlere yer verildiği ifade edilmiştir. Taş Alicenap¹⁷² kültürel mirasın çizgi film senaryolarında kullanılmasına ilişkin gerçekleştirdiği araştırmada çizgi filmlerin çocuklara kültürel mirasın aktarılmasında önemli role sahip olduğu, çocuklarda soyut kavramların somutlaştırılmasına katkı sağladığı sonucuna ulaşmıştır. Yağlı¹⁷³ çocuğun eğitiminde ve gelişiminde çizgi filmlerin rolüne ilişkin gerçekleştirdiği araştırmada çocukların zihinsel, sosyal ve fiziksel gelişimleri bakımından çizgi filmlerin etkili olduğu, çizgi filmlerde görülen değerlerin çocuklar tarafından daha kolay anlaşıldığı ve değerlerin gerçek yaşama aktarılmasında çizgi filmlerin önemli olduğunu belirtmiştir. Bayır ve Günşen¹⁷⁴ okul öncesi dönem çocuklarının izledikleri çizgi filmleri bilimsel açıdan analizlerine incelikleri araştırmada 6 çizgi film incelenmiş ve bu çizgi filmlerde çocukların bilimsel kavramları öğrenmeleri için

¹⁷⁰ Neslihan Karakuş, “Okul Öncesi Döneme Hitap Eden Tema İçerikli Çizgi Filmlerin Değerler Eğitime Katkısı Yönünden Değerlendirilmesi (Niloya Örneği)”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 13 (30), 2015, s. 251-277.

¹⁷¹ Erkan Yaman ve Diğerleri, “Dede Korkut çizgi filminde yer alan değerler”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 13 (29), 2015, s. 245-269.

¹⁷² Çiğdem Taş Alicenap, "Kültürel Mirasın Çizgi Film Senaryolarında Kullanılması." *Türklük Bilimi Araştırmaları* 37, 2015, s. 11-26.

¹⁷³ Ali Yağlı, "Çocuğun Eğitiminde Ve Sosyal Gelişiminde Çizgi Filmlerin Rolü: Caillou Ve Pepee Örneği." *Electronic Turkish Studies* 8 (10), 2013, s. 707-719.

¹⁷⁴ Eylem Bayır ve Gülşah Günşen, “Okul Öncesi Dönem Çocuklarının En Çok İzledikleri Çizgi Filmlerin Bilimsel Açılardan Analizi”, *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 2017, s. 746-761.

yeterli içeriklerini sunulmadığı sonucuna ulaşılmışlardır. Sadioğlu ve diğerleri¹⁷⁵ değerlerin öğretiminde çizgi filmlere ilişkin yaptıkları araştırmada Hayat Bilgisi Öğretim programında yer alan değerler doğrultusunda Rafadan Tayfa adlı çizgi film incelenmiştir. Araştırmada yardımseverlik, dayanışma, bilimsellik, dürüstlük, hoşgörü ve misafirperverlik değerlerinin çocuklara kazandırılmaya çalışıldı sonucuna ulaşılmıştır. Yener, Yılmaz ve Şen¹⁷⁶ çizgi filmlerde değer eğitimiye ilişkin yaptıkları araştırmada TRT Çocuk kanalında yayınlanan 28 farklı çizgi film incelenmiş, Araştırma sonucunda bu çizgi filmlerde sorumluluk, vatanseverlik, aile birliğine önem verme, misafirperverlik, saygı, sevgi, yardımseverlik ve paylaşma değerlerine yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Hamarat ve diğerleri¹⁷⁷ okul öncesi dönem çocuklarının izledikleri çizgi filmler üzerine yaptıkları araştırmada toplumsal, bireysel, aile, toplumsal değerlere önem verildiği belirtilmiştir.

Araştırma sonucu ve literatür taraması gösteriyor ki doğru bir çizgi film seçildiğinde çizgi filmler çocukların beceri eğitime, kavram öğretimine, akademik gelişimine ve değer öğretimine katkısı yadsınamaz.

5.3. Öneriler

Araştırmada ulaşılan sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki önerilere yer verilmiştir;

- Çizgi filmler çocukların değer yargıları üzerinde önemli etkilere sahiptir. Günlük hayattaki birçok değer yargısı ile çocukların çizgi filmlerde izledikleri değerlerin uyumlu olması beklenmektedir. Uyumsuzluk

¹⁷⁵ Ömür Sadioğlu ve Diğerleri, “Değerlerin Öğretiminde Çizgi Filmler: Rafadan Tayfa Örneği”, *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 2018, 240-251.

¹⁷⁶ Yeşim Yener, Mustafa Yılmaz, Mert Şen, “Çizgi Filmlerde Değer Eğitimi: TRT Çocuk Örneği”, *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 7(2), 2021, s. 114-128.

¹⁷⁷ Derya Hamarat ve Diğerleri, “Okul Öncesi Dönem Çocuklarının İzledikleri Çizgi Filmler Üzerine Bir İnceleme: Caillou ve Sünger Bob Örneği”. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18 (33), 2015, 75-91.

meydana geldiğinde çocuklarda değer çatışmaları ortaya çıkabilmektedir. Bu bakımdan çizgi filmlerin eğitsel, sosyal ve kültürel değerler bakımından incelenmesi önemlidir.

- Çizgi filmlerdeki değer öğretimleri ve istenmeyen durum aktarımları dikkate alındığında, çocuklar çizgi film izlerken ya da izlenecek çizgi filmlerin belirlenmesinde ebeveyn kontrolünün önemli olduğu söylenebilir.
- Çocuklara tavsiye edilen çizgi filmler çocukların gelişim özellikleri ve çizgi filmin sahip olduğu değer yargıları bakımından eğitsel açıdan değerlendirilmesi faydalı olabilir.
- Araştırmadan çocukların sıklıkla izledikleri on çizgi filmde öğretilen değerler bakımından incelenmiştir. Farklı araştırmalarda, bu çizgi filmlerin dışında yer alan farklı çizgi filmlerin de değer öğretimleri ve eğitsel açıdan incelenmesi sağlanabilir.
- Çocuklarda istenmeyen durum aktarımlarının önlenmesi amacıyla değer öğretimlerinin yüksek düzeyde olduğu çizgi filmlerin hazırlanması sağlanabilir.
- Çizgi filmlerdeki değer öğretimleri ve istenmeyen durumlar incelenerek, çocukların izlemeleri ya da izlemeleri gereken çizgi filmler hakkında ebeveynlerin bilgilendirilmesi sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- AKBABA, Altun, Sadegül; “Eğitim Yönetimi ve Değerler”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 2003, s. 7-18.
- AKBAŞ, Oktay; “Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının (değerlerinin) ilköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinde Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi”, *Değerler ve Eğitimi Uluslar Arası Sempozyumu (26-28 Kasım)*, İstanbul: DEM, 2004, s. 673-695.
- AKKOYUNLU, Buket, ve ORHAN, Feza; “Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü Öğrencilerinin Bilgisayar Kullanma Öz-Yeterlik İnancı İle Demografik Özellikleri Arasındaki İlişki”, *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 2(3), 2003, s. 86-93.
- ALİCENAP, Çiğdem; "Kültürel Mirasın Çizgi Film Senaryolarında Kullanılması." *Türklük Bilimi Araştırmaları* 37, 2015, s. 11-26.
- ARABOĞA, Yeşim Eylev; *Çizgi Filmler ve Tüketim Kültürü: Çizgi Filmlerde Tüketim Davranışlarının ve Tüketim Nesnelerinin İlkokul ve Ortaokul Çağındaki Çocuklara Etkisi*. İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Medya ve Kültürel Çalışmalar Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- ARSLAN, Ali; “Bir Sosyolojik Olgu Olarak Televizyon”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1, (1), 2004, s. 1–15.
- ASGHARİ, Fariba, FARD, Nazila Nikravan and ATABAKİ, Arash; “Are we Proper Role Models For Students? Interns’ Perception of Faculty and Residents’ Professional behaviour”, *Postgrad Med J.*, 87, 2011, s. 519-523.
- ASHTON, Elizabeth and WATSON, Brenda; “Values Education: a Fresh Look at Procedural Neutrality”, *Educational Studies*, 24, 1998, s. 183-193.
- AŞCI, Ezgi; *Televizyondaki Çizgi Ve Animasyon Karakterlerin Farklı Yerleşim Yerlerinde Yaşayan Çocukların Tüketici Davranışlarına Etkisinin*

- İncelenmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2006.
- AŞKAR, Petek ve UMay, Aysun; “İlköğretim Matematik Öğretmenliği Öğrencilerinin Bilgisayarla İlgili Öz-Yeterlik Algısı”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 2001, s. 1-8.
- AŞKAROĞLU, Belgüzar; *Şiddet İçeren Çizgi Filmlerin ilköğretim Dönemi Çocuklarının Resimleri Üzerine Etkileri*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Uygulamalı Sanatlar Anabilim Dalı Resim Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- ATAN, Uğur; *Animasyonun Kültür Aktarımındaki Yeri*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 1995.
- AVCI, Müjdat; “Çocuk Suçluluğunda Medyanın Rolü”, *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12 (1), 2010.
- AYDIN, Mehmet Zeki ve AKYOL Gürler, Şebnem; *Okulda Değerler Eğitimi Yöntemler, Etkinlikler, Kaynaklar*, Ankara: Nobel, 2014.
- AYDIN, Mehmet Zeki; “Okulda Değerler Eğitimi”, *Eğitime Bakış Dergisi*, Yıl 6 (18), 2010, s. 16-19.
- AYDIN, Mustafa; "Değerler, İşlevleri ve Ahlak", *Eğitime Bakış Dergisi*, 7 (11), 2011, s. 4.
- AZER, Samy; “The Qualities of a Good Teacher: How can They be Acquired and Sustained?”, *Journal of The Royal Society of Medicine*, 98, 2005, s. 67-69.
- BACANLI, Hasan; *Duyuşsal Davranış Eğitimi* (3 Baskı). Ankara: Nobel, 2006.
- BAKIR, Uğur ve ÇELİK, Murat; “Tüketim Toplumuna Eleştirel Bir Yaklaşım: Kültür Bozumu ve Yıkıcı Reklamlar”, *Selçuk İletişim Dergisi*. 7 (4), 2013, s. 46-63.

- BALANTEKİN, Yakup; *10-14 Yaş Arası Çocuklarda Televizyon Bağımlılığı Üzerine Bir Araştırma*, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bursa, 2009.
- BALCI, Nalan; *İlköğretim Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değer Eğitiminin Etkililiği*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2008.
- BANDURA, Albert; *Social Foundations of Thought and Action. A Social Cognitive Theory*. New Jersey: Prentice Hall, 1986.
- BAYIR, Eylem; GÜNŞEN, Gülşah. “Okul Öncesi Dönem Çocuklarının En Çok İzledikleri Çizgi Filmlerin Bilimsel Açılardan Analizi” *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 2017, s. 746-761.
- BAZİN, Andre; *Sinema Nedir?*, (Çev. İbrahim Şener). İstanbul: Sistem Yayıncılık, 1993.
- BİLGİN, Nuri; *Sosyal Psikolojide Yöntem ve Pratik Çalışmalar*, İstanbul, 1995.
- BİSHOP, Claire; “Report of the Task Force on Values in Education for the State of Arizona”, Arizona Department of Education. ERİC Document: ED 386 270, 1993, s. 4.
- BİSKUP, Claudia and PFİSTER, Gertrud; “I Would Like To Be Like Her/Him: Are Athletes Role-Models For Boys and Girls?” *European Physical Education Review*, 5(3), 1999, s. 199–218.
- BOLAY, Süleyman Hayri; “Değerlerimiz ve Günlük Hayat”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 2007, s. 12.
- BRİCHENO, Patricia and THORTNTON, Mary; “Role Model, Hero or Champion? Children's Views About Role Models”, Web: <http://uhra.herts.ac.uk/bitstream/handle/2299/3320/901984.pdf?sequence=1> (Erişim tarihi 30.01.2021) 2007.
- BÜYÜKBAYKAL, Güven; “Televizyonun çocuklar üzerinde etkileri”, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 2007, s. 31-44.

- CAN, Aytekin; *Okul Öncesi Çocuklara Yönelik Televizyon Programları İçinde Çizgi Filmlerin Çocukların Gelişimine ve İletişimine Yönelik Etkileri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995.
- CARRINGTON, Bruce; “Role models, school improvement and the ‘gender gap’ Do men bring out the best in boys and women the best in girls?”, University of Nicosia. EARLI 2005.
- CLARK, Christina, OSBORNE, Sarah, and DUGDALE, George; “Reaching Out With Role Models. Role Models and Young People's Reading.” *National Literacy Trust*, 2009.
- COŞKUN, Eyüp ve KÖROĞLU, Mustafa; “Pepee ve Caillou Çizgi Filmlerinde Kavram Öğretimi”, *Milli Eğitim Dergisi*. 210, 2016, s. 601-619.
- COŞKUNSERÇE, Sevgi; *Medya Okuryazarlığı*. Ankara: Nil Kitapevi, 2007.
- CRICK, Ruth Deakin; “Farklı Kavramlar mı Madalyonun İki Değişik Yüzü mü?”, *Değerler Eğitimi Uluslar Arası Konferansı*, İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2010.
- ÇAKMAK, Ebubekir; “Çocuk Hakları ve Medya Okuryazarlığı Eğitimi”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (22), 2013, s. 210-224.
- ÇALIŞKAN, Sabahattin; “Canlandırma Sanatında Oyunculuk”, *Türk Sanatları Araştırmaları Dergisi*. 2.1, 2011, s. 183-195.
- ÇAMURDAN, Ayşe Duyan; “Görsel Medyanın Çocuk Sağlığına Etkileri”, *Sürekli Tıp Eğitim Dergisi*, 16(2), 2007, s. 25-30.
- ÇELENK, Erkan; *TV’de Gösterilen Çizgi Filmlerin İlkokul Çağı Çocukları Üzerindeki Etkileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995.
- ÇİFÇİ, Nermin; “Kohlberg’in Bilişsel Ahlâk Gelişimi Teorisi: Ahlâk ve Demokrasi Eğitimi”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1, 2003, s. 43–47.

- ÇUHADAR, Cem ve YÜCEL, Mukadder; “Yabancı Dil Öğretmeni Adaylarının Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Öğretim Amaçlı Kullanımına Yönelik Özyeterlik Algıları”, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 2010, s. 199-210.
- DANIEL, John; “Information and Communication Technologies in Teacher Aducation”, *A Planning Guide*. UNESCO, 2002.
- DEDE, Yüksel; “Matematik Öğretiminde Değerlerin Yeri”, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 2007, s. 12-25.
- DİLMAÇ, Bülent ve ULUSOY, Kadir (2018). *Değerler Eğitimi*, Ankara: Pegem.
- DİLMAÇ, Bülent; *Bir Grup Fen Lisesi Öğrencisine Verilen İnsani Değerler Eğitiminin İnsani Değerler Ölçeği ile Sinanması*, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2007.
- DOĞAN, Adem ve Göker, Göksel; “Tematik Televizyon Ve Çocuk: İlköğretim Öğrencilerinin Televizyon İzleme Alışkanlıkları”, *Milli Eğitim Dergisi*, 194, 2012, s. 5-30.
- DOĞANAY, Ahmet; “Değerler Eğitimi”, (Ed. C. Öztürk), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Yapılandırmacı Bir Yaklaşım*, Ankara: Pegem Akademi, 2006, s. 255-286.
- EARGED; *Öğrencilerin Televizyon izleme Alışkanlıkları*. Ankara: MEB Eğitim Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı, 2008.
- EBREN, Önder; *Çizgi Filmlerde Sempatik Şiddet Olgusu TRT Çocuk Televizyonu Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon Ve Sinema Anabilim Dalı Tezi, 2015.
- EKŞİ, Halil ve KATILMIŞ, Ahmet; *Karakter Eğitimi El Kitabı*. Ankara: Nobel, 2014.
- Ekşi, Halil; “Temel İnsani Değerlerin Kazanılmasında Bir Yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 2003, s. 79–96.

- EL HASSAN, Karma & Kahil, Rule; “The effect of “living values: an educational program” on behaviors and attitudes of elementary students in a private school in Lebanon”, *Early Childhood Education Journal*, 33, 2005, s. 81-90.
- ELKİN, Frederick; *Çocuk Ve Toplum, Çocuğun Toplumsallaşması*, (Çeviren: N. Güngör), Ankara: Gündoğan Yayınları, 1995.
- ERDOĞAN, Serap; “Erken Çocukluk Döneminde Televizyonun Sosyal Gelişime ve Değerler Eğitime Etkisi”, *International Conference on New Trends in Education and Their Implications*, 2010, s. 764-767.
- FERNANDES, Lydia; “Value personalisation: a base for value education”, 15 Ocak 2021, from ERIC database, Service No. ED 434 880, 1999.
- GIBSON, Donald; “Role Models In Career Development: New Directions For Theory and Research”, *Journal of Vocational Behavior*, 65, 2004, s. 134–156.
- GÜLER, Deniz; “Soyutun Somutlaştırılması: Çizgi Filmlerin Kültürel İşlevleri”, 1. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresinde sunulmuş bildiri, İstanbul, 2013.
- GÜLER, Deniz; *Eğitim İletişim Kurumu Olarak Çocuk Televizyonu ve Uygulamaları İl Bir Model Önerisi*, Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1990
- GÜNGÖR, Erol; *Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar: Ahlak Psikolojisi, Ahlaki Değerler Ve Ahlaki Gelişme*. İstanbul: Ötüken, 2010.
- HACİBEKTAŞOĞLU, Selin Elçin; *Kültürel Çalışmalar ve Çizgi Filmlerin Çocuk İzleyici Üzerindeki Etkileri Araştırmaları*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2014.
- HALSTEAD, Mark; “Values and Values Education in Schools”, (Ed. J. M. Halstead ve M. J. Taylor). *Values in Education and Education in Values*. Oxon: Routledge Falmer, 1996, s. 3-13.
- HAMARAT, Derya, ve diğerleri; “Okul Öncesi Dönem Çocuklarının İzledikleri Çizgi Filmler Üzerine Bir İnceleme: Caillou ve Sünger Bob Örneği”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18 (33), 2015, s. 75-91.

- HARDEN, R. M. and CROSBY, Joy; “The Good Teacher is More Than a Lecturer – The Twelve Roles of The Teacher”, *Medical Teacher*, 22(4), 2000, s. 334 – 347.
- HASTINGS, Tricia A; *Factors that Predict Quality Classroom Technology Use*. Diss. Bowling Green State University, 2009.
- HÖKELEKLİ, Hayati; “Modern Eğitimde Yeni Bir Paradigma: Değerler Eğitimi”, *Eğitime Bakış Dergisi*, Yıl 6, S.12, Ekim, 2020, s. 4-9.
- HUİTT, William; “Values. educational psychology interactive”, Valdosta, GA: Valdosta State Universty <http://www.edpsycinteractive.org/topics/affect/values.html> (Erişim tarihi: 12.01.2021), 2004.
- HUTCHINGS, Merryn, CARRINTON, Bruce, FRANCIS, Becky, SKELTON, Christine, READ Barbara, ve HALL, Ion; “Nice and Kind, Smart and Funny: What Children Like and Want to Emulate in Their Teachers”, *Oxford Review of Education*, 34(2), 2008, s. 135–157.
- HÜNERLİ, Selçuk; *Canlandırma Sineması Üzerine*. İstanbul: Es Yayınları, 2005.
- ILGAZ, Sevil; *Çizgi Film Temel İlkeleri Yapım Tekniği*. İstanbul: Leyla Yayınları, 1998.
- İNCE, Metin; *Çizgi Filmlerin 6-18 Yaş Grubu Bireylerin Yaşantılarındaki Yeri ve Önemi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 1991.
- KABA, Fethi; “Türkiye’de Çizgi Film: Gelişimi ve Eğitimi”, *Eskişehir: Anadolu Sanat, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi*, Sayı:13, 2002, s.135-140
- KABA, Fethi; *Animasyonun Eğitim Amaçlı Kullanımı*, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1992

- KALAN, Özlem Gündüz; “Medya Okuryazarlığı Ve Okul Öncesi Çocuk: Ebeveynlerin Medya Okuryazarlığı Bilinci Üzerine Bir Araştırma”, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi, 1 (39), 2010: 59-73.
- KALE, Nesrin; “Nasıl bir değerler eğitimi?”, *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu (26–28 Kasım 2004)*, İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi, 2007, s. 313–322.
- KARA, Osman; Çizgi Filmlerin Çocukların Karakter Eğitimine Etkisi. Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- KARAKUŞ, Neslihan; “Okul Öncesi Döneme Hitap Eden Tema İçerikli Çizgi Filmlerin Değerler Eğitimine Katkısı Yönünden Yeğerlendirilmesi (Niloya Örneği)”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12(30), 2015, s. 251-277.
- KARASAR, Niyazi; *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, İstanbul, Nobel Akademik Yayıncılık, 2015, s. 81.
- KARUNANAYAKE, Danesh and NAUTA, Margaret; “The Relationship Between Race And Students' Identified Carrer Role Models and Perceived Role Model İnfluence”, *The Career Development Quarterly*, 52, 2004, s. 225-234.
- KIZILÇELİK, Sezgin ve ERJEM, Yaşar; *Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü*, Konya, 1992.
- KİRSCHENBAUM, Howard; “100 Ways To Enhance Values And Morality İn Schools Andyouth Settings”, *Pearson Education*, Massachusetts: A Longwood Professional Book, 1995.
- KORKMAZ, İsa; Sosyal Öğrenme Kuramı, (Ed. B. Yeşilyaprak). *Eğitim psikolojisi (Gelişim-Öğrenme-Öğretim)*. Ankara: Pegem Akademi, 2012.
- KÖKNEL, Özcan; *Çatışan Değerlerimiz*, İstanbul: Altın Kitaplar, 2007.
- KUPCHENKO, İan and PARSONS, Jim; “Ways of teaching values, an outline of oix values approaches” (ERİC Document Reproduction Service No: 288806), 1987.

- LEMİNG, James; “Whither Goes Character Education? ;Objectives Pedagogy, and Research İn Education Programs”, *Journal Of Education*, 179(2), 1997, s. 11-34.
- LEMİSH, Dafna; *Children and Television: A Global Perspective*. Oxford: Blackwell Publishing, 2007.
- MACCALLUM, Judith and BELTMAN, Susan; *Role Models For Young People. What Makes An Effective Role Model Program*, A Report to the National Youth Affairs Research Scheme, 2002.
- MALATYALIOĞLU, Özlem; *Belirli Yaş Gruplarına Göre Çizgi Filmlerde Karakter Soyutlama İşlevi*, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014
- MERTER, Feridun ve BOZKURT, Eyüp; “Sınıf Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri”, *Electronic Turkish Studies*, Mayıs 2014, 2014, s. 441-451.
- NAUTA, Margaret and KOKALY, Michelle; “Assessing Role Model Influences On Students' Academic And Vocational Decisions”, *Journal of Career Assesment*, 9(1), 2001, p. 81-99.
- NAYLOR, David and Diem, Richard; *Elementary And Middle School Social Studies*. New York: Random House, 1987.
- ÖNCÜL, Remzi; *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü*, İstanbul: MEB, 2000
- ÖZAKÇAOĞLU, Nilüfer; “Çizgi Filmlerin Eğitilebilir Zihinsel Engelli Öğrencilerin Resimlerine Anlatım, Biçim ve Renk Olarak Yansıması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2009.
- ÖZDEMİR, Turp Zülal, “Türkiye’de Çocuk Kanallarında Yayınlanan Çizgi Filmlerin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi Ve Bu Çizgi Filmlerin Türkçe Öğretimine Katkısı” , Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2020.

- ÖZGÖKBEL, Bilis Pınar; “Çizgi Filmlerde Temsil Edilen Toplumsal Değerler Sistemi”, Doktora Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.
- PEMBECİOĞLU, Nilüfer; “TRT Çocuk /Çocuklar İçin Eğitim Hedeflerinin Eğlenceli İçeriğe Dönüşmesi Sürecinin Araştırılması”, (Ed. H. Yavuzer, M.R. Şirin), *I. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi Bildiriler Kitabı-1*, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 2013, s. 473-511.
- PLOTNİK, Rod; *Psikolojiye Giriş*. (Çev. T. Geniş). İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2009.
- RÜTÜK; İlköğretim Çağındaki Çocukların Televizyon İzleme Alışkanlıkları Araştırması, Ankara: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Kamuoyu, Yayın Araştırmaları ve Ölçme Dairesi, 2006.
- SADIOĞLU, Ömür ve Diğerleri; “Değerlerin Öğretiminde Çizgi Filmler: Rafadan Tayfa Örneği”, *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19 (3),2018, 240-251.
- SANCHEZ, Tony; “Heroes, Values, and Transcending Time: Using Trade Books to Teach Values”, www.eric.ed.gov , ERİC Document No: ED 426 923, 1998.
- SCHUNK, Dale; *Öğrenme Teorileri: Eğitimsel Bir Bakışta*, (Çev. M. Şahin). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2011.
- SELÇUK, Ziya; *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Nobel, 2003.
- SENEMOĞLU, Nuray; *Sosyal Bilişsel Kuram Albert Bandura. Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Pegem Akademi, 2012.
- SEVİM, Zeynep; “Çizgi Filmlerin Değerler Eğitimi Bakımından Karşılaştırılması”, Yüksek Lisans Tezi. Uşak: Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.
- STEPHENSON, Robert; *The Animated Film*, B.1 New York, 1973.

- SUH, Bernayn Kim and TRAİGER, Jerome; “Teaching Values Through Elementary Social Studies And Literature Curricula”, *Education*. 119(4), 1999, p. 723–727.
- SUPARKA, Douglas P. and JOHNSON Patricia L; “Values education: Approaches and materials”, *ERIC Document Reproduction Service* No: ED103284), 1975.
- ŞİMŞEK, Tacettin; Çocuk Edebiyatında Türk Kavramına Yönelik Dikkatler. II. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 2014.
- TDK, Türk Dil Kurumu Çevrimiçi Sözlük, <https://sozluk.gov.tr> (Erişim tarihi: 02.02.2021)
- TEMİZYÜREK, Fahri ve ACAR, Ümran; “Çizgi Filmlerdeki Subliminal Mesajların Çocuklar Üzerindeki Etkisi”, *Cumhuriyet International Journal of Education CIJE*. 3.3, 2014, s. 25-39.
- TOZLU, Necmettin ve TOPSAKAL, Cem; “Avrupa Birliği’ne uyum çerçevesinde değerler eğitimi”, *Toplum ve Değerler. Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*, İstanbul: DEM, 2007.
- TURAL, Sadık Kemal; Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler, Ankara: Kültür Bakanlığı, 1998.
- TURAN, Emir; Ekranaltı Çocukları. İstanbul: İrfan Yayıncılık, 1996
- TURANLI, Adem Sultan; “Sosyal Bilişsel Öğrenme ve Yabancı Dil Öğretimi”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 23, 2007, s. 1-15.
- ULUÇ, Güliz; Toplumsal Bir Gruba Yönelik Şiddet Türü: Meday Şiddet ve Çocuklar. Selçuk İletişim, 2(2), 2002.
- UNESCO; Living values education overview, s:1. 2010. <http://www.livingvalues.net/common/about/LVEP%20Overview.%20Oct%02010%20s.doc> sayfasından erişilmiştir.

- ÜNAL, Cavit; *Genel Tutumların veya Değerlerin Psikolojisi Üzerine Bir Araştırma*, Ankara: Ankara Üniversitesi, 1981
- ÜNAL, Nazan ve DURUALP, Ender; “Televizyonun Okul Öncesi Çocuklara Etkisi”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 3(2), 2012, s. 93-104.
- VARIŞ, Fatma; *Eğitimde Program Geliştirme: Teori ve Teknikler*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 1978.
- VESCİO, Johanna, WILDE, Kerrie, and CROSSWHITE, Jahice; “Profiling Sport Role Models To Enhance Initiatives For Adolescent Girls In Physical Education And Sport”, *European Physical Education Review*, 11(2), 2008, p. 153– 170.
- VEUGELERS, Wiel; “Different Ways of Teaching Values”, *Educational Review*. 52(1). 2000, p. 37-46.
- WHITNEY, Iris Bomar; “The Status Of Values Education In The Middle And Junior High Schools Of Tennessee”, Ph.D Thesis, Tennessee State University, USA, 1986
- WILLIAMS Richard; “The Animator’s Survival Kit”, Faber and Faber Limited, London <http://tr.wikipedia.org/wiki/Televizyon#Tarih.C3.A7>, 2001 (Erişim tarihi 01.10.2021)
- WRIGHT, Ian; “Civic Education is Values Education”, *Social Studies*. 84(4), 1993, p. 149- 152.
- YAĞLI, Ali (2013). Çocuğun Eğitiminde Ve Sosyal Gelişiminde Çizgi Filmlerin Rolü: Caillou Ve Pepee Örneği. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, s. 707-719.
- YAĞLI, Ali; "Çocuğun Eğitiminde Ve Sosyal Gelişiminde Çizgi Filmlerin Rolü: Caillou Ve Pepee Örneği." *Electronic Turkish Studies* 8 (10) 2013, s. 707-719.
- YAMAN, Erkan, ve Diğerleri; “Dede Korkut Çizgi Filminde Yer Alan Değerler”, *Değerler eğitimi dergisi*, 13 (29) 2015, 245-269.

- YAŞAR, Ekici Fatma; “Çizgi Filmlerin Çocuklar Üzerindeki Etkilerine İlişkin Çok Boyutlu Bir Değerlendirme”, *Türk ve İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2.5, 2015, s. 70-84.
- YAVUZER, Haluk; *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2003.
- YENER, Yeşim; YILMAZ, Mustafa; ŞEN Mert; “Çizgi Filmlerde Değer Eğitimi: TRT Çocuk Örneği”. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 7(2), 2021, s. 114-128.
- YEŞİL, Rüştü ve AYDIN, Davut; “Demokratik Değerlerin Eğitiminde Yöntem ve Zamanlama”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(2), 2007, s. 65-84.
- YILMAZ, Gonca; “Basın Yayının Çocuk Sağlığına Etkileri Derleme”, *Türk Pediatri Arşivi*, 42, 2007, s. 1-5.
- YILMAZ, Macid; “Ergenlerde Şiddetin Önlenmesinde Din Eğitiminin Rolü”, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2010
- YİĞİTTİR, Süleyman ve ÖCAL, Adem; “Lise Tarih Öğretmenlerinin Değerler Ve Değerler Eğitimi Konusundaki Görüşleri”, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 13(20), 2011, s. 117-124.
- YORULMAZ, Bilal; “Din ve Değerler Eğitimi Açısından Caillou Çizgi Filminin Değerlendirilmesi”, *Diyanet İlmi Dergi*, (3), 2013, s. 127-143.
- YÖRÜKOĞLU, Atalay; *Çocuk Ruh Sağlığı*. İstanbul: Özgür, 2000.
- ZİRKEL, Sabrina; “Is there a place for me? Role models and academic identity among white students and students of color”, *Teachers College Record*, 104(2), 2002, p. 357-376.

EKLER

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNE ÇİZGİ FİLM HAKKINDA ANKET ÇALIŞMASI

Okul Adı:					
Sınıf				Cinsiyet	
4. sınıf	5. sınıf	6. sınıf	7. sınıf	Kız	Erkek

1) En sevdiğiniz çizgi film isimlerini yazar mısınız?			
•			
•			
•			
•			
2) Çizgi filmi nereden seyrediyorsunuz?			
✓ Televizyon		✓ İnternet	
3) Genelde hangi çizgi film kanalını izliyorsunuz?			
•		•	
4) Günde ortalama kaç saat çizgi film seyrediyorsunuz?			
1 saatten az	1-2 saat	2-3 saat	3 saatten fazla
5) İzleyeceğiniz çizgi filme kim karar veriyor?			
Kendim	Ailem	Öğretmenim	
6) Çizgi filmde izlediğiniz olaylar sizi etkiliyor mu?			
Evet		Hayır	
7) En sevdiğin çizgi film karakterlerinin isimlerini yazar mısın?			
•			
•			
•			
8) Çizgi filmde yer alan süper güçlerden hangisinin sende olmasını isterdin?			
•			
•			
•			
9) Çizgi filmde duymaktan hoşlandığın cümleler nelerdir?			
•			
•			
•			